EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2025 11 06
COM(2025) 668 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2025 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita

{SWD(2025) 347 final}

Turinys

1. Veiksmai klimato kaitos srityje: pažanga ir iššūkiai 4
   1.1 Klimato kaitos poveikis ir išmetamas ŠESD kiekis: pastarojo meto tendencijos 4
   1.2 Klimato srities tikslų siekimas 10
   1.3 Su klimato politika ir teisės aktais susijusi pažanga 15
   1.4 Pažanga valstybėse narėse 17
   1.5 Viešoji nuomonė apie klimato kaitą 23
2. ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema 24
   2.1 Išmetamo ŠESD kiekio riba pagal ES ATLPS 24
   2.2 ŠESD išmetimo tendencijos 25
   2.3 Pajamos iš aukcionų 26
   2.4 Aviacijos sektorius 28
   2.5 Jūrų transportas 29
   2.6 Pastatai, transportas ir smulkioji pramonė 30
3. Pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamos ŠESD 31
   3.1 Pastangų pasidalijimo tikslai 32
   3.2 Pažanga siekiant pastangų pasidalijimo tikslų 33
   3.3 Išmetamo ŠESD kiekio tendencijos pagal dujų rūšį 35
   3.4 Kelių transportas 37
4. Žemės naudojimo sektorius 42
   4.1 LULUCF tikslas 43
   4.2 Pažangos vertinimas 44
   4.3 Žemės stebėsenos stiprinimo veiksmai 45
   4.4 Susijusios žemės ir miškų ūkiui svarbios iniciatyvos 46
   4.5 Paskatos absorbuoti anglies dioksidą ir laikytis tvarios praktikos 46
5. Pramoninis anglies dioksido tvarkymas 47
6. Atsparumas klimato kaitai ir prisitaikymas prie jos 49
   6.1 Su klimatu susiję pavojai ir ekonominiai nuostoliai 49
   6.2 ES atsparumo klimato kaitai didinimo veiksmai 52
   6.3 Su atsparumo klimato kaitai didinimo ir prisitaikymo prie jos politika bei teisės aktais susijusi pažanga valstybėse narėse 54
   6.4 Veiksmai regionų ir vietos lygmenimis 56
7. Investicijos į klimato srities veiksmus 58

7.1 Investicijų poreikiai 58
7.2 Privačiojo sektoriaus investicijų telkimas 61
7.3 Finansavimas iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos gautomis lėšomis 64
7.4 Klimatui skirtos išlaidos ES biudžete 68
8. Tarptautiniai veiksmai klimato kaitos srityje 75
8.1 Daugiašalis bendradarbiavimas 75
8.2 Dvišalis bendradarbiavimas 78
8.3 Kovos su klimato kaita finansavimas ir tarptautinis bendradarbiavimas 81

Kodėl skelbiame šią ataskaitą?

Europos Komisija, kaip reikalaujama ES teisės aktuose, stebi ir vertina pažangą siekiant klimato srities tikslų. Pagal Valdymo reglamento 29 straipsnio 1 ir 5 dalis, ji nuo 2021 m. kasmet iki spalio mėn. pabaigos turi įvertinti pažangą ir apie ją pranešti. Ši klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita ir yra toks vertinimas.

1. Veiksmai klimato kaitos srityje: pažanga ir iššūkiai

Pagrindiniai akcentai

- 2024 m. Europa vėl patyrė niokojantį klimato kaitos poveikį – fiksuota rekordinė temperatūra ir ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai paveikė tūkstančių žmonių gyvenimą ir ekonomiką; tai dar labiau išryškino poreikį imtis neatidėliotinų veiksmų klimato kaitos srityje.
- ES padarė pažangą – grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį nuo 2023 m. sumažino 2,5 %.
- Tai reiškia, kad jeigu ES ir valstybės narės visiškai įgyvendins esamas ir planuojamas politikos priemones, ES turėtų pasiekti savo tikslą iki 2030 m. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu.
- ES ir jos valstybės narės taip pat stiprina pastangas didinti atsparumą klimato kaitai ir prisitaikyti prie jos.
- Europiečiai ir toliau reiškia susirūpinimą dėl klimato kaitos ir nuosekliai tvirtai remia ES klimato srities tikslus bei politiką.
- Visame pasaulyje išmetamas ŠESD kiekis 2024 m. toliau didėjo ir pasiekė 53,2 mlrd. tonų CO_2 ekvivalento.

1.1 Klimato kaitos poveikis ir išmetamas ŠESD kiekis: pastarojo meto tendencijos

Pasauliniu mastu 2024 m. buvo šilčiausi metai per visą stebėjimų istoriją ir pirmieji metai, kai vidutinė temperatūra daugiau kaip 1,5 °C viršijo ikipramoninio laikotarpio lygį[1]. Europa tebėra sparčiausiai šylantis žemynas; 2024 metai pasižymėjo ryškiu rytų–vakarų orų sąlygų kontrastu. Rytų Europoje vyravo šilti orai, daug kartų fiksuota rekordinė temperatūra, o Vakarų Europoje temperatūra buvo labiau kintanti, kai kuriais mėnesiais vėsesnė arba artima vidutinei.

Klimato kaitai intensyvėjant, 2024 m. labai padaugėjo ekstremalių meteorologinių reiškinių, turinčių didelį ir plataus masto poveikį[2]. Pietryčių Europą buvo apėmusi ilgiausia kada nors užfiksuota karščio banga. Nuo gamtos gaisrų nukentėjo daugiau kaip 40 000 žmonių. Liepos mėn. didelis gaisras rytinėje Atikoje (Graikija) išdegino apie 110 km^2 plotą, o rugsėjo mėn. Portugalijoje per trumpą laiką kilo keli dideli gamtos gaisrai. Bulgarijoje ir Rumunijoje vasarą užfiksuota daugiau nei vidutiniškai gaisrų. Vakarų Europoje tai taip pat buvo vieni iš dešimties drėgniausių metų nuo 1950 m. Nuo audrų ir potvynių nukentėjo daugiau kaip 400 000 žmonių, žuvo mažiausiai 335 žmonės. Gegužės mėn. siautusios audros sukėlė plataus masto potvynius rytų Prancūzijoje, vakarų Vokietijoje, Belgijoje ir Nyderlanduose. Rugsėjo mėn. per Vidurio ir Rytų Europą

[1] World Meteorological Organisation (WMO), *State of the Global Climate 2024*, 2025. https://wmo.int/publication-series/state-of-global-climate-2024.
[2] Copernicus Climate Change Service (C3S), World Meteorological Organisation (WMO), 2025: *European State of the Climate 2024*. https://climate.copernicus.eu/esotc/2024.

nusirito audra „Borisas“, o pietryčių Ispanijoje iškritęs rekordinis kritulių kiekis spalio mėn. sukėlė katastrofišką potvynį, nusinešusį daug gyvybių ir padariusį labai didelių ekonominių nuostolių. Visoje Europoje ir toliau tirpsta ledynai, o Alpėse esantys ledynai yra vieni sparčiausiai nykstančių pasaulyje.

Šie įvykiai ir prognozės rodo, kad reikia nedelsiant imtis nuoseklių, didelio užmojo ir koordinuotų veiksmų klimato kaitos srityje, kad sumažėtų rizika, būtų apsaugoti žmonės bei ekonomika ir sustiprėtų atsparumas didėjančiam klimato kaitos poveikiui.

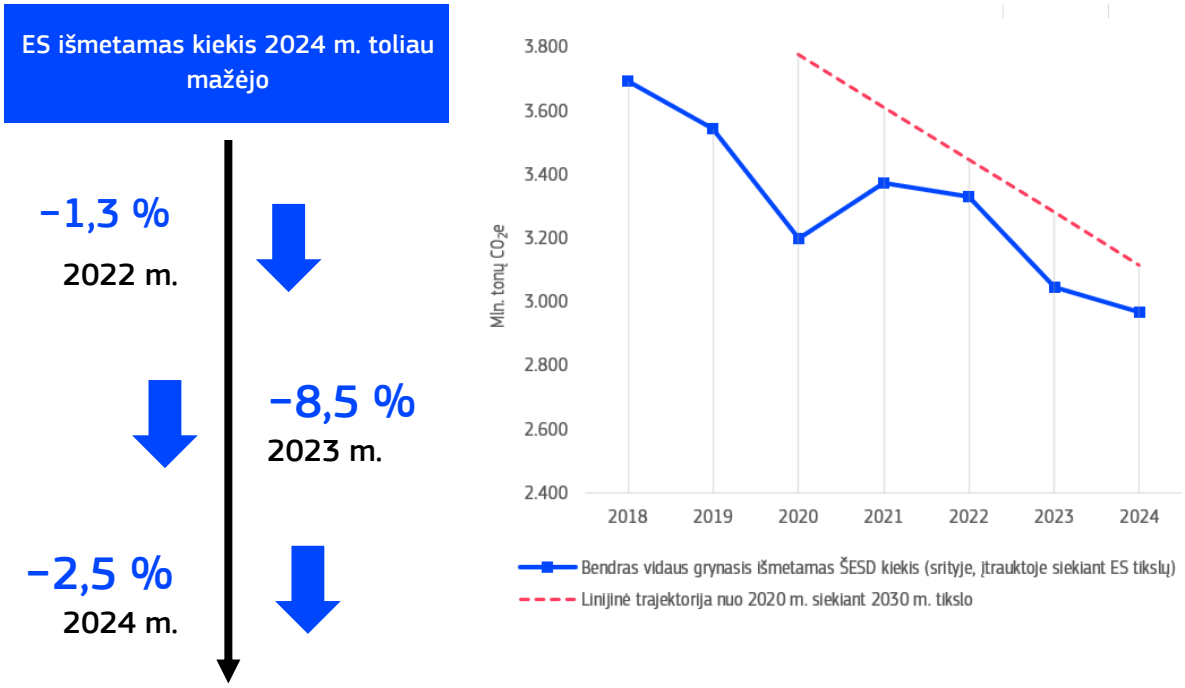
Prognozuojama, kad jei nebūtų imamasi ryžtingų klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemonių, dėl klimato kaitos Europoje padaugėtų su temperatūros poveikiu susijusių mirčių (ypač Vidužemio jūros regione ir Rytų Europoje)[3]. Prognozės rodo, kad dėl kylančios pasaulinės temperatūros vis didesnei gyventojų daliai taip pat gresia per gyvenimą patirti beprecedentį ekstremalių klimato reiškinių poveikį[4].

ŠESD išmetimo tendencijos ES

Preliminarūs 2024 m. duomenys rodo, kad ES bendras grynasis išmetamas ŠESD kiekis, įskaitant tuos tarptautinės laivybos ir aviacijos išmetamuosius teršalus, kuriems taikomas ES tikslas, **sumažėjo 2,5 %, palyginti su 2023 m.** Ši mažėjimo tendencija tęsiasi po išskirtinai didelio išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo, pasiekto 2023 m. Išmestas ŠESD kiekis buvo 37,2 % (arba 39 %, jei atsižvelgiama tik į vidaus grynąjį išmetamą kiekį) mažesnis nei 1990 m., o BVP 71 % didesnis – tai reiškia, kad ekonomikos augimas ir toliau atsiejamas nuo ŠESD išmetimo[5].

[3] Masselot et al., Estimating future heat-related and cold-related mortality under climate change, demographic and adaptation scenarios in 854 European cities, *Nature Medicine*, 2025. https://doi.org/10.1038/s41591-024-03452-2.
[4] Grant et al., Global emergence of unprecedented lifetime exposure to climate extremes, *Nature*, 2025. https://doi.org/10.1038/s41586-025-08907-1.
[5] Šioje ataskaitoje pateikiamas bendro išmetamo ŠESD kiekio pokyčio, palyginti su 1990 m. atskaitos lygiu, dydis pagal 2024 m. išmestą kiekį atrodo labai panašus į praėjusių metų klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje nurodytą dydį, nors išmetamas ŠESD kiekis nuo 2023 m. iki 2024 m. sumažėjo 2,5 %. Taip yra visų pirma dėl 2025 m. atliktos ES ŠESD apskaitos duomenų peržiūros, po kurios sumažintas (apie 15 mln. t CO_2e) grynojo išmetamo ŠESD kiekio 1990 m. atskaitos lygis ir padidintas (iki 60 mln. t CO_2e) pastarųjų metų grynasis išmestas ŠESD kiekis, palyginti su 2024 m. ŠESD apskaitos duomenimis, naudotais 2024 m. klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje. Tai įvyko daugiausia dėl to, kad ankstesni LULUCF duomenys reikšmingai patikslinti 2025 m. ŠESD apskaitoje (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skyriaus intarpe dėl 2025 m. ŠESD apskaitos patikslinimų). Pažymėtina, kad jei būtų buvę remiamasi ankstesne 2024 m. ŠESD apskaita (taip, kaip praėjusių metų klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje), išmetamam ŠESD kiekiui sumažėjus nuo 2023 m. iki 2024 m., bendro grynojo išmetamo kiekio sumažėjimas srityje, įtrauktoje siekiant ES tikslų, būtų buvęs 38,5 %, palyginti su 1990 m. lygiu.

1 pav. Grynasis išmetamas ŠESD kiekis ES (2018–2024 m.)

Pastaba. Šie rodikliai pagrįsti naujausiais išmetamo ŠESD kiekio apskaitos duomenimis, į kuriuos įtrauktos apytiksliai apskaičiuotos 2024 m. vertės pagal ES valstybių narių pateiktus duomenis. ES teisės reglamentuojamą tarptautinės aviacijos ir laivybos veikloje išmetamą ŠESD kiekį apskaičiuoja Europos Komisija (žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skyrių).

Reikšmingiausias išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas pasiektas **energetikos sektoriuje**: palyginti su 2023 m., išmestas ŠESD kiekis sumažėjo 8,6 % (arba 66 mln. t CO_2e) (2 pav.). Svarbus šį sumažėjimą lėmęs veiksnys buvo **elektros energijos sektorius**: jame dėl elektros energijos gamybos išmetamas ŠESD kiekis, palyginti su 2023 m. lygiu, sumažėjo 10,7 %[6]. Tai daugiausia lėmė tai, kad elektros energijos gamyba iš atsinaujinančiųjų išteklių padidėjo 8 %, branduolinės energijos gamyba padidėjo 5 %, o elektros energijos gamyba iš dujų ir anglių sumažėjo atitinkamai 8 % ir 12 %. Atsinaujinančiųjų išteklių grupėje saulės energijos gamyba išaugo net 19 %, hidroenergijos – 12 %.[7] Vėjo energijos gamyba augo nuosaikiau – apie 2 %. Apskritai elektros energijos gamyba 2024 m. išaugo 2 %.

Bendras ŠESD **išmetimas pramonėje** 2024 m. apskritai išliko iš esmės stabilus, palyginti su 2023 m. Pramonės sektoriuje yra du pagrindiniai išmetamų ŠESD šaltiniai: ŠESD išmetimas dėl kuro deginimo vietoje pasigaminant šilumą, garą ir elektros energiją ir ŠESD išmetimas per pramoninius procesus, nesusijusius su energija, (pvz., cemento klinkerio kalcinavimą, kalkių gamybą ir metalų ar cheminių medžiagų gamybą). Deginant kurą išsiskiriančių ŠESD kiekis šiek tiek padidėjo (0,4 %), tačiau per procesus, nesusijusius su energija, išmetamas kiekis sumažėjo 0,5 %. Tai atspindi

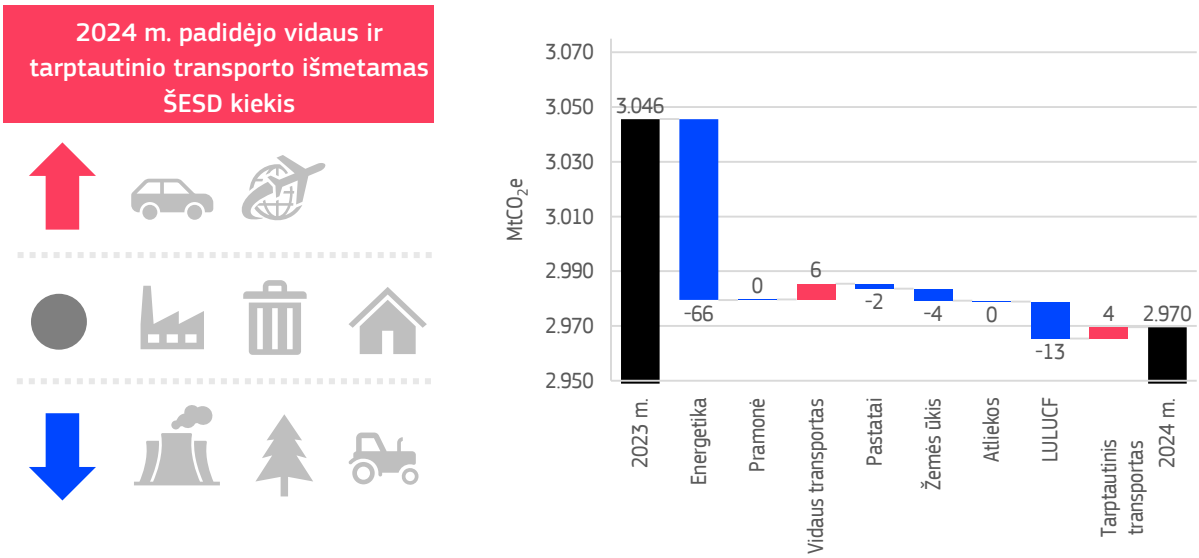
[6] Remiantis ES ATLPS dėl elektros energijos ir šilumos gamybos išmetamo ŠESD kiekio duomenimis (duomenys iš Sąjungos registro paimti 2025 m. rugsėjo 30 d.). 2 % šio sumažėjimo taip pat paaiškinama duomenų neatitikimais, turinčiais įtakos išmetamo ŠESD kiekio padalijimui tarp elektros energijos ir pramonės sektorių, o ne rinkos tendencijomis. Išsamiau žr. 2025 m. Anglies dioksido rinkos ataskaitoje.

[7] Remiantis Eurostato duomenų rinkiniu *Net electricity generation by type of fuel - monthly data*, [nrg_cb_pem].

sąveiką tarp metinių sektorių tendencijų, pramonės produkcijos raidos tendencijų (2,6 %. sumažėjimas, palyginti su 2023 m.[8]) ir energijos vartojimo efektyvumo didėjimo. Energijai imliose pramonės šakose išmetamas ŠESD kiekis apskritai išliko stabilus, nors būta skirtumų tarp sektorių. Pavyzdžiui, dėl pramonės procesų išmetamas ŠESD kiekis chemijos pramonės sektoriuje padidėjo 8,2 %, o mineralinių produktų, įskaitant cementą, sektoriuje sumažėjo 2,5 %, ir tai daugiausia atspindi gamybos apimties pokyčius.

Žemės ūkio sektorius taip pat prisidėjo prie bendro išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimo 2024 m. – jame užfiksuotas 1,2 % (apie 4 mln. t CO_2e), sumažėjimas, palyginti su praėjusiais metais, o **pastatų** ir **atliekų** sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis liko iš esmės nepakitęs. **Transporto** sektoriuje išmetamas ŠESD kiekis, priešingai, toliau didėjo: vidaus transporte jis padidėjo 0,7 %, o tarptautinėje laivyboje ir aviacijoje – 3 %. Dėl to transportas dabar yra didžiausias išmetamų ŠESD šaltinis Europoje, vertinant pagal sektorius.

2 pav. ES išmetamo ŠESD kiekio pokytis 2024 m. pagal sektorius

Pastabos. 1) Energetikos sektorius – elektros energijos bei šilumos gamyba ir naftos perdirbimas (ŠESD apskaitos 1.A.1 kodas). Tai taip pat apima netiesiogiai išmetamą CO_2, kitų sektorių išmetamuosius teršalus (ŠESD apskaitos 1.A.5 kodas) ir nevaldomuosius išmetamuosius teršalus (ŠESD apskaitos 1.B kodas). 2) Pramonė apima kuro deginimo gamyboje ir statyboje procesus (1.A.2), taip pat išmetamuosius teršalus, kurie susidaro per pramoninius procesus bei naudojant produktus. 3) Pastatų sektorius apima išmetamuosius teršalus dėl energijos vartojimo gyvenamuosiuose ir paslaugų sektoriaus pastatuose, taip pat dėl energijos vartojimo žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuose (ŠESD apskaitos 1.A.4 kodas).

ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ES ATLPS) 2024 m. pasiektas tolesnis elektros energijos gamybos ir pramonės įrenginių išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas 5,8 %, palyginti su 2023 m. lygiu. Taigi šis išmestas ŠESD kiekis yra apie 50 % mažesnis nei 2005 m. **Aviacijos** sektoriuje išmetamų ŠESD, kurioms taikoma ES

[8] Remiantis Eurostato duomenų rinkiniu *Production in industry - annual data* [sts_inpr_a].

ATLPS, kiekis padidėjo apie 15 %, palyginti su 2023 m., nors maždaug pusę šio padidėjimo lėmė išplėsta geografinė taikymo sritis[9].

Pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis liko panašaus lygio kaip ir 2023 m. Preliminariais 2024 m. žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (**LULUCF**) sektoriuje išmesto ŠESD kiekio ir absorbuoto kiekio duomenimis, grynasis anglies dioksido absorbentų kiekis, palyginti su 2023 m., padidėjo apie 7 % (arba 15 mln. t CO_2e), nors apytiksliai apskaičiuoti duomenys dar bus tikslinami.

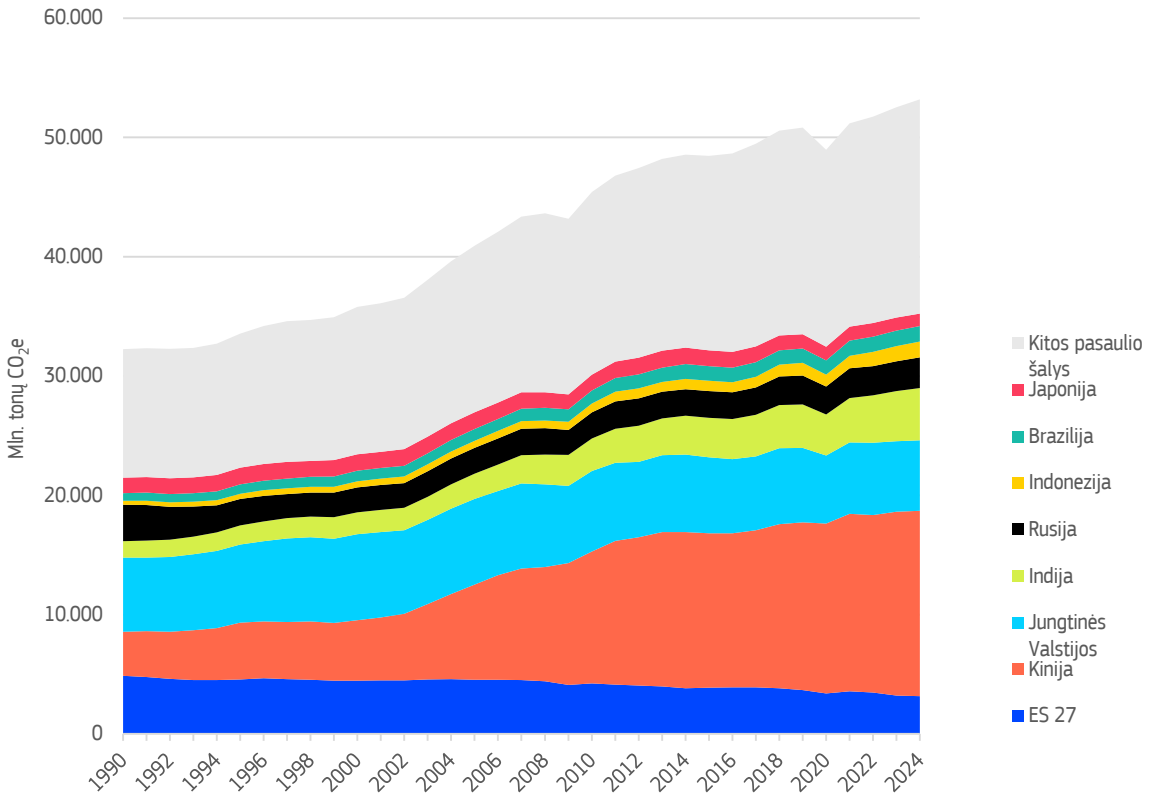
Pasaulinės tendencijos

Komisijos 2025 m. EDGAR ataskaitos duomenimis, **visame pasaulyje išmetamas ŠESD kiekis 2024 m. toliau didėjo** ir pasiekė 53,2 mlrd. tonų CO_2 ekvivalento (3 pav.). Tai yra 1,3 % daugiau nei 2023 m. ir 4,7 % daugiau nei 2019 m. prieš pandemiją.

2024 m. pagrindinis visame pasaulyje išmetamo ŠESD kiekio augimą lėmęs veiksnys buvo elektros energijos sektoriuje išmetamo kiekio didėjimas (+1,5 %, arba 235 mln. t CO_2e) dėl didesnių vėsinimo poreikių, didėjančio energijos vartojimo pramonėje, perėjimo prie elektra varomo transporto ir duomenų centrų augimo[10]. Antras didžiausias intensyvesnės taršos ŠESD šaltinis buvo kuro deginimas pramonėje (+2,1 %, arba 131 mln. t CO_2e), po to – transportas (+1,2 %, arba 99 mln. t CO_2e).

[9] Vėl įtraukti ne vidaus skrydžiai į atokiausių regionų oro uostus ir iš jų.
[10] IEA (2025), Global Energy Review 2025.

3 pav. Visame pasaulyje išmetamas ŠESD kiekis (1990–2024 m.)

EDGAR turimi ŠESD kiekių įverčiai **skiriasi** nuo oficialiai pranešamų išmetamų ŠESD kiekių (t. y. UNFCCC šalių pateikiamų ŠESD apskaitos duomenų) dėl įvairių priežasčių:

- naudojamo duomenų šaltinio,
- vertinimo metodikos.

Pažymėtina, kad tik **oficialiai pranešti duomenys**, pateikti pagal UNFCCC, turėtų būti naudojami ES pažangai klimato srityje vertinti.

Jei norite gauti išsamesnės informacijos, žr. EDGAR ir UNFCCC išmetamų ŠESD apskaitos duomenų lyginamąją analizę.

1 lentelė. Metinis pasaulyje išmetamų ŠESD kiekių pokytis (procentais, 2023–2024 m.)

Šalis	Išmetamas ŠESD kiekis % pokytis (2023–2024 m.)
ES 27	-1,8 %
Kinija	+0,8 %
JAV	+0,4 %
Indija	+3,9 %
Rusija	+2,5 %
Indonezija	+5,0 %
Brazilija	+0,2 %
Japonija	-2,8 %
Kitos pasaulio šalys	*+1,8 %*
Iš viso pasauliniu mastu	**+1,3 %**

Daugiausia ŠESD išmeta Kinija (29 % pasaulyje išmetamo kiekio), Jungtinės Valstijos (11 %), Indija (8 %), ES (6 %), Rusija (5 %), Indonezija, Brazilija ir Japonija (visos po 2 %). Kartu jose susidarė 66 % 2024 m. pasaulyje išmesto ŠESD kiekio.

Iš šių teršėjų tik ES ir Japonija sumažino savo išmetamą ŠESD kiekį, o Indonezijoje ir Indijoje išmetamas kiekis didėjo sparčiausiai. Kinijoje ir Jungtinėse Valstijose išmetamas ŠESD kiekis taip pat didėjo, tačiau lėtesniu tempu nei per kelerius praėjusius metus (1 lentelė).

1.2 Klimato srities tikslų siekimas

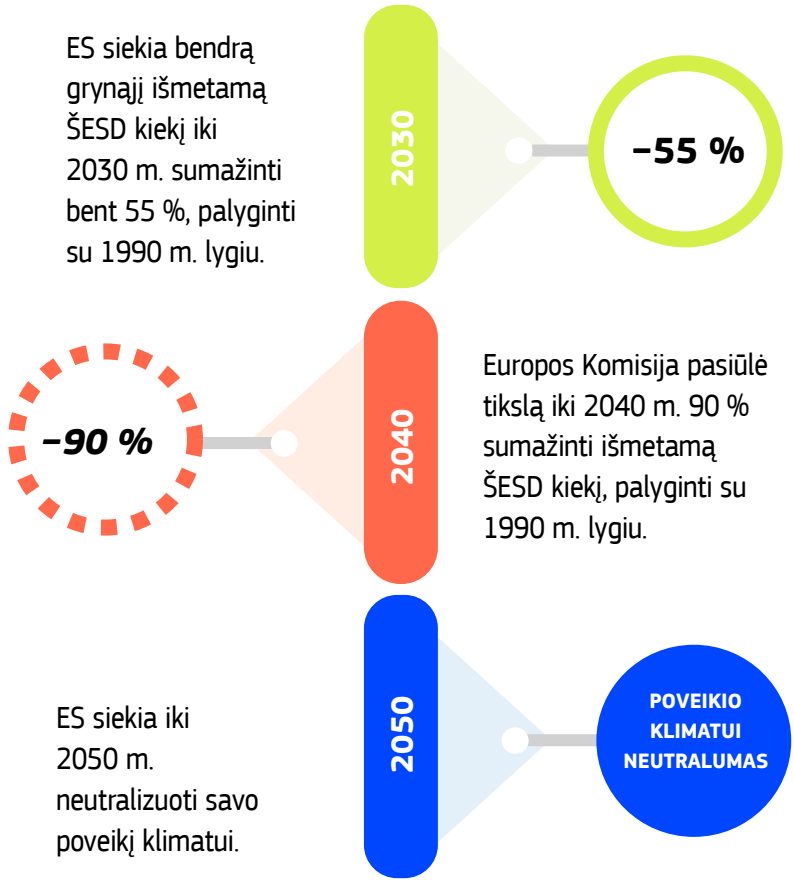
Kaip nustatyta Europos klimato teisės akte, ES siekia **iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui**. Tai reiškia, kad iki to laiko ES užtikrins, kad ji nė kiek nedidintų atmosferoje esančių ŠESD kiekio, nes išmetamas jų kiekis bus sumažintas iki nulio arba kompensuojamas absorbavimu.

Norėdama tai pasiekti ES yra 2030 metams nusistačiusi tarpinį išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslą ir Komisija pasiūlė dar vieną – 2040 m. tikslą – įtvirtinti Klimato teisės aktu. Pagal 2030 m. tikslą bendras grynasis ES išmetamas ŠESD kiekis turi būti **iki 2030 m. sumažintas bent 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu**. Europos Komisija pasiūlė nustatyti 2040 m. tikslą – **iki 2040 m. 90 %** sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį (žr. 4 pav.). Šiuo metu šį pasiūlymą svarsto Europos Parlamentas ir Taryba (Taryba 2025 m. lapkričio 5 d. susitarė dėl bendro požiūrio).

Kad ES tikslas iki 2030 m. 55 % sumažinti išmetamą ŠESD kiekį būtų pasiektas, užtikrinama trimis pagrindinėmis politikos kryptimis:

- **ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS)** siekiama išmetamą ŠESD kiekį sumažinti **62 %**, palyginti su 2005 m. lygiu (žr. 2 skyrių);

- **Pastangų pasidalijimo reglamentu (PPR)** nustatytas tikslas – **40 %** sumažinimas, palyginti su 2005 m. lygiu (žr. 3 skyrių);

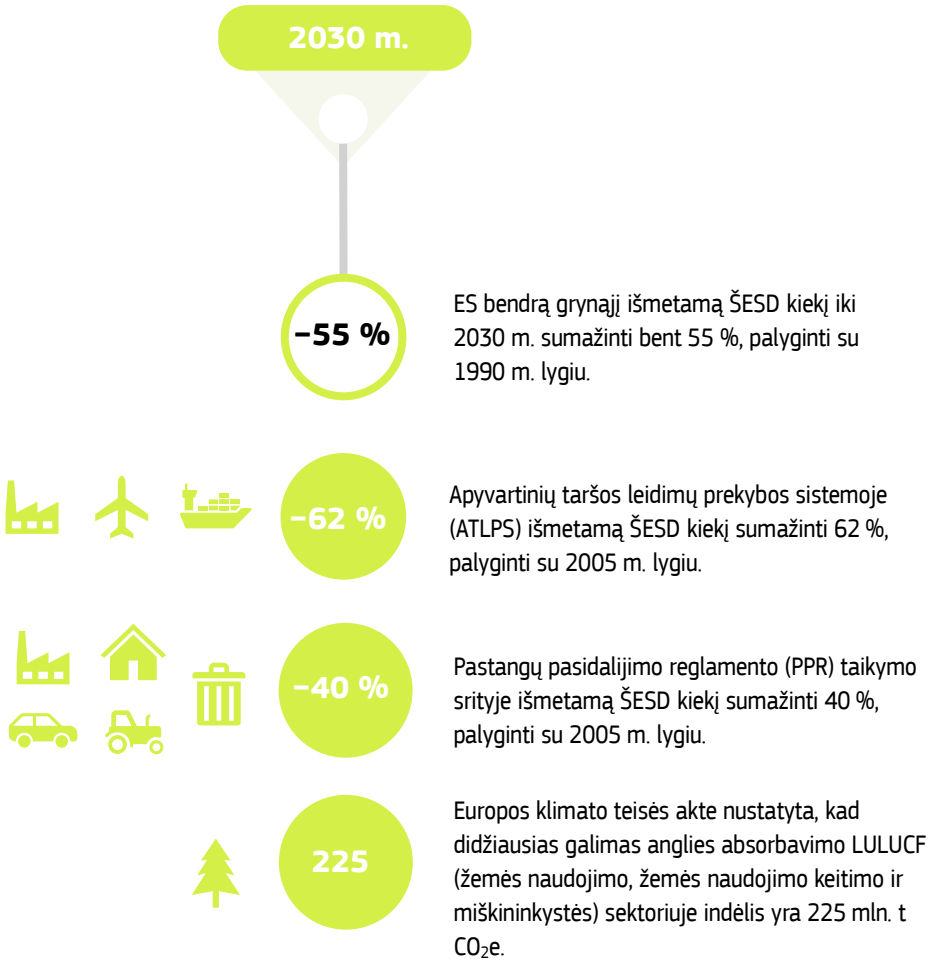
- **Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) reglamentu** numatyta pasiekti, kad būtų papildomai absorbuotas 42 mln. t CO_2e grynasis kiekis dėl su žeme susijusios veiklos (palyginti su 2016–2018 m. vidurkiu). Tačiau Europos klimato teisės akte nustatytas didžiausias indėlis, kuris gali būti įskaitytas siekiant visos ES ekonomikos 2030 m. tikslo, yra 225 mln. t CO_2e absorbavimas dėl su žeme susijusios veiklos (žr. 4 skyrių).

Poveikio klimatui neutralumo ir tarpinių tikslų padedama siekti ir kitomis politikos priemonėmis:

- **pastatų ir transporto sektoriams skirtoje apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ATLPS 2)** siekiama, kartu pasitelkiant kitas politikos priemones, sumažinti išmetamą ŠESD kiekį 42 %, palyginti su 2005 m. lygiu (žr. 2 skyrių);
- politikos priemonės, kuriomis siekiama maždaug 95 % sumažinti išmetamą **hidrofluorangliavandenilių (HFC)** kiekį, palyginti su 2015 m. lygiu (žr. 3 skyrių);
- **CO_2 įleidimo į geologines formacijas ir saugojimo pajėgumų tikslas** – pasiekti ne mažiau kaip 50 mln. tonų per metus iki 2030 m. (žr. 5 skyrių).

4 pav. Pagrindiniai ES klimato srities tikslai

5 pav. ES 2030 m. tikslai

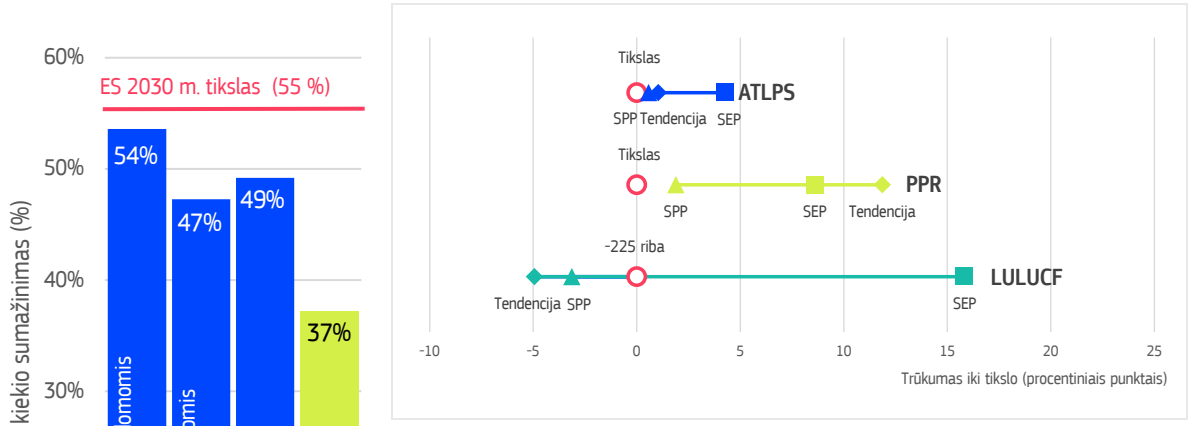
ES 2030 m. tikslo siekimas

Apskritai **ES sėkmingai siekia 2030 m. tikslo**. Naujausios valstybių narių 2025 m. kovo mėn. projekcijos rodo, kad iki ES tikslo trūktų tik maždaug 1 procentinio punkto; tai atitinka neseniai atliktą nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP) vertinimą.

Pasiekti ES tikslą įmanoma tik jei ES ir valstybės narės visiškai įgyvendins tiek esamą, tiek papildomą politiką bei priemones.

Pagal projekcijas, grindžiamas vien esama politika ir priemonėmis, vis dar maždaug 8 procentiniais punktais atsiliekama nuo tikslo. Ekstrapoliuojant pastarųjų penkerių metų tendenciją iki 2030 m., matomas 6 procentinių punktų trūkumas. Likus tik penkeriems metams iki termino, kai tarpinis poveikio klimatui neutralizavimo tikslas turės būti pasiektas, tokios išvados rodo, kad, norint ES pasiekti 2030 m. tikslą, labai svarbu atidi stebėsena, nuoseklūs veiksmai ir pakankamos investicijos (6 pav.).

6 pav. Prognozuojamas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas 1990–2030 m. ir atotrūkis nuo tikslo pagal pagrindines politikos kryptis

Pastabos. 1) Atotrūkis nuo tikslo nustatytas remiantis i) valstybių narių 2025 m. ŠESD kiekio projekcijomis pagal scenarijus tiek „su esamomis priemonėmis“ (SEP), tiek „su esamomis ir papildomomis priemonėmis“ (SPP), ir ii) stebėtos praėjusių 5 metų tendencijos linijine ekstrapoliacija. 2) ES 2030 m. tikslo įgyvendinimo sritis apima grynąjį anglies absorbavimą LULUCF sektoriuje ir ŠESD išmetimą tarptautinės aviacijos ir laivybos veikloje, reglamentuojamą ES teisės. Šis ŠESD išmetimas įtrauktas į ES ATLPS išmetamo ŠESD kiekio projekcijas. 3) LULUCF sektoriuje čia nurodytas atotrūkis reiškia didžiausią galimą indėlį – 225 mln. t CO_2e grynąjį absorbavimą, kaip numatyta Europos klimato teisės akte. Pagal esamą tendenciją ir scenarijų su papildomomis priemonėmis absorbuojamas kiekis yra didesnis nei pagal scenarijų su esamomis priemonėmis. 4) Atotrūkis nuo politikos tikslų parodomas kaip prognozuojamų verčių intervalas, remiantis tiek ŠESD kiekio projekcijomis, tiek linijinėmis tendencijomis.

Tarp įvairių sektorių ir politikos krypčių esama skirtumų. Kadangi, pagal Europos klimato teisės aktą, anglies dioksido absorbavimo LULUCF sektoriuje indėlis neviršija 225 mln. t CO_2e[11], prognozuojamas atotrūkis iki ES 2030 m. tikslo daugiausia aiškinamas esamais iššūkiais ir nepakankamu užmoju mažinant išmetamą ŠESD kiekį sektoriuose, kuriems taikomas Pastangų pasidalijimo reglamentas (PPR), pvz., vidaus transporto, pastatų, žemės ūkio ir atliekų sektoriuose. Prognozuojamas atotrūkis, atitinkamai atsižvelgiant į esamos ir papildomos politikos bei priemonių poveikį ir į padėtį pagal dabartinę politiką, yra nuo 2 iki 9 procentinių punktų. Suplanuotų priemonių įgyvendinimas yra itin svarbus, nes ekstrapoliuojant stebėtą pastarųjų penkerių metų tendenciją būtų nustatytas dar didesnis atotrūkis Pastangų pasidalijimo reglamento taikymo srityje (12 proc. punktų). Dar vienas didelis iššūkis yra tarptautinėje aviacijoje ir laivyboje išmetamos ŠESD, kurioms taikoma ES ATLPS, nes šiuose sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis didėja ir jį sunku sumažinti (išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skyriuje).

ES poveikio klimatui neutralumo ir atsparumo tikslų siekimas

ES valstybės narės 2025 m. kovo 15 d. pranešė apie savo pažangą siekiant nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose nustatytų tikslų

[11] Europos klimato teisės akto (Reglamentas (ES) 2021/1119) 4 straipsnis.

(nacionalinė energetikos ir klimato srities pažangos ataskaita)[12]. **Vis daugiau ES šalių įsipareigoja pasiekti poveikio klimatui neutralumą iki 2050 m. arba anksčiau[13].** Valstybės narės taip pat yra nustačiusios arba atnaujinusios nacionalinius tikslus iki 2050 m. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį[14]. Sudėjus šiuos nacionalinius tikslus ES mastu[15], 6 procentiniais punktais atsiliekama nuo nustatyto 2050 m. tikslo, kad grynasis išmetamas ŠESD kiekis būtų nulinis.

2023 m. gruodžio mėn. Europos Komisija rekomendavo dešimčiai valstybių narių pakoreguoti savo priemones, kad jos labiau derėtų su poveikio klimatui neutralumo tikslu. Komisija tokias rekomendacijas teikia tuo atveju, kai valstybės narės priemonės nėra suderintos su poveikio klimatui neutralumo tikslu.

Rekomendacijose valstybės narės daugiausia ragintos sustiprinti klimato kaitos švelninimo veiksmus ir suderinti savo politiką su poveikio klimatui neutralumo tikslu. Akcentuota, kad kai kuriose šalyse reikia daryti pažangą konkrečiuose sektoriuose, tokiuose kaip transportas, žemės ūkis ir žemės naudojimas (LULUCF). Visos valstybės narės vėlesnėse savo NEKSVP pažangos ataskaitose pranešė Komisijai, kaip jos atsižvelgė į šias rekomendacijas. Kai kurios valstybės narės ėmėsi naujų priemonių, visų pirma skirtų atsinaujinančiųjų išteklių energijai; kitos pateikė įvairių planų ir strategijų. Kelios valstybės narės nurodė, kad šiuo metu peržiūri savo ilgalaikes strategijas siekdamos jas suderinti su ES tikslais (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skyriuje).

Be rekomendacijų, susijusių su poveikio klimatui neutralumu, Komisija tame pačiame dokumentų rinkinyje pateikė 26 valstybėms narėms skirtas rekomendacijas dėl atsparumo klimato kaitai ir prisitaikymo prie jos. Šios rekomendacijos apima visus prisitaikymo prie klimato kaitos politikos aspektus – nuo teisėkūros, rizikos ir pažeidžiamumo vertinimų bei gamtinių sprendimų naudojimo iki politikos koordinavimo, finansavimo ir skaidrumo.

Vėliau dauguma valstybių narių patvirtino, kad šiuos iššūkius sieks įveikti toliau dėdamos pastangas stiprinti savo atsparumą ir gerinti savo prisitaikymo prie klimato kaitos politikos planavimą bei įgyvendinimą. Daugelis jų 2023–2025 m. atnaujino savo rizikos vertinimus; vis daugiau šalių rengė teminius bei sektorinius vertinimus. Vis dėlto reikia geresnių stebėsenos, ataskaitų teikimo ir vertinimo sistemų visais lygmenimis, kad būtų galima tiksliau vertinti atsparumo klimato kaitai ir prisitaikymo prie jos

[12] Išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimo, pridedamame prie 2025 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitos.

[13] Bulgarija, Kipras, Malta, Nyderlandai ir Rumunija pirmą kartą oficialiai pranešė, kuriais metais numatoma pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Rumunija nustatė ankstesnį 2045 m. tikslą.

[14] Kaip pranešta pagal 2022 m. lapkričio 15 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2022/2299 I priedo 1 lentelę. Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą dėl pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimo, pridedamą prie 2025 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitos.

[15] Trūkstamos vertės, kurių nebuvo nacionalinėje energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitoje, pakeistos (kai įmanoma) nacionalinių ŠESD kiekio mažinimo tikslų duomenimis, kuriuos valstybės narės anksčiau pateikė Komisijai (pvz., 2023 m. nacionalinėje energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitoje arba nacionalinėse ilgalaikėse strategijose).

politikos bei šios politikos įgyvendinimo valstybių narių lygmeniu efektyvumą ir veiksmingumą (žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 11 skyrių).

1.3 Su klimato politika ir teisės aktais susijusi pažanga

2021 m. priėmus **Europos klimato teisės aktą**, ES tikslas iki 2050 m. pasiekti nulinį grynąjį išmetamą ŠESD kiekį tapo teisiškai privalomas, kaip ir ES 2030 m. tikslas sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį bent 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu. Tame teisės akte taip pat reikalaujama, kad ES institucijos ir valstybės narės nuolat darytų prisitaikymo prie klimato kaitos, atsparumo stiprinimo ir pažeidžiamumo mažinimo pažangą.

2024 ir 2025 m. pagrindinis dėmesys sutelktas į **veiksmus siekiant 2030 m. tikslo** valstybių narių lygmeniu, **visos ES 2040 m. tikslo nustatymą**, kaip tolesnį žingsnį siekiant poveikio klimatui neutralumo, ir siekį užtikrinti, kad dekarbonizacija būtų **stiprus postūmis siekiant kurti konkurencingesnę** ir **atsparesnę Europą**.

2025 m. liepos mėn. Komisija priėmė pasiūlymą iš dalies pakeisti Europos klimato teisės aktą (reglamentą), kad būtų nustatytas **2040 m. tikslas** – iki 2040 m. sumažinti grynąjį ES išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį 90 %, palyginti su 1990 m. lygiu, tam galbūt naudojant ir tarptautinius kreditus. Šis tikslas suteiks žmonėms, įmonėms ir investuotojams daugiau nuspėjamumo planuojant ateitį. Pasiūlymą šiuo metu svarsto ES teisėkūros institucijos. 2025 m. lapkričio mėn. ministrai Aplinkos taryboje susitarė dėl teisiškai privalomo tarpinio 2040 m. tikslo – 90 %: 85 % jo sudaro tikslas mažinti ES viduje išmetamą ŠESD kiekį, o iki 5 % gali būti pasiekta naudojant tarptautinius anglies dioksido kreditus.

Pradėta rengti naują **integruotą atsparumo klimato kaitai didinimo sistemą**; 2025 m. liepos mėn. pabaigoje paskelbtas viešas kvietimas teikti informaciją. Padaryta pažanga įgyvendinant ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją, atsižvelgiant į pirmojo Europos klimato rizikos vertinimo išvadas ir į 2024 m. komunikatą dėl su klimatu susijusios rizikos valdymo, remiantis platformos CLIMATE-ADAPT ir Europos klimato ir sveikatos stebėjimo centro duomenimis ir priemonėmis.

2025 m. sausio mėn. Komisija pristatė **konkurencingumo kelrodį**: jam skirtame komunikate nurodoma, kaip ji planuoja remti perėjimą prie dekarbonizuotos konkurencingos ir atsparios ekonomikos. Atitinkamai 2025 m. vasario mėn. Komisija pristatė **švarios pramonės kursą** – bendras konkurencingumo ir dekarbonizacijos veiksmų gaires ir transformacinį verslo planą ES pramonei remti. Jo tikslas – paspartinti dekarbonizacijos procesą, kartu užtikrinant gamybos Europoje ateitį. Pagal šį kursą pagrindinis dėmesys skiriamas dviem glaudžiai susijusiems sektoriams: energijai imliai pramonei ir švarioms technologijoms. Vienas iš jau užbaigtų veiksmų yra Švarios pramonės kurso valstybės pagalbos sistemos paskelbimas 2025 m. birželio mėn. Svarbus švarios pramonės kurso elementas – **Įperkamos energijos veiksmų planas**, kuriame numatytos konkrečios priemonės energijos sąnaudoms ES mažinti. Ši iniciatyva turės reikšmingą poveikį tiek pramonės konkurencingumui, tiek pragyvenimo

išlaidoms. Be to, pagal kovo mėn. pradėtą **įgūdžių sąjungos** iniciatyvą švarios pramonės kurso tikslai remiami skatinant įgūdžių tobulinimą ir investavimą į juos, taip siekiant spręsti įgūdžių trūkumo problemas ir užtikrinti, kad pereinant prie švarios energijos nė vienas nebūtų paliktas nuošalyje.

Komisija toliau rengė **įgyvendinimo teisės aktus** po ES klimato srities teisės aktų peržiūros, kuri įėjo į **Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį**.

Tai apima aktus, kuriais įgyvendinama:

- Pastangų pasidalijimo reglamentas;
- reglamentas dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF);
- reglamentas dėl lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamo CO_2 kiekio normų;
- ES ATLPS (įskaitant peržiūrėtas taisykles dėl aviacijos), išplečiant šią sistemą, kad ji apimtų jūrų transporto sektorių, taigi ES taptų pirmuoju pasaulyje jurisdikciją turinčiu subjektu, nustačiusiu aiškią anglies dioksido kainą, taikomą jūrų transporto sektoriuje išmetamiems teršalams;
- ATLPS 2, skirta pastatams ir kelių transportui, ir
- Socialinis klimato fondas.

Nauji reglamentai dėl fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir ozono sluoksnį ardančių medžiagų įsigaliojo 2024 m. kovo mėn. Jais nustatytos naujos priemonės, kuriomis iki 2050 m. bus papildomai pasiekta, kad nebūtų išmesta 500 mln. t CO_2e, palyginti su padėtimi pagal anksčiau priimtas priemones dėl šių cheminių medžiagų. 2025 m. Europos Komisija priėmė antrinės teisės aktus, kuriais įgyvendinamos naujos taisyklės dėl šių medžiagų, kurios yra dar didesnio užmojo nei pagal Monrealio protokolą prisiimti įsipareigojimai.

Įgyvendindama savo platesnę supaprastinimo darbotvarkę Europos Komisija 2025 m. gegužės mėn. pateikė pasiūlymą supaprastinti, be kita ko, Fluorintų dujų reglamentą. Šiuo pasiūlymu bus sumažinta importuotojams ir eksportuotojams tenkanti administracinė našta, nes registracijos reikalavimai bus taikomi tik gaminių ir įrangos, kuriuose yra tam tikras metines ribines vertes viršijantis fluorintų dujų kiekis, importuotojams ir tiems eksportuotojams, kurie eksportuoja stacionarią įrangą su palyginti didelį atšilimo potencialą turinčiomis fluorintomis dujomis[16].

2025 m. balandžio 1 d. pagal Komisijos parengtą Europos automobilių pramonės sektoriaus veiksmų planą Komisija, taip pat vadovaudamasi strateginiu dialogu dėl automobilių pramonės ateities, pateikė pasiūlymą iš dalies pakeisti reglamentą, kuriuo nustatomos **naujų lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamo CO_2 kiekio normos**. Šiuo pakeitimu vieną kartą suteikiama papildomo lankstumo siekiant tikslų dėl CO_2

[16] Pastarieji paprastai patektų į eksporto draudimo taikymo sritį, tačiau šiam draudimui daroma išimtis.

2025–2027 m., kartu išlaikant bendrą tų tikslų užmojo lygį. Birželio mėn. šį pakeitimą priėmė Parlamentas ir Taryba ir jis buvo paskelbtas.

1.4 Pažanga valstybėse narėse

Nacionaliniai energetikos ir klimato srities veiksmų planai

Nacionaliniai energetikos ir klimato srities veiksmų planai (NEKSVP) – 10-ies metų strateginiai dokumentai, kuriuose valstybės narės nustato nacionalinius tikslus, įnašus ir politiką bei priemones, kurių reikia ES klimato srities tikslams pasiekti. 2025 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė savo ES mastu atliktą NEKSVP vertinimą po jų atnaujinimo, atlikto, kad būtų atsižvelgiama į 2030 m. tikslus. Prie šio vertinimo pridėtas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, kuriame pateiktas individualus pirmųjų pateiktų 23 planų vertinimas. Vėliau Komisija 2025 m. spalio mėn. paskelbė Estijos ir Slovakijos galutinių NEKSVP vertinimą. Belgija savo galutinį NEKSVP pateikė 2025 m. spalio mėn., o Lenkija paskutinė iš valstybių narių dar nepateikė savo plano.

Planų įvertinimas rodo, kad juos visiškai įgyvendinus ES priartėtų prie savo tikslų, ir tai patvirtina, kad ES sėkmingai siekia 2030 m. tikslo – grynąjį išmetamą ŠESD kiekį sumažinti bent 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu. Apskritai valstybės narės raginamos įgyvendinti papildomas priemones transporto ir pastatų sektoriuose, kad pasiektų savo tikslus pagal Pastangų pasidalijimo reglamentą, ir toliau intensyvinti veiksmus siekiant mažinti aviacijoje ir jūrų transporto sektoriuje išmetamą ŠESD kiekį ir didinti absorbavimą LULUCF sektoriuje arba mažinti jame išmetamą ŠESD kiekį. Reikia dėti daugiau pastangų užtikrinti teisingą pertvarką ir atsižvelgti į socialinį poveikį. Planuose dažnai trūksta išsamių strategijų, kaip sutelkti viešąjį ir privatųjį finansavimą reikalingoms investicijoms. Dėl prisitaikymo prie klimato kaitos pažymėtina, kad tik kai kurie planai pakankamai apima pasirengimą ir atsparumą klimato kaitos poveikiui. Keliuose planuose numatytos hidrologinio atsparumo priemonės (žr. 6 skyrių).

Europos semestras

2025 m. birželio mėn. Europos Komisija paskelbė savo pavasario dokumentų rinkinį per **Europos semestrą**; į jį įtrauktos šalių ataskaitos ir rekomendacijos kiekvienai valstybei narei. Komisija paragino šalis remti eksperimentines netaršių dekarbonizuotų produktų rinkas ir parengti poveikio klimatui neutralizavimo infrastruktūros planus, ypač tokiose srityse kaip energetikos tinklai, anglies dioksido surinkimas bei saugojimas ir vandenilis. Taip pat pabrėžiama, kad reikia nedelsiant dekarbonizuoti pramonę ir transportą, padaryti juos švaresnius ir intensyvinti veiksmus siekiant laipsniškai panaikinti subsidijas iškastiniam kurui. Vandens išteklių valdymas, kaip prisitaikymo prie klimato kaitos dalis, tebėra vienas pagrindinių prioritetų daugelyje valstybių narių. Kiekvienai šaliai skirtos rekomendacijos apibendrintos 2 lentelėje.

2 lentelė. Per Europos semestrą 2025 m. konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos – kiekvienai valstybei narei

Valstybė narė	Konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos							
	Atsinaujinantieji energijos ištekliai, energetikos tinklai	Iškastinis kuras	Energijos vartojimo efektyvumas	Transportas	Pramonė, švarios technologijos	Prisitaikymas ir vanduo	Žemės ūkis	Kita
Belgija	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Bulgarija	✓	✓	✓	✓				✓
Čekija	✓	✓	✓	✓	✓			
Danija	✓	✓	✓				✓	✓
Vokietija	✓	✓		✓				✓
Estija	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Airija	✓	✓	✓	✓		✓		✓
Graikija	✓	✓		✓		✓		✓
Ispanija	✓					✓		✓
Prancūzija	✓	✓	✓	✓				
Kroatija	✓	✓	✓	✓				✓
Italija	✓	✓				✓		✓
Kipras	✓	✓	✓	✓		✓		✓
Latvija	✓	✓	✓	✓				✓
Lietuva	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Liuksemburgas	✓	✓	✓	✓				✓
Vengrija	✓	✓				✓		✓
Malta	✓	✓	✓	✓				✓
Nyderlandai	✓	✓	✓					
Austrija	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Lenkija	✓	✓	✓			✓		✓
Portugalija	✓	✓	✓	✓		✓		✓
Rumunija	✓	✓	✓					✓
Slovėnija	✓		✓	✓		✓		✓
Slovakija	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Suomija	✓	✓		✓	✓			
Švedija	✓	✓	✓	✓				

Pastaba. Kategorija „Kita“ apima skubią paramą, žiediškumą ir atliekas, paramą anglių pramonės regionams, socialinę paramą, žaliuosius įgūdžius, apmokestinimą ir strateginį planavimą.

Techninė parama

2024 m. Komisija rėmė valstybes nares pagal techninės paramos priemonę, teikdama ekspertų pagalbą planuoti ir vykdyti reformas. Projektai buvo orientuoti į prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo sprendimus, spartesnį atsinaujinančiųjų išteklių energetikos leidimų išdavimą, reikšmingos žalos nedarymo principo taikymą ir pastatų renovaciją. Komisija taip pat padėjo valstybėms narėms įgyvendinti peržiūrėtą ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą ir parengti nacionalinius socialinius klimato planus, skirtus finansuoti Socialinio klimato fondo lėšomis.

2025 m. Komisija toliau remia su gamtos išteklių atsparumu, pasienio anglies dioksido korekciniu mechanizmu ir energetikos sistemų modernizavimu susijusį darbą. Komisija taip pat padeda žaliąja linkme keisti viešąjį administravimą ir tobulinti jam reikalingus įgūdžius, gerinti verslo tvarumo ataskaitų teikimą ir daryti pažangą plėtojant anglies dioksido surinkimą, naudojimą bei saugojimą. Teikiama parama taip pat apima Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės akto ir ES gamtos atkūrimo teisės akto įgyvendinimą.

Šalių informacijos suvestinėse pateikiama kiekvienoje valstybėje narėje užbaigtų ir vykdomų reformų projektų santrauka.

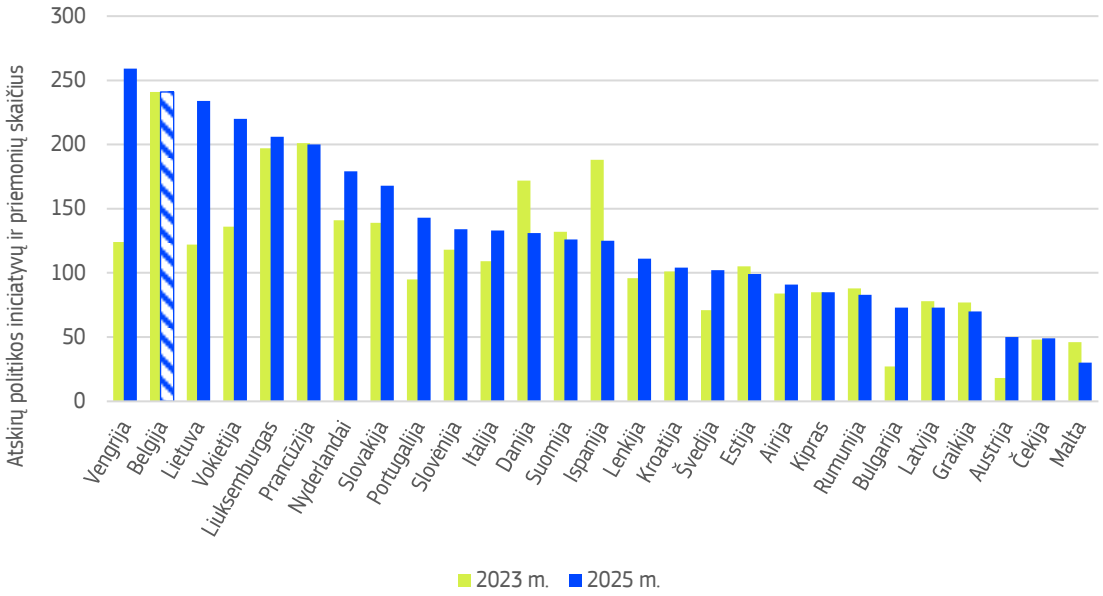
Politika ir priemonės

Siekiant klimato srities tikslų **reikia labiau sutelkti dėmesį tiek į visos ES, tiek į nacionalinę politiką ir priemones**. Labai svarbu suprasti, kaip visa ši politika veikia atskirai ir kartu. 2025 m. per nacionalinių energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitų teikimo procesą ES valstybės narės pranešė apie pažangą, padarytą įgyvendinant daugiau kaip 3,5 tūkst. atskirų politikos iniciatyvų ir priemonių pagal penkis energetikos sąjungos aspektus[17]. Tai 16 % daugiau, palyginti su 2023 m. (praėjusiais ataskaitiniais metais). Priemonių, apie kurias pranešta, skaičius padidėjo daugumoje šalių. Didžiausias jų padaugėjimas užfiksuotas Austrijoje, Bulgarijoje, Vengrijoje ir Lietuvoje. Kai kuriais atvejais taip nutiko dėl naujų priemonių priėmimo nuo vienų ataskaitinių metų iki kitų, tačiau taip gali būti ir dėl esamų priemonių pakeitimų ar reorganizavimo (7 pav.). Malta, Ispanija ir Danija, priešingai, pranešė apie kur kas mažiau priemonių, palyginti su 2023 m. Vis dėlto atskirų politikos iniciatyvų ir priemonių skaičius nebūtinai yra geras valstybių narių praeities, dabarties ir ateities užmojų rodiklis. Vienintelė šalis, kuri tuo metu, kai rengta ši ataskaita, dar nebuvo pateikusi duomenų, yra Belgija. Taigi dėl šios valstybės narės ataskaitoje naudojama trūkstamais duomenimis papildyta 2023 ataskaitinių metų informacija.

Maždaug trečdalis visų politikos iniciatyvų ir priemonių, apie kurias pranešta, yra naujai įgyvendinamos arba suplanuotos nuo 2023 m. Toks didelis skaičius gali atspindėti išaugusius ES klimato srities tikslų užmojus ir valstybių narių pastangas pasiekti savo 2030 m. klimato ir energetikos tikslus[18]. Dauguma politikos iniciatyvų ir priemonių, apie kurias pranešta, turi dekarbonizacijos tikslą, t. y. jomis siekiama mažinti išmetamą ŠESD kiekį, didinti anglies dioksido absorbavimą arba didinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą.

[17] Į šį skaičių įeina 241 politikos iniciatyva ir priemonė, apie kurias Belgija duomenis pateikė 2023 m., praėjusiais ataskaitiniais metais.
[18] Išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimo, pridedamame prie 2025 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitos.

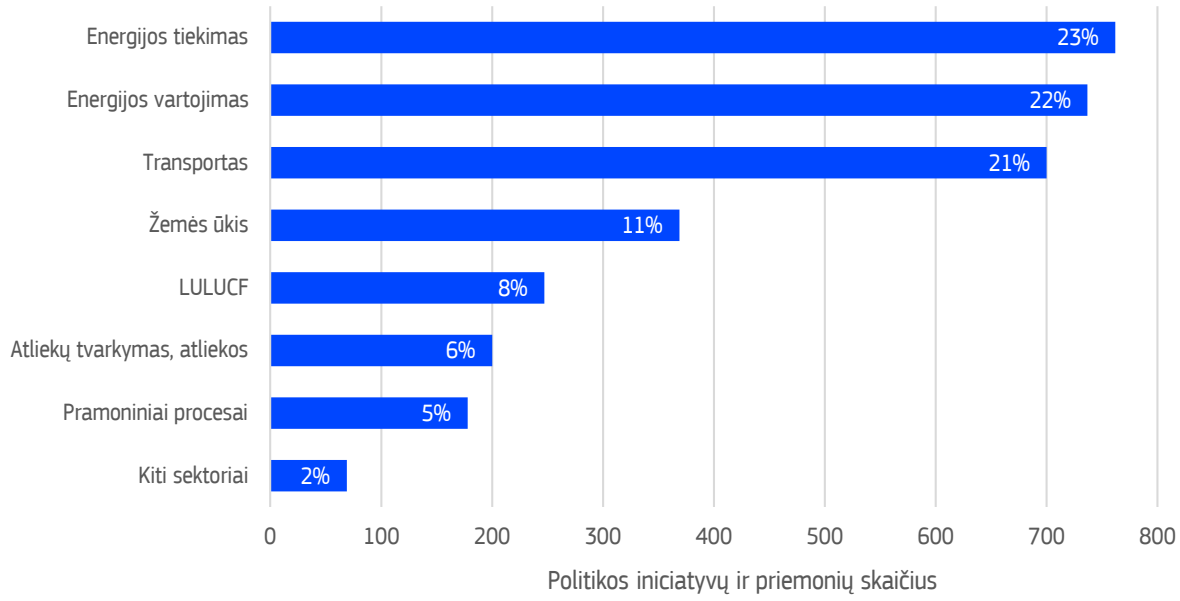
7 pav. Atskirų politikos iniciatyvų ir priemonių (pagal visus aspektus) bendras skaičius 2025 ir 2023 ataskaitiniais metais

Pastaba. Duomenys apie politikos iniciatyvas ir priemones pagrįsti preliminariu 2025 m. NEKSVP pažangos ataskaitų duomenų rinkiniu (IX priedas). Dėl vėlavimo pateikti duomenis yra taip, kad dėl Belgijos naudojami 2023 m. NEKSVP pažangos ataskaitų duomenys.

Daugiausia iš šių su dekarbonizacija susijusių priemonių taikoma energijos tiekimo (23 %), energijos vartojimo (22 %) ir transporto (21 %) sektoriuose – tai atspindi faktą, kad būtent šiuose sektoriuose yra dideli iššūkiai ir veiksmų prioritetai (8 %). Taip pat daug priemonių taikoma žemės ūkio, žemės ir miškų sektoriuose (19 %). Įvairiose valstybėse narėse padėtis skiriasi. Didžiausią politikos iniciatyvų ir priemonių, darančių poveikį energijos tiekimo sektoriui, dalį nurodo Kipras, Italija, Bulgarija, Portugalija ir Lenkija. Airijoje ir Vokietijoje dėmesys konkrečiai sutelktas į energijos vartojimą, o Ispanijoje ir Prancūzijoje daugiau dėmesio skiriama transporto sektoriui. Kitos valstybės narės (pvz., Latvija, Lietuva ir Slovakija) nurodė palyginti didelį žemės ūkio ir žemės sektoriaus politikos iniciatyvų ir priemonių skaičių.

8 pav. Atskirų politikos iniciatyvų ir priemonių skaičius pagal sektorių, kuriam daromas poveikis (siekiant dekarbonizacijos tikslo)

Pastaba. Duomenys apie politikos iniciatyvas ir priemones pagrįsti preliminariu 2025 m. NEKSVP pažangos ataskaitų duomenų rinkiniu (IX priedas). Jie apima 2023 m. NEKSVP pažangos ataskaitose esamus Belgijos pateiktus duomenis apie politikos iniciatyvas ir priemones.

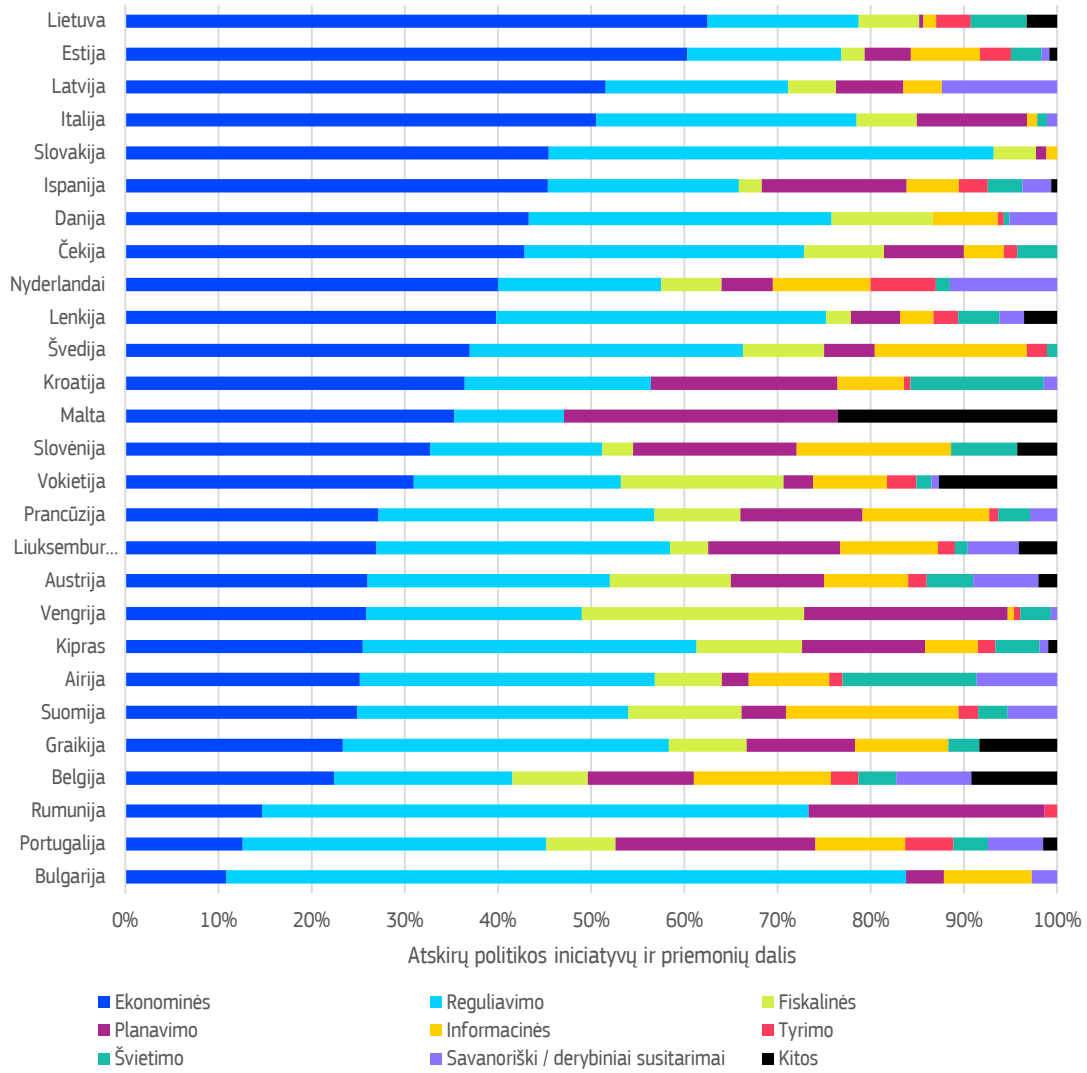
Žvelgiant į politikos priemones, daugiau kaip 34 % politikos iniciatyvų ir priemonių, kuriomis siekiama dekarbonizacijos tikslo, yra ekonominės (pvz., subsidijos, supirkimo tarifai, aukcionai, atliekų mokesčiai, spūsčių mokesčiai ir kt.), o 27 % – reguliavimo priemonės (pvz., efektyvumo reikalavimai, statybos kodeksai, ekologinio projektavimo standartai, tikrinimo procedūros ir kt.). Palyginti mažiau priemonių yra planavimo (10 %) (pvz., urbanistinis planavimas ir kt.), informacinio pobūdžio (9 %) (pvz., ženklinimas, informuotumo didinimas ir kt.) arba fiskalinio pobūdžio (7 %). Vis dėlto tarp valstybių narių yra reikšmingų skirtumų. Pavyzdžiui, Baltijos šalyse imtasi gana daug ekonominių priemonių, o Rumunijoje ir Bulgarijoje dauguma priemonių yra reguliacinio pobūdžio (9 pav.).

Teikiama informacija apie nacionalines politikos iniciatyvas ir priemones apskritai tapo išsamesnė, palyginti su padėtimi per ankstesnius ataskaitų teikimo ciklus. Ši pažanga siejama su intensyvesniu dialogu su valstybėmis narėmis, pagrindinių pranešėjų mokymu ir pastangomis didinti tiek gairių, tiek duomenų teikimo lentelių aiškumą, įskaitant esamų įspėjimo ir klaidų tikrinimo įrankių papildymą blokavimo funkcijomis ataskaitų teikimo priemonėje (priemonėje atliekant automatizuotus kokybės tikrinimus, duomenų teikimo neleidžiama užbaigti tol, kol problema neišspręsta).

Vis dėlto akivaizdžiai reikia tobulinti politikos iniciatyvų ir priemonių poveikio kiekybinį įvertinimą. Tai apima tiek jau pasiektą, tiek numatomą poveikį išmetamam ŠESD kiekiui, taip pat tų politikos iniciatyvų bei priemonių sąnaudas ir naudą. Pavyzdžiui, kaip ir 2023 m., tik dėl penktadalio politikos iniciatyvų ir priemonių, apie kurias pranešta,

nurodomas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas iki 2030 m., kurį tikimasi jomis pasiekti. Be to, tik nedaugeliu atvejų (Kroatijoje, Airijoje, Lenkijoje, Latvijoje) numatomas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas priemonėmis, apie kurias pranešta, ir valstybių narių pateiktos ŠESD projekcijos (pagal scenarijų su papildomomis priemonėmis) iš esmės dera tarpusavyje. Dėl šio duomenų trūkumo bendrą įgyvendinamų priemonių poveikį įvertinti sunku, ir tai išryškina poreikį sistemingiau vertinti politikos veiksmingumą tiek prieš įgyvendinimą, tiek po įgyvendinimo (išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimo, pridedamame prie 2025 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitos).

9 pav. Bendras politikos iniciatyvų ir priemonių skaičius pagal politikos priemonės tipą (dekarbonizacijos aspektas)

Pastaba. Duomenys apie politikos iniciatyvas ir priemones pagrįsti preliminariu 2025 m. NEKSVP pažangos ataskaitų duomenų rinkiniu (IX priedas). Belgijos duomenys yra apie 2023 m. NEKSVP pažangos ataskaitose nurodytas politikos iniciatyvas ir priemones. Šalys diagramoje išdėstytos pagal tai, kokia dalis politikos iniciatyvų ir priemonių yra pagrįstos ekonomine priemone.

1.5 Viešoji nuomonė apie klimato kaitą

Naujausios 2025 m. „Eurobarometro“ apklausos duomenimis, žmonės visoje Europoje reiškia didelį susirūpinimą dėl klimato kaitos ir plačiai pritaria veiksmams klimato kaitos srityje. **Didžioji dauguma (85 %) ES piliečių mano, kad klimato kaita yra rimta problema**; tai rodo aukštą informuotumo lygį ir aiškų požiūrį, kad reikia nedelsiant imtis veiksmų. Ypač aktyviai susirūpinimą dėl to reiškia moterys ir jaunimas (15–24 metų amžiaus grupė).

Ši apklausa taip pat atskleidė, kad 84 % europiečių klimato kaitą sieja daugiausia su žmogaus veikla; tai rodo bendrą pagrindinių problemos priežasčių supratimą.

Paramos ryžtingai klimato politikai lygis tebėra aukštas. Apskritai **81 % respondentų pritaria ES tikslui iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą**. Vis dėlto pritarimo tam lygis skiriasi įvairiose šalyse; Estija išsiskiria kaip vienintelė valstybė narė, kurioje šį tikslą palaiko mažiau nei pusė (46 %) piliečių.

Ši apklausa atskleidė, jog tvirtai pritariama (88 %) tam, kad ES turėtų aktyviai skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energetiką ir didinti energijos vartojimo efektyvumą, ir tam, kad geresnis pasirengimas klimato kaitos poveikiui pagerins kasdienį gyvenimą (83 %).

2. ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema

Pagrindiniai akcentai

- Iki 2024 m. pabaigos ES ATLPS padėjo 50 % (palyginti su 2005 m. lygiu) sumažinti elektros energijos ir šilumos gamyboje bei pramoninėje gamyboje išmetamą ŠESD kiekį.
- Elektros energijos ir šilumos gamyboje išmetamas ŠESD kiekis 2024 m. toliau mažėjo, palyginti su praėjusiais metais; tai vyko daugiausia dėl reikšmingai padidėjusios atsinaujinančiųjų išteklių ir branduolinės energijos dalies elektros energijos rūšių derinyje, kartu sumažėjus priklausomybei nuo pagrindinio iškastinio kuro, tokio kaip gamtinės dujos ir anglys.
- ATLPS jau gauta daugiau kaip 245 mlrd. EUR pajamų; vien 2024 m. pajamos siekė beveik 39 mlrd. EUR. Šios pajamos daugiausia panaudotos klimato ir energetikos priemonėms finansuoti iš nacionalinių biudžetų, taip pat iš Inovacijų fondo, Modernizavimo fondo ir pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (planą „REPowerEU“).
- 2024 m. į ES ATLPS pirmą kartą įtrauktos jūrų transporto išmetamos ŠESD. Palyginti su 2023 m., išmetamų ŠESD kiekis, apie kurį pranešta, padidėjo 13 %, daugiausia dėl krizės Raudonojoje jūroje poveikio ir susijusio laivybos maršrutų pakeitimo.
- Reikia nedelsiant imtis veiksmų, kad būtų dekarbonizuotas aviacijos sektorius. Siekiant tai remti, nuo 2024 m. taikoma speciali sistema, kad būtų paspartintas perėjimas prie tvarių aviacinių degalų.
- Atitikties reikalavimams lygis (be kita ko, ir jūrų transporto sektoriuje per pirmąjį atitikties ciklą) ES ATLPS yra labai aukštas.

ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS) yra ES klimato politikos ašis. Joje nustatoma viršutinė išmetamų teršalų (ŠESD) kiekio riba elektros energijos ir šilumos gamyboje, pramoninėje gamyboje, aviacijos Europoje ir jūrų transporto sektoriuose, taigi išmetamos ŠESD įkainojamos pagal principą „teršėjas moka“. Nustatyta kaina yra paskata įmonėms šiuose sektoriuose diegti sprendimus ir investuoti siekiant ilgainiui mažinti išmetamą ŠESD kiekį. ES ATLPS taip pat gaunama pajamų ir jomis padedama finansuoti šiuos veiksmus.

2.1 Išmetamo ŠESD kiekio riba pagal ES ATLPS

ES ATLPS yra rinkos priemonė. Joje nustatoma viršutinė išmetamo ŠESD kiekio riba tuose sektoriuose, kuriuos apima ši sistema, ir ši riba kasmet mažinama siekiant tikslo iki 2030 m. 62 % sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m. lygiu. Ši riba išreiškiama apyvartinių taršos leidimų, kurių įmonės turi kasmet atsisakyti, kad kompensuotų savo išmetamą ŠESD kiekį, skaičiumi. Įmonės daugiausia perka šiuos leidimus aukcionuose, o valstybės narės iš to gauna pajamų tolesniems veiksmams

klimato kaitos srityje ir energetikos pertvarkai finansuoti. Apyvartinių taršos leidimų kainą lemia rinka, taigi ES ATLPS skatinama mažinti išmetamą ŠESD kiekį mažiausiomis sąnaudomis, technologijų atžvilgiu neutraliu būdu.

Nors ES ATLPS pagrindinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo metodas yra pardavimas aukcionuose, taip pat nemažai apyvartinių taršos leidimų įrenginiams paskirstoma nemokamai, taip siekiant mažinti anglies dioksido nutekėjimo riziką[19]. Kai kuriuose į ES ATLPS įtrauktuose pramonės sektoriuose (cemento, aliuminio, trąšų, vandenilio, geležies ir plieno) nemokamų apyvartinių taršos leidimų paskirstymas nuo 2026 m. bus laipsniškai pakeistas pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM) taikymu. 2021–2025 m. laikotarpiu šiems sektoriams teko apie 54 % visų nemokamų apyvartinių taršos leidimų.

Daugiau informacijos apie ES ATLPS veikimą pateikiama 2025 m. Anglies dioksido rinkos ataskaitoje.

2.2 ŠESD išmetimo tendencijos

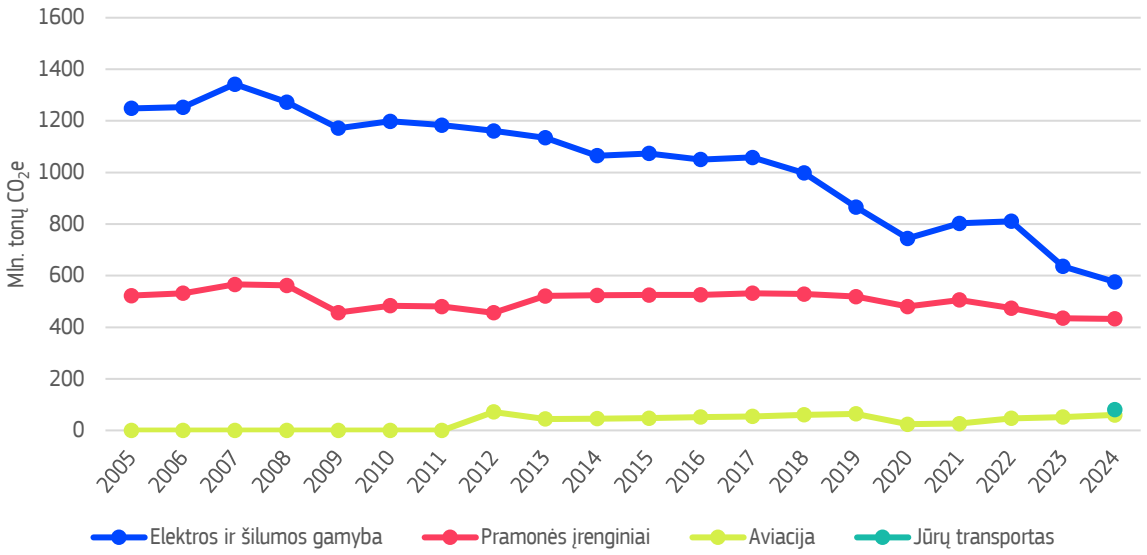
Iki 2024 m. pabaigos ES ATLPS padėjo **50 %** (palyginti su 2005 m. lygiu) **sumažinti** elektros energijos ir šilumos gamyboje bei pramoninėje gamyboje **išmetamą ŠESD kiekį**. Padarius šią pažangą, sistemoje artėjama prie 2030 m. tikslo – 62 % sumažinimo.

Elektros energijos ir pramonės sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis po rekordiškai didelio metinio sumažėjimo, pasiekto 2023 m., 2024 m. toliau mažėjo. Elektros energijos ir šilumos gamyboje išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 10,7 %[20]; taip yra daugiausia dėl reikšmingai padidėjusios atsinaujinančiųjų išteklių ir branduolinės energijos dalies elektros energijos rūšių derinyje, kartu sumažėjus priklausomybei nuo pagrindinio iškastinio kuro, tokio kaip gamtinės dujos ir anglys. Atsinaujinantieji energijos ištekliai ir biokuras 2024 m. buvo pagrindinis elektros energijos šaltinis ES – jie sudarė 47,2 % dalį, o bendra atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos produkcija 2024 m. padidėjo 7,6 %. Elektros energijos sektoriuje išmetamam ŠESD kiekiui sumažėjus 2024 m., pasiektas 30 % sumažėjimas nuo 2021 m.

Pramonės įrenginių išmetamų ŠESD kiekis 2024 m., palyginti su 2023 m., sumažėjo 0,8 %[21]. Be elektros energijos tiekimo dekarbonizacijos, pastebėtos dar kelios tendencijos: sumažėjusi pramoninės gamybos produkcija kai kuriuose sektoriuose, intensyviai energiją vartojančių sektorių, tokių kaip plieno, trąšų ir chemijos pramonė, produkcijos rodiklių atsigavimas ir energijos vartojimo efektyvumo didėjimas.

[19] 2021–2030 m. laikotarpiu aukcionuose bus parduodama iki 57 % paprastųjų apyvartinių taršos leidimų, o likę leidimai bus paskirstomi nemokamai.
[20] Remiantis ES ATLPS dėl elektros energijos ir šilumos gamybos išmetamo ŠESD kiekio duomenimis (duomenys iš Sąjungos registro paimti 2025 m. rugsėjo 30 d.). 2 % šio sumažėjimo taip pat paaiškinama duomenų neatitikimais, turinčiais įtakos išmetamo ŠESD kiekio padalijimui tarp elektros energijos ir pramonės sektorių, o ne rinkos tendencijomis. Išsamiau žr. 2025 m. Anglies dioksido rinkos ataskaitoje.
[21] Remiantis ES ATLPS dėl pramoninės gamybos išmetamo ŠESD kiekio duomenimis (duomenys iš Sąjungos registro paimti 2025 m. rugsėjo 30 d.). Išsamiau žr. 2025 m. Anglies dioksido rinkos ataskaitoje.

10 pav. ES išmetamų ŠESD, įtrauktų į ES ATLPS, kiekiai pagal sektorius

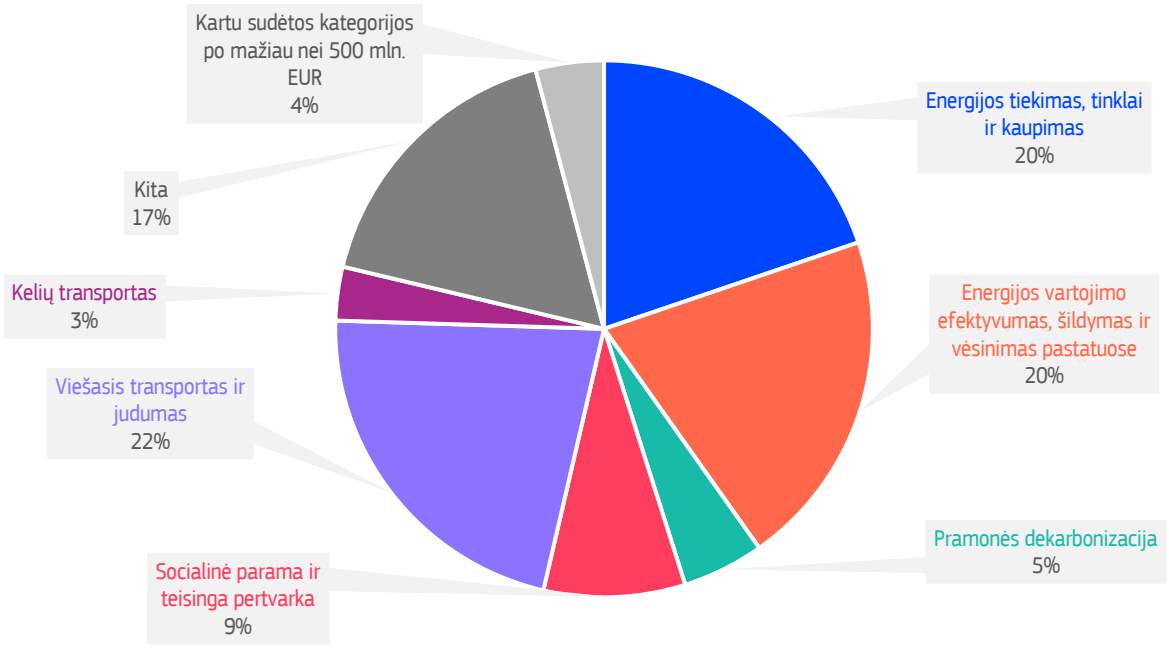

Šaltinis – Europos aplinkos agentūra.

2.3 Pajamos iš aukcionų

Iki 2025 m. vidurio ES ATLPS iš apyvartinių taršos leidimų pardavimo **gauta daugiau kaip 245 mlrd. EUR pajamų**. 2024 m. ATLPS pajamos siekė beveik 39 mlrd. EUR. Didžioji dalis šių lėšų pateko į nacionalinius biudžetus (24,4 mlrd. EUR), tačiau lėšos taip pat buvo naudojamos ATLPS programoms, skirtoms perėjimui prie švarios energijos (t. y. Inovacijų fondui ir Modernizavimo fondui), ir iš dalies Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonei pagal planą „REPowerEU“ finansuoti. Dalį ES ATLPS apyvartinių taršos leidimų 2025 m. taip pat pradėta pardavinėti aukcionuose siekiant taip gautomis lėšomis finansuoti Socialinį klimato fondą (žr. 6 skyrių).

11 pav. ATLPS pajamų panaudojimas valstybėse narėse įvairioms reikmėms, pagal pateiktus 2024 m. duomenis (atsižvelgiant į pajamas, kurios jau panaudotos)

Valstybės narės privalo visas savo pajamas iš ATLPS (arba lygiavertę sumą) panaudoti klimato politikos veiksmams ir energetikos pertvarkai, įskaitant socialiniams aspektams skirtas priemones, finansuoti. Vienintelė šios taisyklės išimtis – galimybė valstybėms narėms naudoti pajamas, gautas iš ATLPS, pagalbai daug energijos suvartojantiems pramonės sektoriams, kompensuojant netiesiogines išlaidas dėl išmetamo anglies dioksido. 2024 m. savo pajamas tam panaudojo 15 valstybių narių. Iš 2024 m. surinktų 24,4 mlrd. EUR lėšų valstybės narės 3,2 mlrd. EUR panaudojo netiesioginėms išlaidoms daug energijos suvartojančiuose pramonės sektoriuose kompensuoti. Likę 21,2 mlrd. EUR turi būti panaudoti klimato politikos veiksmams ir energetikos pertvarkai, tačiau jų neprivaloma išleisti per vienus metus[22].

Kiekvienais metais valstybės narės teikia Komisijai ataskaitas, kaip jos panaudojo savo pajamas iš ATLPS. Didžiąją dalį savo 2024 m. pajamų iš ATLPS valstybės narės skyrė projektams, susijusiems su atsinaujinančiųjų energijos išteklių, tinklų ir energijos kaupimo plėtra (20 %), energijos vartojimo pramonėje ir pastatuose efektyvumo didinimu (20 %) ir netaršaus viešojo transporto bei judumo plėtra (22 %). Pavyzdžiai apima dotacijas jūros vėjo elektrinių ir biodujų infrastruktūros tobulinimui Danijoje, esminės renovacijos projektus Lietuvoje, kuriuos įgyvendinant bent 40 % sumažinamas šilumos suvartojimas gyvenamuosiuose pastatuose, ir investicijas Slovėnijoje į geležinkelių transportą bei dviračių takus.

[22] Pranešta, kad 2024 m. panaudota 16,4 mlrd. EUR iš šių lėšų.

Daugiau informacijos apie tai, kaip kiekviena valstybė narė panaudojo savo 2024 m. pajamas iš ATLPS, rasite pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 8 skyriuje. Dėl ES 27 analizės žr. 2025 m. Anglies dioksido rinkos ataskaitą.

2.4 Aviacijos sektorius

Aviacijoje išmetamų ŠESD, įtrauktų į ATLPS, kiekis 2024 m. toliau didėjo ir pasiekė 62,6 mln. tonų CO_2[23]. Tai yra apie 15 % daugiau nei 2023 m.[24]

Taigi, būtina skubiai dekarbonizuoti aviacijos sektorių. ATLPS nustačius anglies dioksido kainą, jau teikiama paskata vartoti tvarius aviacinius degalus – juos naudojant sutaupoma apie 200 EUR už toną[25], palyginti su iškastiniu žibalu. Tačiau 2024 m. Komisija į ES ATLPS įtraukė papildomą paramos mechanizmą, skirtą tvarių aviacinių degalų naudojimui skatinti; į jo poveikį dar neatsižvelgiama šioje ataskaitoje. Šiai paramai rezervuota iš viso 20 mln. apyvartinių taršos leidimų (jų vertė apie 1,5 mlrd. EUR), o oro transporto bendrovės gali gauti maždaug 500–7 000 EUR paramą už kiekvieną reikalavimus atitinkančių tvarių degalų, suvartojamų vykdant skrydžius į ATLPS įtrauktu maršrutu, toną[26]. 2025 m. Komisija paskirstė apie 100 mln. EUR lėšų 53 orlaivių naudotojams ES valstybėse narėse ir dviem orlaivių naudotojams Norvegijoje.

Komisija priėmė naujas taisykles, pagal kurias turi būti stebimas, pranešamas ir tikrinamas ŠESD kiekis, išmetamas vykdant į ES ATLPS taikymo sritį nepatenkančius ES oro transporto bendrovių skrydžius[27]. Šių taisyklių priėmimas patvirtina ES įsipareigojimą taikyti Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemą (CORSIA). ES tapo viena pirmųjų jurisdikciją turinčių subjektų pasaulyje, CORSIA nuostatas įtvirtinusių teisėje. CORSIA paskirtis – kompensuoti aviacijoje per tarptautinius skrydžius išmetamo anglies dioksido kiekį, viršijantį tam tikrą lygį[28]. Apskritai manoma, kad šis lygis pasiektas 2024 m., taigi oro transporto bendrovės numato pirmą kartą prisiimti įsipareigojimus pagal CORSIA dėl 2024 m. išmesto anglies dioksido dalies, viršijančios bazinį lygį, kompensavimo.

---

[23] Į šį kiekį įtraukiami skrydžiai Europos ekonominėje erdvėje (EEE) (vidaus skrydžiai ir skrydžiai tarp EEE šalių) ir išvykstamieji skrydžiai iš EEE į Šveicariją ir Jungtinę Karalystę. Taip pat įtraukiami ne vidaus skrydžiai iš EEE šalies į atokiausią regioną ir iš jo (pvz., Suomija–Kanarų salos).

[24] 2023 m. šiame sektoriuje išmesta iš viso 54,4 mln. tonų CO_2. Duomenys 2025 m. rugsėjo 30 d. paimti iš Sąjungos registro ir Šveicarijos registro.

[25] ATLPS šiems degalams taikomi nuliniai tarifai – tai reiškia, kad anglies dioksido kainos už juos mokėti nereikia. Kita vertus, žibalui nustatytas išmetamųjų teršalų faktorius yra 3,16 t CO_2/tonai: ATLPS kaina x 3,16 = kainos paskata, tad ATLPS esant nustatytai anglies dioksido 70 EUR kainai, susidaro kainos paskata 221 EUR už suvartojamų degalų toną.

[26] Pagal šią paramos sistemą visiškai ar iš dalies padengiamas likęs kainų skirtumas tarp iškastinio žibalo ir reikalavimus atitinkančių aviacinių degalų, kuriuos atskiri komercinių oro transporto priemonių naudotojai naudoja tiems savo skrydžiams, kuriems taikomas faktinis anglies dioksido apmokestinimas pagal ES ATLPS; taip šie orlaivių naudotojai skatinami naudoti švaresnių rūšių degalus.

[27] ES ATLPS apima skrydžius EEE (ES 27, Norvegijoje, Islandijoje) ir išvykstamuosius skrydžius į Šveicariją ir Jungtinę Karalystę. Tai reiškia, kad naujosios taisyklės taikomos ES oro transporto bendrovių vykdomiems skrydžiams iš EEE į EEE nepriklausančias šalis ir jų skrydžiams tarp dviejų EEE nepriklausančių šalių.

[28] Nustatytas lygis, kurį viršijusios oro transporto bendrovės turėtų pradėti kompensuoti išmetamą anglies dioksido kiekį, 2024–2035 m. laikotarpiu yra 85 % 2019 m. išmesto CO_2 kiekio (2019 m. – metai, kuriais užfiksuotas visų laikų didžiausias tarptautinėje aviacijoje išmestas CO_2 kiekis).

Nors ES ATLPS šiuo metu apima tik išmetamą CO_2, bendras aviacijos poveikis klimatui šiuo metu vertinamas kaip du–keturis kartus didesnis dėl kitų nei CO_2 išmetamųjų teršalų, įskaitant azoto oksidus (NO_x) ir sieros oksidus (SO_x)[29]. ES pirmoji iš jurisdikcijų turinčių subjektų pradėjo taikyti kitų nei CO_2 išmetamųjų teršalų aviacijoje poveikio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo (SATT) sistemą. Nuo 2025 m. sausio 1 d. orlaivių naudotojai privalo stebėti ir kasmet ataskaitose pranešti per skrydį išmetamų kitų nei CO_2 teršalų poveikį[30]. Ne vėliau kaip iki 2027 m. gruodžio 31 d. Komisija, remdamasi pagal kitų nei CO_2 teršalų stebėsenos sistemą gautais rezultatais, pateiks ataskaitą ir, jei bus tikslinga, pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo bus siekiama mažinti kitų nei CO_2 išmetamųjų teršalų aviacijoje poveikį.

2.5 Jūrų transportas

Vykdant jūrų transporto veiklą susidaro apie 3–4 % viso ES išmetamo CO_2 kiekio. 2024 m. buvo pirmieji metai, kai jūrų transportas įtrauktas į ES ATLPS. Bendras į SATT sistemą[31] įtrauktas jūrų transporto sektoriuje išmestas ŠESD kiekis – skaičiuojant visą ŠESD išmetimą vykdant reisus į ES, Islandijos ir Norvegijos uostus – buvo 148,7 mln. t CO_2e. Iš šio kiekio 89,8 mln. t CO_2 pateko į ATLPS taikymo sritį, atsižvelgiant tik į 50 % kiekio, išmetamo vykdant reisus, kurie pradedami arba baigiami už ES, Islandijos ir Norvegijos ribų[32].

Išmetamas metano ir diazoto oksido kiekis SATT sistemos taikymo srityje pirmą kartą praneštas 2024 m. ir sudarė atitinkamai 1,6 mln. t CO_2e (metano) ir 2,2 mln. t CO_2e (diazoto oksido)[33].

Vertinant tik išmetamą anglies dioksidą, 2024 m. išmestas kiekis pagal SATT sistemą yra 13 % didesnis nei 2023 m., daugiausia dėl suintensyvėjusios laivybos veiklos, kai dėl Raudonosios jūros krizės laivai per 2024 m. buvo nukreipiami kitais maršrutais.

Pirmieji ATLPS taikymo jūrų transportui metai pasižymėjo didele atitiktimi reikalavimams – laivybos bendrovės atsisakė apyvartinių taršos leidimų dėl daugiau kaip 99 % savo išmetamų teršalų, patenkančių į sistemos taikymo sritį.

Tarptautiniu lygmeniu ES 2025 m. balandžio mėn. palankiai įvertino tai, kad Tarptautinėje jūrų organizacijoje (IMO) patvirtinta nulinio ŠESD balanso sistema, skirta tarptautinėje laivyboje išmetamam ŠESD kiekiui mažinti; ji apima pasaulinį standartą,

---

[29] *Aviation and the Global Atmosphere*, IPCC, 1999, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/av-en-1.pdf.
[30] SATT sistema taikoma skrydžiams į Europą, iš Europos ir Europoje. Iš pradžių, kad būtų lengviau, privaloma teikti ataskaitas tik dėl skrydžių Europoje, tačiau skatinama 2025 ir 2026 m. savanoriškai teikti ataskaitas dėl skrydžių visais maršrutais. Nuo 2027 m. pareiga teikti ataskaitas automatiškai taikoma visiems skrydžiams. Įgyvendinimo teisės aktai: Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS). Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamento pakeitimai atsižvelgiant į ATLPS peržiūrą (europa.eu).
[31] Visam jūrų transporto išmetamam kiekiui taikomas Reglamentas (ES) 2015/757.
[32] ES ATLPS taikymo jūrų transportui sritis turi keletą kitų išimčių ir skirtumų nuo jūrų transporto SATT sistemos taikymo srities. Daugiau informacijos apie atitinkamą taikymo srities apibrėžtį rasite bendrųjų gairių laivybos bendrovėms dokumento 2.3 skirsnyje: https://climate.ec.europa.eu/document/download/31875b4f-39b9-4cde-a4e2-fbb8f65ee703_en?filename=policy_transport_shipping_gd1_maritime_en.pdf.
[33] Išmetamas diazoto oksidas ir metanas į ES ATLPS taikymo jūrų transportui sritį bus įtraukti nuo 2026 m.

pagal kurį laipsniškai mažinamas jūrinio kuro taršos ŠESD intensyvumas, ir tarptautinėje laivyboje išmetamų ŠESD įkainojimo elementą. Šis susitarimas, kol kas dar nepriimtas, yra reikšmingas žingsnis siekiant, kad grynasis jūrų transporto išmetamų ŠESD kiekis taptų lygus nuliui iki 2050 m. arba maždaug apie šiuos metus, t. y. arti šios datos, kaip nustatyta Tarptautinės jūrų organizacijos 2023 m. strategijoje dėl ŠESD. Šio susitarimo priėmimo svarstymas atidėtas iki 2026 m. spalio mėn.

2.6 Pastatai, transportas ir smulkioji pramonė

2023 m. susitarta dėl naujos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS 2), apimsiančios ŠESD, išmetamas deginant kurą pastatuose, transporto veikloje ir smulkiojoje pramonėje (dabartinė ES ATLPS jų neapima). Nors tai taip pat yra didžiausio kiekio nustatymo ir prekybos (angl. *cap and trade*) sistema, ji yra atskira nuo dabartinės ES ATLPS. Ji padės valstybėms narėms pasiekti savo išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslus pagal Pastangų pasidalijimo reglamentą (žr. 3 skyrių).

Kartu su kitomis šiems sektoriams skirtomis priemonėmis nustatoma ATLPS 2 viršutinė riba, skirta tam, kad išmetamas ŠESD kiekis būtų iki 2030 m. sumažintas 42 %, palyginti su 2005 m. lygiu. Visi apyvartiniai taršos leidimai bus parduodami aukcionuose, o gautos pajamos bus skiriamos nacionaliniams biudžetams ir Socialiniam klimato fondui. Anglies dioksido kaina bus paskata investuoti į efektyvaus energijos vartojimo sprendimus, pastatų renovaciją ir visai netaršų judumą, įskaitant viešąjį transportą. Socialinio klimato fondo lėšomis bus remiami pažeidžiami namų ūkiai, transporto naudotojai ir labai mažos įmonės, stengiantis padėti jiems finansuoti tas investicijas.

ATLPS 2 apims tiekimo grandinės pradinėje grandyje išmetamas ŠESD. Tai reiškia, kad kuro tiekėjai (ne vartotojai), turės skaičiuoti dėl kuro, kurį jie tiekia rinkai, išmetamą ŠESD kiekį ir turės jį padengti apyvartiniais taršos leidimais. Išmetamų ŠESD stebėsena ir ataskaitų teikimas pradėti 2025 m.; sistema visu pajėgumu pradės veikti ateinančiais metais.

3. Pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamos ŠESD

Pagrindiniai akcentai

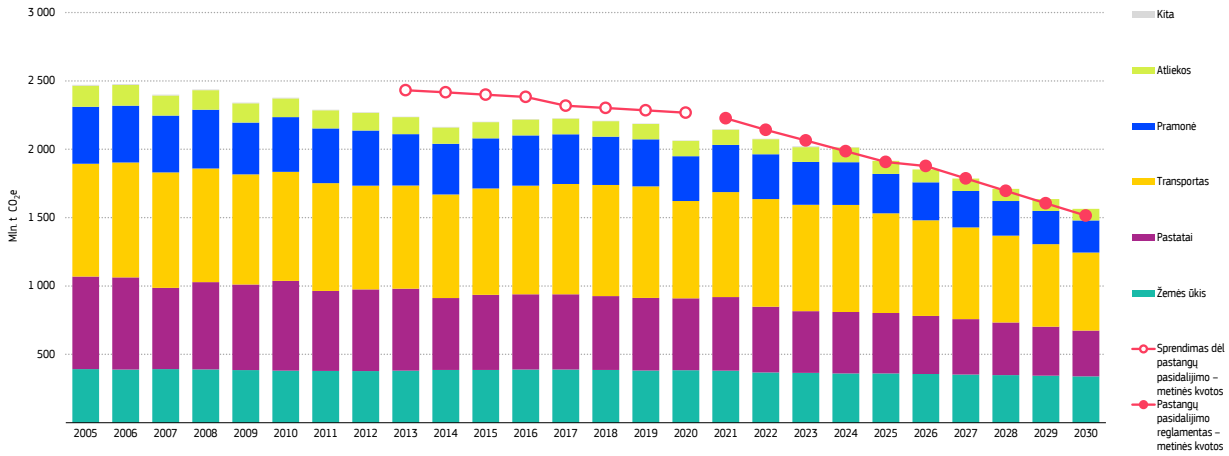
- Remiantis nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų vertinimu, prognozuojama, kad, įgyvendinus suplanuotas priemones, bendras Pastangų pasidalijimo reglamento (PPR) taikymo srityje išmetamas ŠESD kiekis 2030 m. bus apie 38 % mažesnis, palyginti su 2005 m. lygiu, tačiau vis dar nebus pasiektas visos ES tikslas PPR sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 40 %.
- Vis dėlto PPR parengtas siekiant suteikti lankstumo, kad būtų užtikrinta, jog tikslas galėtų būti pasiektas ekonomiškai efektyviai.
- 2021–2030 m. laikotarpiu kai kurios valstybės narės savo suplanuotomis politikos priemonėmis tikisi pasiekti apyvartinių taršos leidimų perteklių, prilygstantį maždaug 125–175 mln. t CO_2e – tai suteiktų visoms valstybėms narėms galimybę atitikti reikalavimus naudojantis prieinamomis lankstumo priemonėmis. Dabar itin svarbu, kad valstybės narės šias priemones visapusiškai įgyvendintų.
- Preliminariai nustatytas pastangų pasidalijimo sektoriuose 2024 m. išmestas ŠESD kiekis išliko palyginti stabilus, palyginti su 2023 m., ir buvo apie 20 % mažesnis nei 2005 m.
- Transporto – didžiausio pastangų pasidalijimo sektoriaus – išmetamas ŠESD kiekis padidėjo 1 %. Pastatų ir atliekų sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis išliko panašaus lygio kaip ir anksčiau, o žemės ūkyje ir smulkiojoje pramonėje sumažėjo 1 %.
- Trečdalį pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamo ŠESD kiekio sudaro kiti nei CO_2 teršalai; jų kiekis nuo 2005 m. iki 2023 m. sumažėjo 23 %.
- Vidutinis naujų lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamas CO_2 kiekis 2024 m. šiek tiek padidėjo, tačiau tebebuvo atitinkamai 28 % (lengvųjų automobilių) ir 8 % (furgonų) mažesnis už 2019 m. lygį, daugiausia dėl visai netaršių transporto priemonių naudojimo plėtros.
- Ataskaitiniu 2023 m. laikotarpiu vidutinis naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamas CO_2 kiekis toliau mažėjo; jis buvo 11,4 % mažesnis už 2019 m. lygį. Degalų kokybės direktyvos reikalavimais užtikrinta, kad ES būtų parduodami aukštos kokybės degalai.

Pastangų pasidalijimo reglamentas (PPR) taikomas vidaus transporto, pastatų, žemės ūkio, smulkiosios pramonės ir atliekų sektoriuose išmetamoms ŠESD. Šiuose sektoriuose susidaro iš viso apie 66 % ES viduje išmetamo ŠESD kiekio.

Apytiksliai apskaičiuotais duomenimis, 2024 m. šiuose sektoriuose išmestas ŠESD kiekis išliko panašaus lygio kaip ir 2023 m., t. y. 20 % mažesnis nei 2005 m.[34]. 2024 m. yra pirmieji metai, kai ES lygmeniu išmestas ŠESD kiekis viršijo bendrą ES išmetamo ŠESD kiekio ribinę vertę (ji viršyta 1,6 %).

Nors ES lygmeniu pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis iš esmės nepakito nuo 2023 m. iki 2024 m., vertinant sektorių lygmeniu, transporto išmetamas ŠESD kiekis padidėjo 1 %, o žemės ūkyje ir smulkiojoje pramonėje išmetamas kiekis sumažėjo 1 %. Pastatų ir atliekų sektoriuose išmetami ŠESD kiekiai buvo palyginti stabilūs. Transporto sektorius 2024 m. buvo didžiausias pastangų pasidalijimo sektorius – jam teko 39 % ES išmetamų ŠESD pagal PPR, po jo ėjo pastatų (22 %), žemės ūkio (18 %), smulkiosios pramonės (16 %) ir atliekų (5 %) sektoriai.

12 pav. Sektoriuose, kuriems taikomi 2005–2030 m. pastangų pasidalijimo teisės aktai ir metinės ŠESD kvotos, išmetamas ŠESD kiekis (ES 27)

Pastaba. 2021–2023 m. laikotarpiu išmesto ŠESD kiekio duomenys, išskaidyti pagal Pastangų pasidalijimo reglamento (PPR) sektorius, yra paimti iš 2025 m. ŠESD apskaitos, 2024 m. duomenys – iš tarpinės apskaitos ataskaitų, o 2025–2030 m. duomenys – iš projekcijų, kurias valstybės narės 2025 m. pateikė pagal Valdymo reglamento 18 straipsnį. Metinės ŠESD kvotos yra metinės išmetamo ŠESD kiekio ribos, nustatytos Pastangų pasidalijimo reglamente ir jo pirmtake – Sprendime dėl pastangų pasidalijimo. Diagramoje parodyta, kaip ES ankstesni ir prognozuojami išmetamų ŠESD kiekiai pastangų pasidalijimo srityje pasiskirsto tarp sektorių, ir jie palyginti su metinėmis išmetamo ŠESD kiekio ribinėmis vertėmis.

3.1 Pastangų pasidalijimo tikslai

Pastangų pasidalijimo reglamentu (PPR) nustatytas ES tikslas iki 2030 m. 40 % sumažinti pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m. lygiu. Šis bendras tikslas išskaidomas į nacionalinius 2030 m. tikslus, pagal kuriuos numatytas nuo 10 % iki 50 % sumažinimas, ir yra nustatytos 2021–2030 m. išmetamo ŠESD kiekio ribos, išreikštos metinėmis ŠESD kvotomis. Komisija tikrins, ar valstybės

[34] PPR taikymo srityje 2024 m. išmestas ŠESD kiekis yra apytiksliai apskaičiuotas ir yra 19,9 % mažesnis už 2005 m. lygį. PPR taikymo srityje 2023 m. išmestas ŠESD kiekis buvo nustatytas 2025 m. po išsamios peržiūros ir yra 19,8 % mažesnis už 2005 m. lygį. 2024 m. Klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje 2023 m. PPR taikymo srityje išmestas ŠESD kiekis buvo apytiksliai apskaičiuotas ir nustatytas mažesnis – 19,2 % – sumažėjimas, palyginti su 2005 m. lygiu.

narės laikėsi savo išmetamo ŠESD kiekio ribų, per du etapus – pirmą kartą 2027 m. (už 2021–2025 m.), antrą kartą 2032 m. (už 2026–2030 m.).

Valstybės narės gali ribotai naudotis lankstumo priemonėmis, kad gebėtų laikytis savo metinių išmetamo ŠESD kiekio apribojimų ir pasiekti savo 2030 m. tikslus. Šios lankstumo priemonės apima ŠESD kvotų rezervavimą, skolinimąsi, pirkimą ir pardavimą, naudojimąsi žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriuje susidariusiu pertekliumi (kreditais), o kai kurios valstybės narės turi galimybę panaikinti ES ATLPS apyvartinius taršos leidimus, kad būtų laikomasi ŠESD kvotų pagal PPR (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 9 skyriuje).

Islandija ir Norvegija sutiko taikyti PPR, priimtą 2018 m., su keliais atžvilgiais pritaikytomis nuostatomis[35]. Šių šalių pažanga ir raida atsispindi ELPA priežiūros institucijos rengiamoje metinėje klimato srities pažangos ataskaitoje.

3.2 Pažanga siekiant pastangų pasidalijimo tikslų

Išmetamo ŠESD kiekio mažinimo iki 2030 m. tikslai

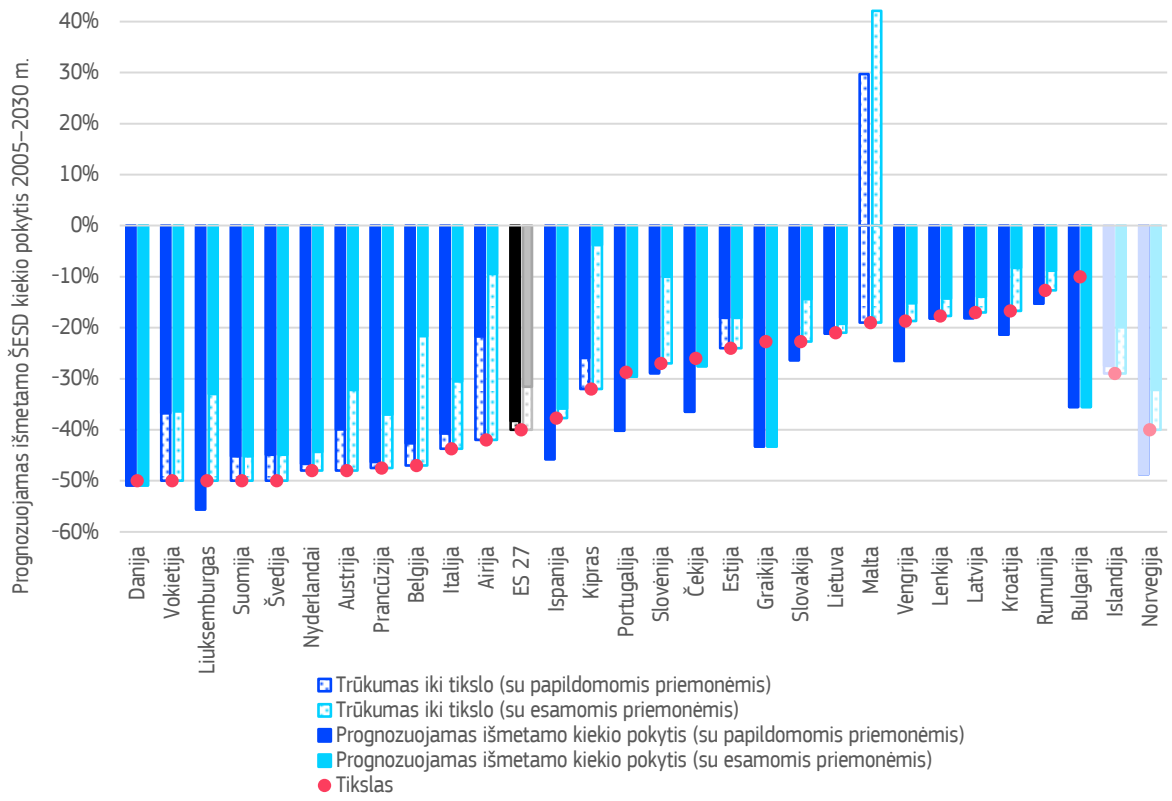
PPR nustatytas ES ir kiekvienos valstybės narės išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo iki 2030 m. (palyginti su 2005 m. lygiu) tikslas. Komisijos 2025 m. gegužės mėn. paskelbtas galutinių atnaujintų nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP) vertinimas parodė, kad pastangų pasidalijimo srityje išmetamas ŠESD kiekis 2030 m. turėtų būti apie 38 % mažesnis, palyginti su 2005 m., ir tai yra maždaug 2 procentiniais punktais mažiau nei ES tikslas. Tai reikšmingas padėties pagerėjimas, palyginti su ES mastu nustatytu daugiau kaip 6 procentinių punktų trūkumu, užfiksuotu Komisijos atliktame atnaujintų NEKSVP projektų vertinime. Labai svarbu, kad NEKSVP nustatyta didelio užmojo politika būtų visiškai įgyvendinta ir kad valstybės narės išlaikytų pažangos tempą ir veiksmus, reikalingus PPR tikslams pasiekti. Komisija savo vertinime pateikė valstybėms narėms tikslinių rekomendacijų, kad būtų lengviau greitai įgyvendinti planus.

Minėtas išvadas patvirtina naujausios valstybių narių 2025 m. kovo mėn. projekcijos (žr. 13 pav.). Prieš valstybėms narėms imantis bet kokių PPR numatytų lankstumo priemonių savo tikslams pasiekti, didžiausias prognozuojamas trūkumas iki 2030 m. tikslo yra Vokietijoje, Airijoje ir Maltoje, o Bulgarijoje, Graikijoje ir Portugalijoje numatomas didžiausias jų 2030 m. tikslų viršijimas.

Siekiant panaikinti tą trūkumą, valstybėms narėms reikia, visiškai įgyvendinant dabartinę ir planuojamą klimato politiką, taip pat imtis daugiau veiksmų arba pasinaudoti prieinamomis lankstumo galimybėmis.

[35] Islandija ir Norvegija dar nėra į teisę įtraukusios pakeitimų po 2023 m. atliktos PPR peržiūros.

13 pav. Prognozuojamas PPR taikymo srityje išmetamo ŠESD kiekio pokytis ir trūkumas iki tikslo 2030 m. (%)

Pastaba. Maltai iki tikslo trūksta 49 ir 61 procentinių punktų, tai yra daugiau nei jos tikslinis ŠESD kiekio 19 % sumažinimo lygis. Tai reiškia, kad, pagal projekcijas, Maltoje 2030 m. bus išmetama daugiau ŠESD nei 2005 m.

Išmetamo ŠESD kiekio mažinimas 2021–2030 m.

PPR taip pat valstybėms narėms nustatytos išmetamo ŠESD kiekio ribinės vertės kiekvieniems 2021–2030 m. laikotarpio metams ir numatytos lankstumo priemonės, padedančios laikytis šių ŠESD išmetimo ribų. Komisija įvertino valstybių narių pažangą vykdant įsipareigojimus pagal PPR, palygindama išmetamus ŠESD kiekius ir kvotas kiekvienais 2021–2030 m. laikotarpio metais, remdamasi naujausia informacija ir galimu naudojimusi kai kuriomis pagal PPR prieinamomis lankstumo priemonėmis.

Komisija daro prielaidą, kad valstybės narės įgyvendins savo papildomas priemones, numatytas jų projekcijose „su papildomomis priemonėmis“. Dėl naudojimosi lankstumo priemonėmis Komisija daro prielaidą, kad valstybės narės vienais metais nepanaudotas ŠESD kvotas panaudos atitikčiai užtikrinti vėlesniais metais (rezervavimas), o prireikus panaudos būsimų metų ŠESD kvotas ankstesniais metais (skolinimasis). Taip pat daroma prielaida, kad valstybės narės, kurios pranešė ketinančios naudotis ATLPS lankstumo priemone, prireikus tai padarys.

Komisija nustatė, kad 10 valstybių narių vis vien viršytų savo ribines vertes bent vienais 2021–2030 m. laikotarpio metais. Kipre, Kroatijoje, Italijoje ir Rumunijoje išmetamo ŠESD kiekio perviršis susidarytų jau pirmuoju atitikties laikotarpiu (2021–2025 m.), o Austrijoje, Estijoje, Vokietijoje, Maltoje, Airijoje ir Švedijoje, kaip prognozuojama,

išmetamo ŠESD kiekio perviršis susidarys antruoju atitikties laikotarpiu (2026–2030 m.). 17-oje valstybių narių, kuriose per visą 2021–2030 m. laikotarpį trūkumo nenustatyta, susidaro didesnis perviršis negu tose 10 valstybių narių, kurioms reikia panaikinti esamą trūkumą. Numatoma, kad net jei visos valstybės narės prireikus įsigytų ŠESD kvotų iš kitų valstybių narių, ES lygmeniu 2021–2030 m. laikotarpiu vis vien susidarytų apie 125–175 mln. t CO_2e atitinkantis kvotų perviršis.

Prognozuojamas kai kurių valstybių narių PPR numatytų ŠESD kvotų perviršis yra pakankamas kitose valstybėse narėse esamam trūkumui panaikinti. ŠESD kvotų perleidimas tarp valstybių narių padeda ekonomiškai efektyviai pasiekti ES tikslą pagal PPR struktūrą. Atsižvelgdama į prognozuojamo PPR perviršio dydį ir į galimybes pirkti arba parduoti perviršį tiek pagal PPR, tiek pagal LULUCF reglamentą, Komisija šiuo etapu negali daryti išvados, kad valstybės narės nedaro pakankamos pažangos vykdydamos savo įsipareigojimus pagal PPR.

Be to, kita lanksti priemonė, kuria siekiama padėti valstybėms narėms laikytis PPR, apima galimybę, pasinaudojant tikslų viršijimu LULUCF sektoriuje, kompensuoti ribotą pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamų ŠESD kiekį[36]. Kai kurios valstybės narės jau pranešė ketinančios pasinaudoti šiomis lankstumo priemonėmis[37]. Vis dėlto turimi riboti ir preliminarūs duomenys apie žemės naudojimo sektoriaus tendencijas kol kas rodo, kad kai kurioms valstybėms narėms bus sunku pasiekti savo LULUCF tikslus (žr. 4 skyrių). Šios valstybės narės galėtų kompensuoti LULUCF sektoriuje esamą trūkumą panaudodamos ŠESD kvotas pagal PPR (LULUCF reglamento 12 straipsnis), o 2021–2025 m. laikotarpiu tai bus atliekama automatiškai (PPR 9 straipsnis).

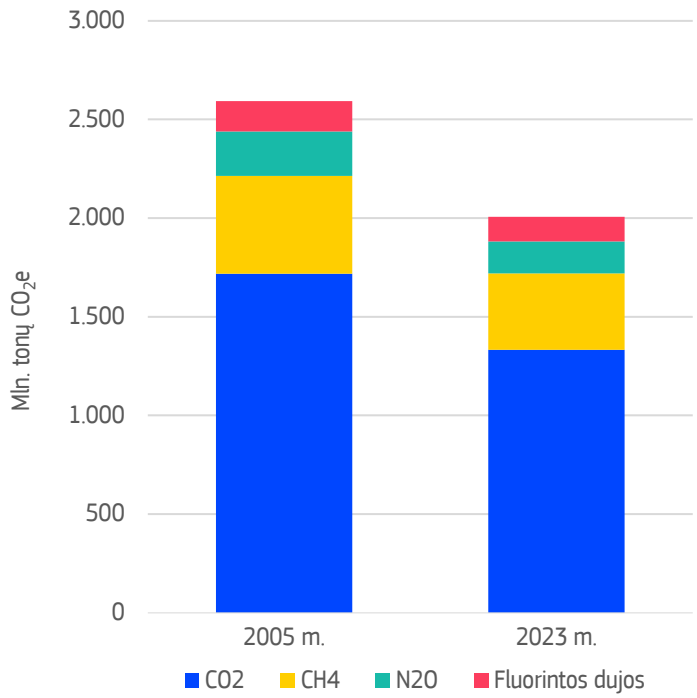
3.3 Išmetamo ŠESD kiekio tendencijos pagal dujų rūšį

Du trečdalius viso pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamo ŠESD kiekio sudaro CO_2, likusį trečdalį – kiti nei CO_2 išmetamieji teršalai (14 pav.). Nuo 2005 m. iki 2023 m. **pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas ŠESD, kitų nei CO_2, kiekis sumažėjo 23 %.** Kitos nei CO_2 šiltnamio efektą sukeliančios dujos yra metanas (CH_4), diazoto oksidas (N_2O) ir fluorintos dujos (NF_3, HFC, PFC, SF_6). Daugumai energetikos sektoriuje išmetamų ŠESD taikoma ES ATLPS, o šiame sektoriuje išmetamas metanas patenka į PPR taikymo sritį.

[36] Daugiau informacijos apie lankstumo priemones, prieinamas pagal PPR, rasite pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 9 skyriuje.

[37] Danija, Lietuva ir Lenkija pranešė ketinančios pasinaudoti LULUCF lankstumo priemone, o Kroatija – ketinanti prekiauti ŠESD kvotomis. Suomija taip pat pranešė, kad prireikus gali naudotis lankstumo priemonėmis pagal PPR, be kita ko, prekiauti ŠESD kvotomis. Tai yra tik ketinimai ir jais valstybės narės nėra teisiškai įpareigotos.

14 pav. PPR taikymo srityje išmetamų ŠESD kiekis 2005 ir 2023 m. pagal dujų rūšį

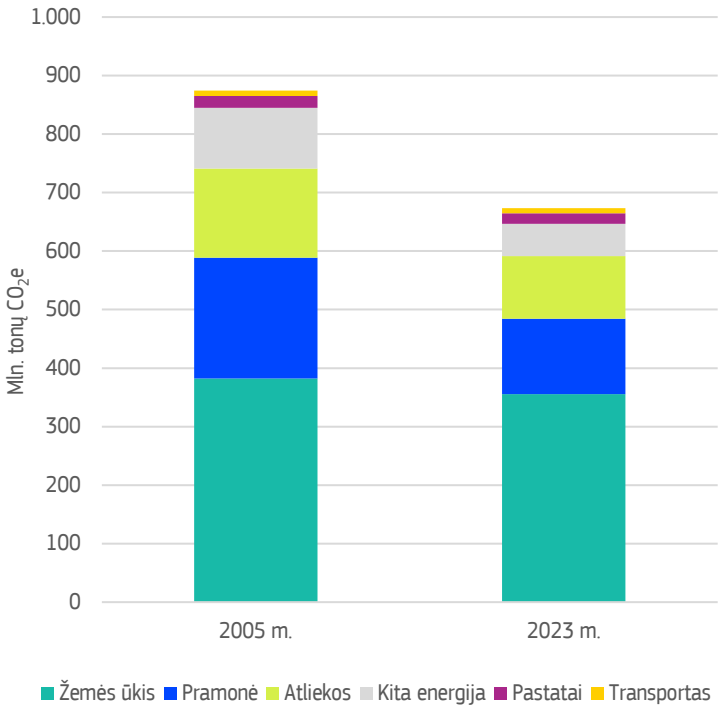

Šios kitos nei CO_2 dujos yra išmetamos įvairiuose sektoriuose ir procesuose ir visos jos pasižymi daug (nuo dešimčių iki dešimčių tūkstančių laipsnių, priklausomai nuo konkrečių dujų) didesniu visuotinio atšilimo potencialu nei CO_2. Dėl to kitos nei CO_2 išmetamos ŠESD daro reikšmingą poveikį klimato kaitai ir su jomis siejamas nemažas potencialas mažinti išmetamą ŠESD kiekį keliuose sektoriuose. Mažinti kitų nei CO_2 išmetamų ŠESD kiekį taip pat yra itin svarbu siekiant mūsų tikslų pagal PPR.

Daugiau kaip pusė išmetamų ŠESD, kitų nei CO_2, susidaro žemės ūkio sektoriuje. Kitų nei CO_2 išmetamų ŠESD kiekis nuo 2005 m. iki 2023 m. sumažintas visuose sektoriuose, o reikšmingiausias sumažinimas pasiektas toje energetikos sektoriaus dalyje, kurios neapima ATLPS („kita energija“), taip pat smulkiojoje pramonėje ir atliekų sektoriuje. Žemės ūkio, transporto ir pastatų sektoriuose išmetamų ŠESD, kitų nei CO_2, kiekis per tą patį laikotarpį sumažėjo nedaug. Daugiausia sumažėjo pramonės sektoriuose, kurių neapima ATLPS, išmetamo diazoto oksido, taip pat sumažėjo atliekų sektoriuje ir toje energetikos sektoriaus dalyje, kurios neapima ATLPS, išmetamo metano. Išmetamas fluorintų dujų kiekis taip pat sumažėjo, bet mažiau (15 pav.).

ES metano strategija siekiama sumažinti energetikos sektoriuje, žemės ūkio ir atliekų sektoriuose išmetamą metano kiekį ir taip padėti pasiekti PPR tikslus.

15 pav. PPR taikymo srityje išmetamos ŠESD, kitos nei CO_2, 2005 ir 2023 m., pagal sektorių

Fluorintos dujos

Fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų turimas visuotinio atšilimo potencialas yra didžiausias iš visų ŠESD – tai reiškia, kad jos labiausiai kenkia klimatui. Iš jų itin didelę reikšmę turi hidrofluorangliavandeniliai (HFC). HFC naudojami kasdieniuose produktuose, įrangoje ir procesuose, kaip antai šaldymo, oro kondicionavimo įrangoje, šilumos siurbliuose, izoliaciniuose sluoksniuose, priešgaisrinėje apsaugoje, elektros linijose ar pramoniniuose procesuose; jie sudaro apie 90 % viso išmetamų fluorintų dujų kiekio.

Bendras ES išmetamas fluorintų dujų kiekis nuo 2015 m. mažėja, daugiausia dėl to, kad tais metais įsigaliojo naujos laipsniško HFC atsisakymo taisyklės. HFC kiekis turi būti iki 2030 m. sumažintas apie 95 %, palyginti su 2015 m., ir planuojama iki 2050 m. visiškai jų atsisakyti.

Bendras ES išmetamų fluorintų dujų kiekis nuo 2015 m. iki 2023 m. sumažėjo 32,8 %, o išmetamų HFC – 31,4 %. Jau vien 2022–2023 m. išmetamas visų fluorintų dujų kiekis sumažėjo 7,4 %, HFC – 5,5 %. Šis sumažinimas padeda valstybėms narėms siekti savo tikslų pagal Pastangų pasidalijimo reglamentą.

3.4 Kelių transportas

Transporto sektoriuje išmetama ketvirtadalis viso ES išmetamo ŠESD kiekio ir 39 % PPR taikymo srityje išmetamo ŠESD kiekio. Transportas – vienintelis iš pagrindinių ES ekonomikos sektorių, kuriame išmetamas ŠESD kiekis tebėra didesnis nei 1990 m. (+18 %) ir nuo 2005 m. sumažėjo tik nežymiai (išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbinio

dokumento 4 skyriuje). **Norint pasiekti ES 2030 m. ir 2050 m. klimato srities tikslus, būtina paspartinti transporto sektoriaus dekarbonizaciją.**

Kelių transportas yra pagrindinis šiame sektoriuje išmetamų ŠESD šaltinis – jame susidaro apie 95 % išmetamų ŠESD (arba, jei įskaičiuojamas ŠESD išmetimas tarptautinėje aviacijoje ir laivyboje, 73 %). Daugiau kaip 70 % ŠESD kelių transporto sektoriuje išmetama iš lengvųjų automobilių ir lengvųjų komercinių transporto priemonių (furgonų). Kelių transporto išmetamas ŠESD kiekis nuo 2005 m. iki 2023 m. sumažėjo mažiau nei 5 %. Tai rodo, kad transporto priemonių efektyvumo didėjimą ir registruotų visai netaršių transporto priemonių daugėjimą beveik visiškai nusvėrė tolesnis kelių eismo intensyvėjimas.

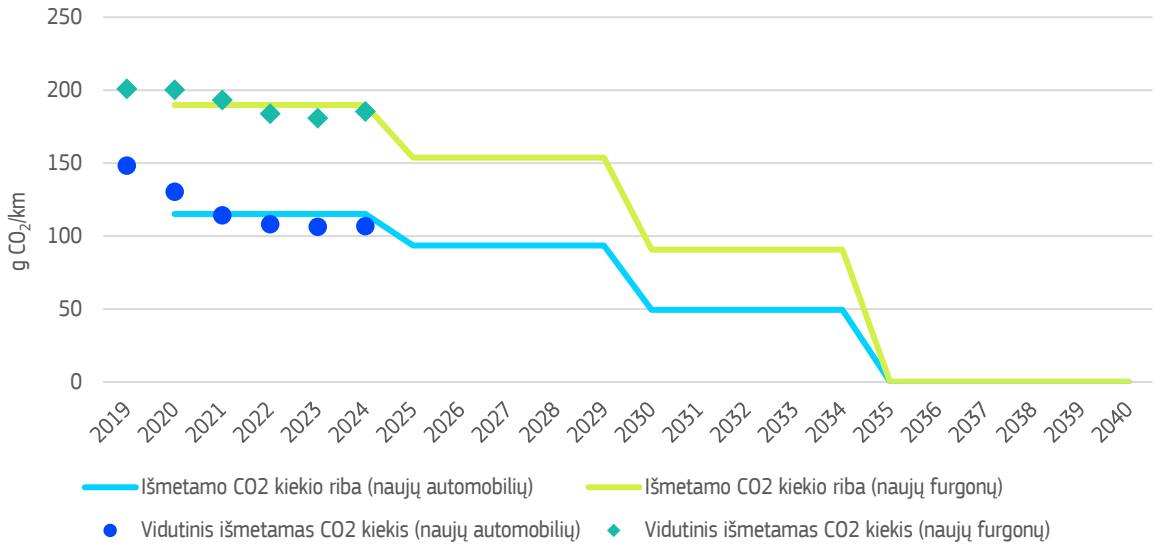
ES **išmetamo CO_2 kiekio normos naujiems automobiliams, furgonams** ir **sunkiosioms transporto priemonėms** (t. y. sunkvežimiams, vietinio ir tolimojo susisiekimo autobusams ir priekaboms) **yra pagrindinės politikos priemonės kelių transporto išmetamam CO_2 kiekiui laipsniškai mažinti**. Jomis nustatomi viso ES parko išmetamo CO_2 kiekio mažinimo tikslai, pagal kuriuos individualiai apskaičiuojamos savitosios CO_2 išmetimo normos kiekvienam gamintojui ar bendram gamintojų fondui. Konkrečių normų laikymasis vertinamas gamintojo ar bendro gamintojų fondo tam tikrais kalendoriniais metais registruotų transporto priemonių parko lygmeniu (o ne atskirų transporto priemonių lygmeniu).

Preliminariais stebėsenos duomenimis, vidutinis ES, Islandijoje ir Norvegijoje registruotų naujų lengvųjų automobilių ir naujų furgonų išmetamas CO_2 kiekis 2024 m. šiek tiek padidėjo: automobilių – iki 106,8 g CO_2/km (nuo 106,4 g CO_2/km 2023 m.), furgonų – iki 185,4 g CO_2/km (nuo 180,8 g CO_2/km 2023 m.).

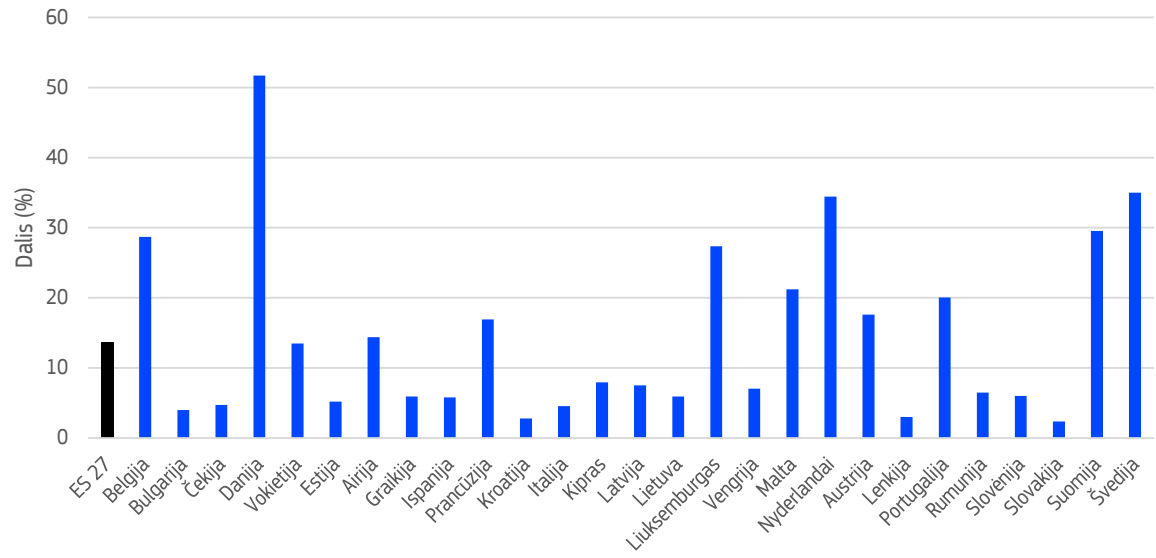
Dėl šio nedidelio išmetamo CO_2 kiekio padidėjimo, palyginti su praėjusiais metais, šiek tiek sulėtėjo spartus naujų lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamo CO_2 kiekio mažėjimas nuo 2020 m., kai buvo nustatyti griežtesni išmetamo CO_2 kiekio mažinimo tikslai. Šis padidėjimas įvyko per paskutinius kalendorinius metus prieš pradedant taikyti griežtesnes 2025 m. normas. Panašus išmetamo CO_2 kiekio padidėjimas buvo užfiksuotas ir per kelerius paskutinius metus prieš įsigaliojant griežtesnėms 2020 m. normoms.

2024 m. vidutinis išmestas CO_2 kiekis buvo mažesnis už ES tikslinius lygius (žr. 16 pav.): palyginti su 2019 m., automobilių išmetamas CO_2 kiekis sumažėjo net 28 %, furgonų – 8 %. Šią pažangą daugiausia lemia visai netaršių transporto priemonių daugėjimas. 2024 m. 14,5 % naujų automobilių ir 7,2 % naujų furgonų buvo neišmetantys jokių teršalų pro išmetimo vamzdį – tai daug daugiau nei 2019 m., kai jų buvo atitinkamai tik 2,2 % ir 1,4 %. Vis dėlto visai netaršių transporto priemonių naudojimo plėtros tempai valstybėse narėse labai skiriasi (žr. 17 pav.). Danijoje 2024 m. beveik 52 % naujų lengvųjų automobilių buvo visai netaršūs. Tačiau keliose šalyse, priešingai, jų dalis išliko labai nedidelė, pavyzdžiui, tik 2,3 % Slovakijoje, 2,8 % Kroatijoje ir 3 % Lenkijoje.

16 pav. Vidutinis automobilių ir furgonų išmetamas CO_2 kiekis (taškai) ir viso ES parko tiksliniai lygiai (linijos)

17 pav. Registruojamų naujų lengvųjų automobilių dalis, kurią sudaro visai netaršūs lengvieji automobiliai (%, 2024 m.)

Šaltinis – ES alternatyviųjų degalų stebėjimo centras.

Nors per kelerius pastaruosius metus padaryta nemaža pažanga, norint, kad ES pasiektų ateities tikslus, išmetamą CO_2 kiekį būtina toliau mažinti. Vidutinis naujų lengvųjų automobilių išmetamas CO_2 kiekis turi būti iki 2030 m. sumažintas 55 %, palyginti su 2021 m. atskaitos lygiu (iki 49,5 g CO_2/km), o naujų furgonų – 50 % (iki 90,6 g CO_2/km).

Sunkiosios transporto priemonės, tokios kaip sunkvežimiai, vietinio ir tolimojo susisiekimo autobusai ir priekabos, generuoja beveik 30 % viso kelių transporto išmetamo CO_2. 2024 m. ES patvirtino peržiūrėtas naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO_2 kiekio normas – taip esamos normos dar labiau sugriežtintos ir jų taikymo sritis išplėsta įtraukiant vidutinio dydžio sunkvežimius, miesto autobusus,

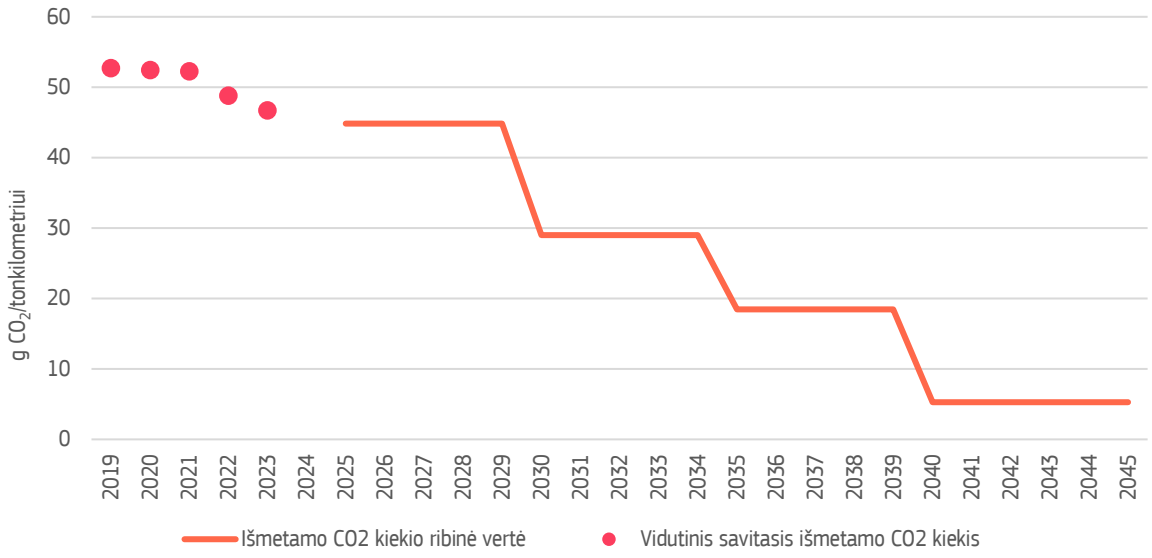
tolimojo susisiekimo autobusus ir priekabas. Peržiūrėtame reglamente reikalaujama, kad išmetamas CO_2 kiekis būtų nuo 2025 m. mažesnis 15 % (ši nuostata nepakeista atlikus peržiūrą), nuo 2030 m. – 45 %, nuo 2035 m. – 65 % ir nuo 2040 m. – 90 %, palyginti su 2019 m. atskaitos lygiu. Jame taip pat nustatytas tikslas, kad nuo 2035 m. 100 % naujų miesto autobusų būtų visai netaršūs.

2023 m. ataskaitiniu laikotarpiu, faktiškai apimančiu laikotarpį nuo 2023 m. birželio mėn. iki 2024 m. liepos mėn., ES registruojamų **naujų sunkiųjų transporto priemonių vidutinis savitasis išmetamo CO_2 kiekis**[38] **sumažėjo 4,3 %**. Tai rodo, kad po nežymaus išmetamo CO_2 kiekio mažėjimo per du ankstesnius ataskaitinius laikotarpius 2022 m. ataskaitiniu laikotarpiu prasidėjusi ryškesnio mažėjimo (−6,6 %) tendencija tęsiasi (18 pav.)[39].

Apskritai 2023 m. ataskaitiniu laikotarpiu išmestas CO_2 kiekis buvo 11,4 % mažesnis už 2019 m. lygį. Nors tai reiškia, kad viso parko išmetamo CO_2 kiekio sumažinimo 2025 m. tikslas –15 % – jau yra beveik pasiektas, ateinančiais ataskaitiniais laikotarpiais vis vien reikės toliau mažinti išmetamą CO_2 kiekį, ypač atsižvelgiant į didesnio užmojo tikslus nuo 2030 m.

2023 m. ataskaitiniu laikotarpiu registruotų naujų visai netaršių sunkvežimių skaičius beveik padvigubėjo nuo praėjusio ataskaitinio laikotarpio, tačiau jų dalis nuo pradžių reglamentuotų transporto priemonių grupėse tebėra nedidelė – 1,1 %.

18 pav. Naujų sunkiųjų transporto priemonių, priskiriamų nuo pradžių reglamentuotų transporto priemonių grupėms, vidutinis savitasis išmetamo CO_2 kiekis (taškai) ir viso ES parko tiksliniai lygiai (linijos)

[38] Transporto priemonių 4, 5, 9 ir 10 grupės, patekusios į pradinių CO_2 normų taikymo sritį iki minėtos peržiūros, apima tam tikrų tipų sunkiasvorius sunkvežimius. Tolesnė analizė yra susijusi būtent su tomis šiuo metu reglamentuojamų transporto priemonių grupėmis.

[39] Dėl modeliavimo metodo, taikomo naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamam CO_2 kiekiui nustatyti, pakeitimo yra taip, kad išmetamo CO_2 kiekio sumažėjimas 2022 m. yra šiek tiek pervertintas; realus sumažėjimas, kaip įvertinta, yra apie 4 %. 2023 m. ataskaitiniu laikotarpiu šis efektas yra kur kas mažiau reikšmingas.

Degalų kokybės direktyva prisideda prie transporto taršos mažinimo, nes ja nustatyti kelių transporto degalų kokybės reikalavimai. ES griežtai laikomasi degalų kokybės ribinių verčių. Praneštais duomenimis, beveik visi pagrindiniai degalų parametrai 2023 m. paimtuose ėminiuose neviršijo leidžiamųjų nuokrypų (įskaitant didžiausią leidžiamą sieros kiekį) ir valstybės narės pranešė apie veiksmus, kurių imtasi tais atvejais, kai nustatyta ėminių neatitiktis reikalavimams. Tai patvirtina, kad dabartine degalų kokybės stebėsenos sistema užtikrinama, kad ES būtų parduodami aukštos kokybės degalai ir kad degalai atitiktų Degalų kokybės direktyvos reikalavimus.

Iki 2023 m. valstybės narės taip pat turėjo atsiskaityti, kaip siekiama kelių transporto degalams nustatyto taršos ŠESD per visą gyvavimo ciklą intensyvumo 6 % tikslinio lygio (vertinant pagal 2010 m. lygį). Nuo 2023 m. dekarbonizacijos tikslai įtraukti į peržiūrėtą Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą. 2023 m. tiektų degalų vidutinis taršos ŠESD intensyvumas buvo 6,3 % mažesnis nei 2010 m.

Daugiau informacijos apie degalų kokybę rasite pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 6 skyriuje.

Degalų deginimui kelių transporto varikliuose taip pat bus taikoma **nauja apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema** (ATLPS 2). Šiuo pakeitimu siekiama, kad išmetamas ŠESD kiekis būtų iki 2030 m. sumažintas 42 %, palyginti su 2005 m. lygiu (išsamiau žr. 2 skyriuje).

4. Žemės naudojimo sektorius

Pagrindiniai akcentai

- Anglies dioksido absorbavimas žemės naudojimo sektoriuje mažėja, nors pastaruoju metu jo rodikliai šiek tiek pagerėjo: 2023 m. grynasis anglies dioksido absorbavimas sudarė −198 mln. t CO_2e.
- Pagal naujausias turimas valstybių narių projekcijas, ES lygmeniu iki ES 2030 m. tikslo vis dar trūksta 40–55 mln. t CO_2e absorbavimo.
- Kad būtų galima pasiekti žemės naudojimo sektoriaus klimato politikos tikslą ir užtikrinti atsparias bioekonomikos vertės grandines, reikalingos didesnės investicijos į žemės naudojimo sektorių ir geresnė stebėsenos sistema.

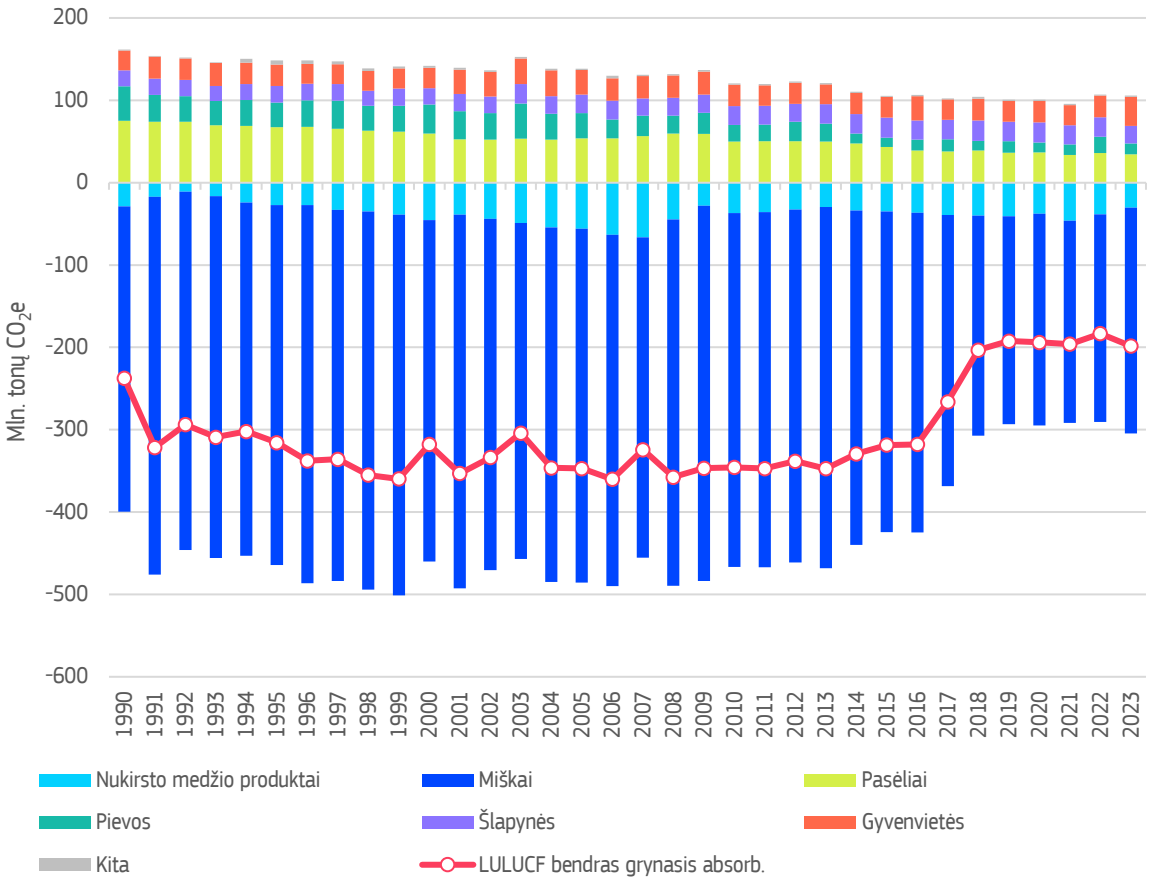
ES žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriuje ŠESD absorbuojama daugiau nei išmetama, taigi iš atmosferos pašalinamas nemažas anglies kiekis. Todėl šis sektorius atlieka svarbų vaidmenį siekiant ES klimato politikos tikslų, padėdamas didinti anglies absorbavimą ir stiprindamas žemės ir miškų ūkio sektorių atsparumą.

Šis sektorius, kaip vienas pamatinių ES bioekonomikos ramsčių, atlieka ne mažiau svarbų vaidmenį pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ir atsparios ekonomikos, pavyzdžiui, tiekiant maisto išteklius ir medžiagas, kuriomis pakeičiamos iškastinės žaliavos arba didelio anglies pėdsako medžiagos.

Grynasis absorbuojamas ŠESD kiekis 2023 m. padidėjo 15 mln. tonų, palyginti su 2022 m., taigi 2023 m. bendras grynasis absorbuotas kiekis buvo −198 mln. t CO_2e. Vis dėlto, nepaisant šios pažangos, anglies dioksido šalinimas absorbentais per pastarąjį dešimtmetį mažėjo nerimą keliančiu tempu. Šią tendenciją daugiausia lemia išaugęs kirtimų mastas ir lėtesnis miškų augimas, o tai savo ruožtu yra didėjančio klimato kaitos poveikio padarinys. Dažnėjantys ir vis daugiau nuniokojantys miškų gaisrai, vėjo pažaidos, sausros, vabzdžių antplūdžiai ir grybelinių ligų protrūkiai mažina anglies dioksido absorbavimo miškuose gebą. Kai kuriais atvejais miškų senėjimas taip pat yra vienas iš veiksnių. Taigi anglies dioksido absorbavimo ES miškuose geba ateityje nėra užtikrinta ir gali kilti rizika, kad ES nebesugebės taip subalansuoti anglies junginių išmetimo iš kitų šaltinių.

Šiuo metu pagrindiniai išmetamų ŠESD šaltiniai LULUCF sektoriuje yra gyvenvietėms naudojama žemė, pasėliai, šlapynės ir pievos (žr. 19 pav.).

19 pav. Žemės sektoriuje 1990–2023 m. išmesti ŠESD kiekiai ir absorbuoti kiekiai pagal pagrindines žemės naudojimo kategorijas (ES 27)

4.1 LULUCF tikslas

LULUCF tikslas – ES grynąjį dėl su žeme susijusios veiklos absorbuojamą ŠESD kiekį iki 2030 m. padidinti dar −42 mln. t CO_2e, palyginti su atskaitos laikotarpiu (2016–2018 m.)[40].

2021–2025 m. laikotarpiu įvairioms žemės apskaitos kategorijoms taikomos konkrečios apskaitos taisyklės, kuriose atsižvelgiama į ankstesnių laikotarpių lyginamuosius indeksus (kaip antai miškų atskaitos lygį). Valstybės narės turi laikytis nulinio debeto taisyklės: tai reiškia, kad į apskaitą įtrauktas išmestas ŠESD kiekis neturi viršyti į apskaitą įtraukto absorbuoto kiekio.

Ataskaitų teikimas 2026–2030 m. laikotarpiu yra supaprastintas panaikinus apskaitos taisykles ir atitinkamus lyginamuosius indeksus. Papildomas −42 mln. t CO_2e tikslas apima visas LULUCF ataskaitų kategorijas ir yra padalijamas valstybėms narėms pagal jų individualius tikslus, remiantis joms tenkančia viso tvarkomos žemės ploto dalimi.

[40] Prie 2016 m., 2017 m. ir 2018 m. vidutinio metinio grynojo absorbuoto kiekio, nurodyto pateiktuose 2020 m. ŠESD apskaitos duomenyse, pridėjus papildomą −42 mln. t CO_2e grynąjį absorbuojamą kiekį, gaunamas bendras grynasis absorbuojamas kiekis ES lygmeniu yra −310 mln. t CO_2e. Per atitikties patikrą dėl 2030 m. tikslo įgyvendinimo bus atsižvelgta į bet kokius teikiamų apskaitos duomenų metodinius tikslinimus dėl patobulinimų.

Pagal nacionalinius 2030 m. tikslus kiekviena valstybė narė privalo padidinti savo užmojus klimato srityje ir įgyvendinti papildomą žemės ūkio ir miškininkystės politiką. Išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 10 skyriuje.

4.2 Pažangos vertinimas

Kelerius pastaruosius metus stebėta nepalanki grynojo absorbuojamo anglies kiekio mažėjimo tendencija tebėra. Tiek preliminarūs 2021–2025 m. atitikties laikotarpio duomenys, tiek valstybių narių 2026–2030 m. atitikties laikotarpio projekcijos rodo, kad atsiliekama nuo tikslo.

Remiantis pateiktais 2025 m. ŠESD apskaitos duomenimis, iš preliminaraus 2021–2023 m. laikotarpio apskaitos balanso matyti, kad bendras ES debetas yra 52 mln. t CO_2e. Todėl, remiantis šiuo metu turimais duomenimis, prognozuojama, kad ES lygmeniu įsipareigojimas užtikrinti nulinį debetą nebus įvykdytas. Vis dėlto šie duomenys ateinančiais metais gali keistis dėl numatomų ŠESD apskaitos metodikos patobulinimų. Į šiuos pakeitimus, taip pat į bet kokias valstybėms narėms prieinamas lankstumo priemones bus atsižvelgta prieš 2021–2025 m. laikotarpio atitikties patikrą, kuri bus atlikta 2027 m.[41].

Remiantis trejų šio atitikties laikotarpio metų (2021–2023 m.) duomenimis ir neatsižvelgiant į lankstumo priemones, 11-os valstybių narių apskaitoje nustatytas debetas. Todėl joms gali kilti sunkumų įvykdyti įsipareigojimą 2025 m.; didžiausias grynasis debetas yra Vokietijoje, Suomijoje ir Portugalijoje[42]. Kita vertus, 16 valstybių narių laikosi įsipareigojimo užtikrinti nulinį debetą – jose į apskaitą įtrauktas absorbuojamas kiekis yra didesnis už į apskaitą įtrauktą išmetamą ŠESD kiekį. Didžiausias grynasis kreditas nustatytas Italijoje, Rumunijoje ir Ispanijoje[43]. Vėlgi svarbu pažymėti, kad šie duomenys gali keistis dėl numatomų metodikos patobulinimų.

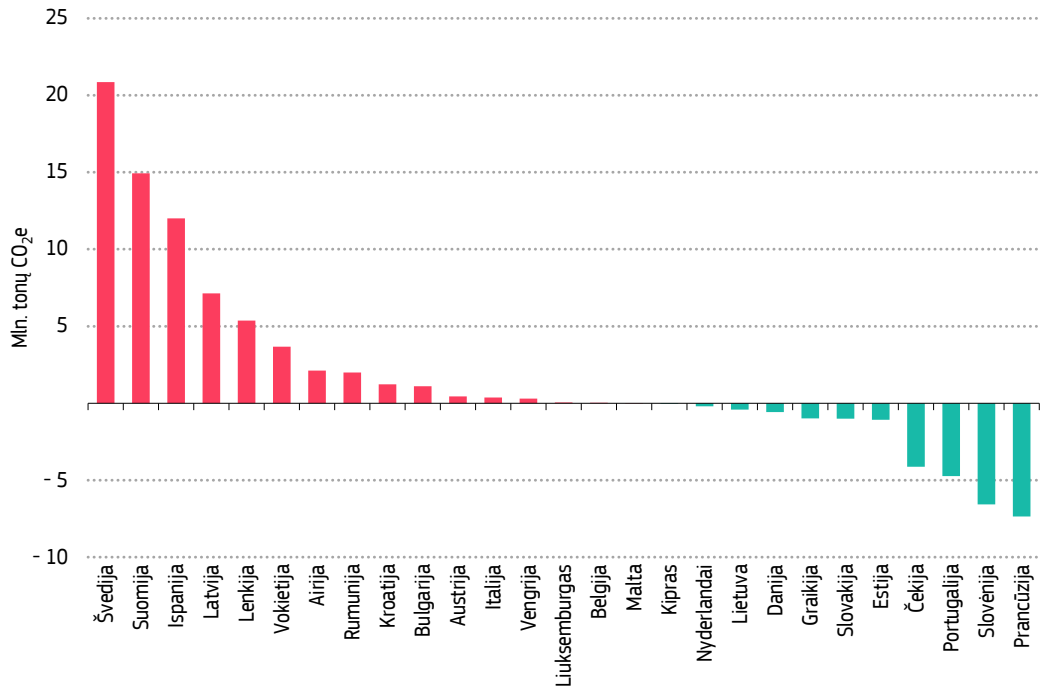
Iš naujausių valstybių narių pateiktų projekcijų matyti, kad visa ES atsilieka nuo savo tikslo iki 2030 m. pasiekti papildomą 42 mln. t CO_2e grynąjį absorbavimą – vis dar trūksta apie 40–55 mln. t CO_2e. Projekcijos rodo, kad iki nacionalinių 2030 m. tikslų daugiausia trūksta Švedijoje, Suomijoje ir Ispanijoje, o didžiausias perviršis, palyginti su atitinkamais šalių 2030 m. tikslais, pagal projekcijas numatomas Prancūzijoje, Slovėnijoje ir Portugalijoje (20 pav.).

[41] Valstybės narės nuolat tobulina savo ŠESD apskaitos ataskaitų teikimo metodikas, didindamos duomenų tikslumą. Perskaičiavimai, atliekami remiantis geresniais duomenimis, laikui bėgant atsispindi apskaitoje. Todėl reikės atitinkamai atnaujinti kai kuriuos praeityje apskaitai naudotus lyginamuosius indeksus, tokius kaip miškų atskaitos lygiai. Be to, LULUCF reglamente yra numatytos konkrečios lankstumo priemonės (pvz., dėl natūralių trikdžių), kuriomis gali naudotis valstybės narės. Į šiuos aspektus reikės atsižvelgti prieš tikrinant įsipareigojimo užtikrinti nulinį debetą laikymąsi 2021–2025 m. atitikties laikotarpiu. Komisija yra sukūrusi procesą, skirtą padėti valstybėms narėms ir palengvinti šių atnaujinimų rengimą ateinančiais mėnesiais.

[42] Valstybės narės, kuriose yra debetas, toliau išvardytos debeto mažėjimo seka: Vokietija, Suomija, Portugalija, Prancūzija, Čekija, Austrija, Švedija, Estija, Latvija, Belgija, Kipras.

[43] Valstybės narės, turinčios kreditą, toliau išvardytos kredito didėjimo seka: Malta, Liuksemburgas, Slovėnija, Lietuva, Nyderlandai, Graikija, Kroatija, Slovakija, Bulgarija, Airija, Lenkija, Vengrija, Danija, Ispanija, Rumunija, Italija.

20 pav. Pagal valstybių narių 2030 m. projekcijas prognozuojamas atotrūkis iki nacionalinių 2030 m. tikslų (mln. t CO_2e) tuo atveju, jei būtų imamasi papildomų priemonių

Pastaba. Kiek trūksta iki 2030 m. LULUCF tikslo, apskaičiuota atsižvelgiant į naujausius valstybių narių ŠESD apskaitos duomenis ir projekcijas (pateiktus 2025 m.), įskaitant koregavimą siekiant atsižvelgti į galimus apskaitos duomenų ir projekcijų neatitikimus. Kadangi valstybės narės nuolat gerina savo ŠESD apskaitos duomenims ir projekcijoms taikomų metodikų tikslumą, ateityje trūkumo iki tikslo skaičiavimai gali būti keičiami.

Itin svarbu, kad valstybės narės greitai parengtų ir įgyvendintų pakankamas politikos priemones, kuriomis galėtų užtikrintai siekti savo klimato srities tikslų. Tai turėtų apimti priemones, skirtas padėti ūkininkams, miškininkams ir kitiems subjektams, suinteresuotiems kurti tvarius verslo modelius, derančius su šiais tikslais.

4.3 Žemės paviršiaus stebėsenos stiprinimo veiksmai

Pagal LULUCF reglamentą visos valstybės narės privalo sukurti sistemas, skirtas, be kita ko, anglies sankaupoms dirvožemyje ir biomasėje stebėti.

Valstybių narių ŠESD apskaita sudaro klimato srities veiksmų pagrindą ir yra nuolat tobulinama. Tikslesni ir laiku gaunami duomenys apie žemę, dirvožemį ir miškus padės nustatyti priemones, kurių nauda klimatui bus didžiausia. Išsamios ir palyginamos žemės paviršiaus stebėsenos sistemos, kurioms pasitelkiamos pažangiausios technologijos, tokios kaip modeliavimas ir palydovai, yra labai svarbios ekonomiškai efektyviam sprendimų priėmimui ir investavimui į žemės sektorių tiek valstybėse narėse, tiek bioekonomikos vertės grandinėse. Komisija padeda (pavyzdžiui, pagal programą „Europos horizontas“ ir „Copernicus“ palydovų programą) valstybėms narėms dėti šias pastangas.

4.4 Susijusios žemės ir miškų ūkiui svarbios iniciatyvos

2024 m. priimtas ES anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo reglamentas skirtas tam, kad **būtų lengviau ir greičiau diegiamos aukštos kokybės anglies dioksido absorbavimo ir išmetamo kiekio mažinimo priemonės**. Tai apima trijų skirtingų rūšių veiklą:

- ilgalaikį anglies dioksido absorbavimą,
- anglies kaupimo ūkininkavimą ir
- anglies saugojimą ilgaamžiuose produktuose.

Sertifikuojant produktus, kuriuose kaupiama anglis, kaip antai medines konstrukcijas, pagal šį reglamentą taip pat bus suteikiama naujų verslo galimybių žemės valdytojams ir remiamas tvarios žiedinės bioekonomikos augimas. Tai padės valstybėms narėms pasiekti savo LULUCF tikslus.

4.5 Paskatos absorbuoti anglies dioksidą ir laikytis tvarios praktikos

Jau esama arba šiuo metu kuriama daug finansavimo (iš viešųjų ar privačiųjų šaltinių) mechanizmų ir paskatų anglies dioksido absorbavimui skatinti.

ES teikia finansavimą pagal bendrą žemės ūkio politiką, iš sanglaudos politikos fondų ir pagal kitas ES programas, tokias kaip LIFE ar „Europos horizontas“ (visų pirma dirvožemio būklės gerinimo misiją). 2023 m. Komisija priėmė gaires dėl ES finansavimo galimybių gerai dirvožemio būklei palaikyti.

Valstybės narės taip pat gali remti tvaraus valdymo praktikos diegimą pagal valstybės pagalbos taisykles, kurios yra peržiūrėtos ir pagal kurias leidžiama remti miško ekosistemines paslaugas, tokias kaip klimato reguliavimas ir biologinės įvairovės atkūrimas. Komisijos gairėse dėl išmokų už miško ekosistemines paslaugas schemų pateikta daugiau informacijos suinteresuotosioms grupėms. Bendra žemės ūkio politika ir valstybės pagalba taip pat apima finansavimą investicijoms ir tokioms priemonėms kaip mokymas, konsultavimas ar bendradarbiavimas, kuriomis padedama kuo labiau padidinti poveikį.

Su savanoriškomis anglies dioksido rinkomis susijusiomis privačiojo sektoriaus iniciatyvomis arba įvairių finansavimo galimybių derinimu gali būti papildomas ir toliau skatinamas anglies kaupimo ūkininkavimo diegimas dideliu mastu.

5. Pramoninis anglies dioksido tvarkymas

Pagrindiniai akcentai

- Norint iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą, būtina, kad išmetamas CO_2 būtų surenkamas ir ilgą laiką saugomas.
- 2024 m. Europos Komisija parengė strategiją, kaip sudaryti sąlygas pramoniniam anglies dioksido tvarkymui.
- ES yra nustačiusi CO_2 įleidimo į geologines formacijas pajėgumo tikslą iki 2030 m. ir įpareigoja naftos ir dujų bendroves šį tikslą pasiekti.

2040 m. klimato srities tikslo poveikio vertinimas rodo, kad, norint pasiekti siūlomą 2040 m. tikslą 90 % sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, iki 2040 m. reikės surinkti iki 300 mln. tonų CO_2 ir saugoti apie 200 mln. tonų CO_2. Iki šio amžiaus vidurio turėtų būti surinkta apie 450 mln. tonų CO_2 ir saugoma apie 250 mln. tonų CO_2. Pramoninio anglies dioksido tvarkymo strategijoje išdėstyta vizija ir pasiūlytas veiksmų, skirtų šiems tikslams pasiekti, sąrašas.

CO_2 gali būti surenkamas, kad nepatektų į atmosferą, ir tada saugomas arba panaudojamas. Ši praktika vadinama anglies dioksido surinkimu ir saugojimu (CCS) ir anglies dioksido surinkimu ir naudojimu (CCU). Didžioji dalis numatomo surinkti CO_2 turėtų būti gaunama iš pramoninių procesų (pvz., atliekų deginimo ar klinkerio gamybos) žaliavų.

Surenkamas CO_2 taip pat gali būti biogeninės arba atmosferinės kilmės. Biogeninis CO_2 susidaro per biologinius procesus ir gali būti surenkamas, pavyzdžiui, iš biomase kūrenamų jėgainių ar energijos gamybos iš atliekų jėgainių. Atmosferinio CO_2 natūraliai yra atmosferoje. Biogeninio arba atmosferinio CO_2 surinkimo ir ilgalaikio saugojimo praktika vadinama ilgalaikiu anglies dioksido absorbavimu.

21 pav. Anglies dioksido surinkimo, naudojimo ir saugojimo schema

Pramoninio anglies dioksido tvarkymo strategija yra svarbus žingsnis siekiant tolygiau Europoje diegti anglies dioksido surinkimą ir saugojimą (CCS), anglies dioksido surinkimą ir naudojimą (CCU) ir ilgalaikį anglies dioksido absorbavimą. Šia strategija remiamas CO_2 transportavimo ir saugojimo paslaugų visoje Europoje bendrosios rinkos sukūrimas iki 2030 m.

2024 m. pabaigoje patvirtintoje anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistemoje nustatytos ES taisyklės, kaip vertinti ir tikrinti aukštos kokybės anglies dioksido absorbavimo veiklą. Šia sistema siekiama remti savanorišką rinką ir ji galėtų tapti pagrindu ateityje į ES ATLPS įtraukti ilgalaikį anglies dioksido absorbavimą ES viduje. Pagal 2025 m. švarios pramonės kursą klimato srities tikslai susieti su pramonės konkurencingumu, teikiant pirmenybę anglies dioksido surinkimui, naudojimui ir saugojimui tuose sektoriuose, kuriuose mažinti išmetamųjų teršalų kiekį yra sunku; tai taip pat yra ženklas, kad ES ATLPS būtų galima pakeisti taip, kad už ilgalaikį CO_2 saugojimą būtų atlyginama.

Nuo 2024 m. gruodžio mėn. valstybės narės privalo teikti metinę pažangos ataskaitą dėl anglies dioksido surinkimo, transportavimo ir saugojimo poreikių. Šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie:

- vykdomus CO_2 surinkimo, saugojimo ir transportavimo projektus,
- atitinkamus CO_2 įleidimo ir saugojimo pajėgumų poreikius,
- nacionalines paramos priemones, strategijas ir tikslus dėl CO_2 surinkimo.

Visų valstybių narių metinės ataskaitos yra prieinamos anglies dioksido saugojimo tikslui skirtoje svetainėje.

ES siekia sukurti ES CO_2 saugojimo paslaugų rinką. Siekiant to, Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktu nustatytas ES CO_2 įleidimo į geologines formacijas pajėgumo tikslas – ne mažiau kaip 50 mln. tonų per metus iki 2030 m., ir 44 ES naftos bei dujų gamintojai įpareigoti pasiekti šį tikslą. Šie gamintojai turi iki 2030 m. išvystyti metinius CO_2 įleidimo pajėgumus, esančius ES[44]. Nuo 2025 m. Europos Komisija skelbs metinę šio tikslo siekimo pažangos ataskaitą.

Iki 2025 m. birželio 30 d. gamintojai turėjo pateikti Komisijai išsamų planą, kuriame būtų paaiškinta, kaip jie rengiasi prisidėti siekiant ES 2030 m. CO_2 įleidimo pajėgumo tikslo. Šiuose planuose turėtų būti patvirtintas naujų CO_2 saugojimo ir įleidimo pajėgumų, kuriuos tie gamintojai ketina parengti iki 2030 m., kiekis ir nurodyti metodai bei tarpiniai tikslai, kuriuos jie taikys šiam tikslui pasiekti. Nuo 2026 m. birželio 30 d. naftos ir dujų gamintojai privalo kasmet teikti Komisijai ataskaitas, kuriose išsamiai apibūdinama jų pažanga siekiant tikslo. Komisija viešai skelbs šias ataskaitas.

[44] 2025 m. gegužės 22 d. Komisijos sprendimas (ES) 2025/1479, kuriuo nustatomas proporcingas subjektų, turinčių Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/22/EB 1 straipsnio 3 punkte apibrėžtą leidimą, indėlis siekiant Sąjungos CO_2 įleidimo pajėgumo tikslo iki 2030 m.

6. Atsparumas klimato kaitai ir prisitaikymas prie jos

Pagrindiniai akcentai

- Su klimatu susiję pavojai silpnina Europos konkurencingumą, saugumą ir gerovę. Atsparumas klimato kaitai turėtų nedelsiant tapti neatsiejama visų Europos politikos sričių dalimi.
- Šiuo metu rengiama integruota ES atsparumo klimato kaitai didinimo sistema; numatoma 2026 m. pasiūlyti ją priimti.
- Vienas pagrindinių principų – integruotasis atsparumas. Tai reiškia, kad visos investicijos, kurios yra pažeidžiamos dėl klimato kaitos ar jos veikiamos, turi būti parengtos taip, kad gebėtų atlaikyti ir atremti su klimatu susijusią riziką per visą tų investicijų gyvavimo laikotarpį, nepatiriant nepriimtino jų vertės ar naudingumo sumažėjimo.
- Per praėjusius metus ES valstybės narės padarė reikšmingą pažangą plėtodamos atsparumo klimato kaitai ir prisitaikymo prie jos politiką, nors ši pažanga vis dar neatitinka reikiamo transformacinių pokyčių masto.
- Visuose sektoriuose reikia skirti kur kas daugiau dėmesio prisitaikymo priemonių rengimui ir įgyvendinimui.

Klimato kaitos poveikis jau yra patiriamas. Audros, karščio bangos, sausros, gamtos gaisrai ir potvyniai niokoja namus, kelius, gamtą, finansus ir apskritai ekonomiką visose ES šalyse. ES teisėje nustatyta, kad ES ir jos valstybės narės privalo daryti pažangą:

- **stiprindamos gebėjimą prisitaikyti** (svarbu žinoti, kas laukia ateityje, ir atitinkamai planuoti);
- **stiprindamos atsparumą** (svarbu padėti žmonėms, vietovėms ir sistemoms atlaikyti trikdžius ir greitai atsigauti) ir
- **mažindamos pažeidžiamumą** (svarbu mažinti bendruomenėms ir turtui klimato kaitos daromą žalą).

Nors ir padaryta pažanga, ES ir nacionalinės priemonės šiuo etapu tebėra nepakankamos poreikiams tenkinti.

6.1 Su klimatu susiję pavojai ir ekonominiai nuostoliai

2024 m. Europos aplinkos agentūra paskelbė pirmąjį **Europos klimato rizikos vertinimą**. Šis vertinimas atskleidė, kad 34 iš 36 pagrindinių su klimatu susijusių rizikos veiksnių penkiose rizikos grupėse (ekosistemos; sveikata; infrastruktūra; maistas; ekonomika ir finansai) pagal didelio atšilimo scenarijus šį šimtmetį gali pasiekti kritinį ar net katastrofinį lygį. 2024 m. Europos klimato padėties ataskaitos[45] rezultatai taip pat parodė, kad tie rizikos veiksniai kelia grėsmę daugybės europiečių gyvybei, pragyvenimo šaltiniams ir gerovei.

[45] Jei nenurodyta kitaip, visi duomenys šiame skirsnyje yra pagrįsti šia ataskaita.

Nuo praėjusio amžiaus 9-ojo dešimtmečio klimato **šiltėjimas Europoje yra dukart spartesnis už pasaulinį vidurkį**, taigi Europa yra sparčiausiai šylantis žemynas. 2024 m. Europoje buvo šilčiausi metai per visą stebėjimų istoriją, remiantis visais duomenų rinkiniais; beveik pusėje (apie 48 %) žemyno užfiksuota rekordiškai aukšta metinė temperatūra. 2024 m. Europos jūrų ir ežerų paviršiaus vidutinė metinė temperatūra taip pat pasiekė aukščiausią kada nors užfiksuotą lygį, šiek tiek viršydama ankstesnį, 2023 m. užfiksuotą rekordą. Taip pat įvyko didžiausias Skandinavijos ledynų masės sumažėjimas per visą stebėjimų istoriją; jis yra didžiausias ir pasauliniu mastu.

Europoje apie 95 % visų su klimatu susijusių mirčių įvyksta dėl ekstremalių karščių[46]. Per pastaruosius 20 metų mirčių nuo karščio padaugėjo maždaug 30 %; tai labiausiai paveikė žmones, gyvenančius tankiai gyvenamuose miestuose (dėl šilumos salos miestuose efekto)[47].

2024 m. per gamtos gaisrus išdegė daugiau kaip 400 000 hektarų (4 000 km²) žemės 21 iš 27 ES šalių; nuo šių gaisrų nukentėjo 42 000 žmonių. Tai šiek tiek viršija 2006–2023 m. laikotarpio vidurkį, bet yra mažiau nei per trejus praėjusius metus[48]. Vis dėlto didelių gamtos gaisrų kilo pačioje pagrindinio sezono pradžioje, liepos mėn., keliose Graikijos salose ir Madeiroje (Portugalija). Vos per vieną savaitę gamtos gaisrai Portugalijoje išdegino daugiau kaip 100 000 hektarų žemės – tai sudarė apie 32 % viso Europoje išdegusio ploto[49]. Bulgarijoje bendras užfiksuotas išdegęs plotas buvo didžiausias per daugiau kaip dešimtmetį – 256 gaisrai išdegino 45 000 hektarų žemės. Iki 2025 m. rugpjūčio mėn. pabaigos nuo metų pradžios išdegė beveik milijonas hektarų, t. y. daugiau kaip tris kartus viršytas 2006–2024 m. laikotarpio vidutinis metinis gaisrų mastas (293 000 hektarų)[50].

Kartu su šiltesne nei vidutine oro temperatūra **užsitęsęs kritulių trūkumas** didžiojoje pietryčių Europos dalyje paveikė upių tėkmę ir turėjo padarinių **žemės ūkiui, ekosistemoms bei energijos gamybai**. Pavyzdžiui, iš kelių šaltinių gauta informacija rodo, kad Sicilijoje 2024 m. liepos mėn. pradžioje vandens saugyklose vandens lygis buvo nukritęs žemiau nustatytos įspėjamosios ribos; vandens kiekis jose buvo 45 % mažesnis nei praėjusiais metais[51]. Daug savivaldybių dėl sausros, lėmusios žemės ūkio produkcijos nuostolius, įvedė vandens taupymo taisykles. Tai labai paveikė auginamus citrusinius vaisius, kviečius ir vynuogynus, o ekonominė žala įvertinta 2,7 mlrd. EUR[52].

2024 m. pietryčių Europoje vyravo itin sausi orai ir buvo užfiksuota sausiausia vasara per 12 metų, o vidurio Europoje rugsėjo mėn. dėl audros „Borisas“ sukeltų **itin gausių kritulių** buvo aštuoniose valstybėse narėse užfiksuotos drėgniausios sąlygos nuo

[46] Dėl ekstremalių reiškinių, susijusių su oro sąlygomis ir klimatu, patiriami ekonominiai nuostoliai Europoje | Europos aplinkos agentūros svetainė.
[47] Ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir žmonių sveikata | Programa „Copernicus“.
[48] Šie skaičiai sudaro apie 80 % 2023 m. užfiksuoto kiekio ir tik pusę 2022 m. bendros apimties. Išankstinė ataskaita dėl miškų gaisrų Europoje, Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje 2024 m. – ES leidinių biuras (p. 10).
[49] Gamtos gaisrai | Programa „Copernicus“.
[50] EFFIS – statistikos portalas.
[51] Užsitęsusios sausros: kritinis vandens trūkumas ir grėsmė pasėliams. Europos Komisija.
[52] Užsitęsusios sausros: kritinis vandens trūkumas ir grėsmė pasėliams. Europos Komisija.

1979 m. Dėl to kilę plataus masto dideli potvyniai 2024 m. paveikė, kaip įvertinta, apie 413 000 žmonių, per juos žuvo mažiausiai 335 žmonės.

Žala, padaryta audrų ir potvynių visoje Europoje 2024 m., įvertinta mažiausiai 18 mlrd. EUR, o dėl potvynių patirti apdraustieji nuostoliai 2024 m. buvo antri pagal dydį istorijoje[53]. **Iš visų 2024 m. Europą sukrėtusių gaivalinių nelaimių trys brangiausiai kainavusios buvo sukeltos potvynių.** Vertinant pagal bendrą nuostolių dydį, staigus potvynis Ispanijoje padarė 10 mlrd. EUR nuostolių, ir tik mažiau nei pusė to turto buvo apdrausta. Dėl staigių potvynių Vokietijoje, Lenkijoje, Italijoje, Austrijoje ir Čekijoje iš viso patirta 5 mlrd. EUR nuostolių, ir tik nuo 2 mlrd. EUR iš jų buvo apsidrausta. Potvyniai, kuriuos sukėlė audra „Borisas“ Čekijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Italijoje, Slovakijoje, Rumunijoje ir Vengrijoje, padarė 4 mlrd. EUR nuostolių, iš kurių tik nuo pusės buvo apsidrausta[54]. Per pastaruosius 20 metų klimato kaita buvo daugiau kaip trečdalio visų **su orais susijusių draudimo nuostolių** priežastis[55]. 2023 m. ES buvo apsidrausta tik nuo maždaug ketvirtadalio patirtų ekonominių nuostolių, o kai kuriose ES šalyse ši dalis nesiekė 5 %[56].

Daugelio šių ekstremalių meteorologinių reiškinių dažnumo ir intensyvumo didėjimas taip pat kelia didesnę riziką Europos **apstatytai aplinkai ir infrastruktūrai** bei jose teikiamoms paslaugoms. Komisijos tyrimas rodo, kad klimato kaita paspartins senesnių gelžbetoninių pastatų koroziją, ir prognozuojama, kad remonto išlaidos iki 2100 m. gali siekti nuo 76 mlrd. iki 883 mlrd. EUR.

Ekstremalios karščio bangos ir gaisrai, smarkūs krituliai ir potvyniai, gausūs snygiai ir perkūnijos yra didelis **transporto sistemos** atsparumo išbandymas, tai trikdo jos operacinį ir ekonominį funkcionavimą ir lemia avarijas, incidentus bei geležinkelių transporto paslaugų vėlavimą ar atšaukimą[57]. Jūros vandens temperatūros šuoliai – karščio bangos – taip pat turi reikšmingų socialinių ir ekonominių padarinių, visų pirma tokiems sektoriams kaip **žuvininkystė, akvakultūra ir turizmas**. Klimato kaita daro poveikį ir tam tikroms žmonių grupėms bei **kultūroms** Europoje. Pavyzdžiui, Šiaurės Europoje klimato kaita daro didžiulį poveikį samių pragyvenimo šaltiniams ir kelia grėsmę Europos čiabuvių bendruomenių kultūrai ir gerovei.

Būsimų ekonominių nuostolių dydis **priklausys ir nuo veiksmų, kurių imamasi siekiant švelninti klimato kaitos poveikį, įgyvendinti prisitaikymo prie klimato kaitos priemones ir didinti pažeidžiamo turto atsparumą**. Pagal visus scenarijus ES metiniai nuostoliai iki 2070 m. galėtų siekti 2,2 % BVP, o ketvirtadalis ES regionų galėtų patirti BVP sumažėjimą daugiau nei 5 %[58]. Jeigu visuotinis atšilimas nuolat viršytų

[53] Pasak „Swiss Re“ instituto, uraganai, smarkios perkūnijos ir potvyniai jau penktus iš eilės metus lemia apdraustuosius nuostolius, viršijančius 100 mlrd. JAV dolerių | „Swiss Re“.
[54] Miuncheno perdraudimo bendrovės 2024 m. informacijos suvestinė.
[55] Klimato kaita lemia daugiau kaip trečdalį šio amžiaus su orais susijusių apdraustųjų nuostolių, ir ši dalis auga – „Insure Our Future Global“.
[56] EIOPA ir ECB bendras dokumentas: Europos gaivalinių nelaimių rizikos valdymo sistemos link – EIOPA.
[57] 2024 m. geležinkelių sektoriaus aplinkosaugos ataskaita | Europos Sąjungos geležinkelių agentūra (p. 76).
[58] World Bank Group, 2024. *Climate Adaptation Costing in a Changing World. Economics for Disaster Prevention and Preparedness*.

Paryžiaus susitarimu nustatytą 1,5 °C ribą, bendras papildomas ES BVP sumažėjimas 2031–2050 m. laikotarpiu galėtų siekti 2,4 trln. EUR[59].

Europos Komisija neseniai atliko tyrimą dėl darbo našumo sumažėjimo ES regionuose, kurį lemia didėjantis šiluminis stresas. Šis tyrimas parodė, kad **šiluminis stresas**, patiriamas dėl klimato kaitos, lems darbo našumo ir BVP mažėjimą visoje Europoje; labiausiai nukentės pietiniai ir pietryčių regionai. Labiausiai paveiktuose regionuose iki 2050 m. našumas gali sumažėti apie 0,9 %, o BVP – iki 0,7 %, palyginti su ateities perspektyva, kurioje šiluminio streso nebūtų. Prognozuojama, kad iki 2080 m. šie nuostoliai dar padidės: našumo sumažėjimas gali siekti 2,5 %, o BVP sumažėjimas viršyti 1,5 %. Jei nebus imamasi prisitaikymo priemonių ir išsipildys blogiausi klimato kaitos scenarijai, keliuose regionuose darbo našumo sumažėjimas gali viršyti 6 %, o BVP gali sumažėti daugiau kaip 4 %.

6.2 ES atsparumo klimato kaitai didinimo veiksmai

Atsižvelgiant į įvairius su klimatu susijusius pavojus, itin svarbu stiprinti visos mūsų ekonomikos, visuomenės ir infrastruktūros atsparumą klimato kaitai, kad būtų išlaikytos pagrindinės visuomenės funkcijos ir užtikrinta žmonių gerovė. Atsparumas klimato kaitai ir susijusios rizikos valdymas yra gyvybiškai svarbūs konkurencingai, saugiai ir klestinčiai ES.

ES pasirengimo krizėms strategija siekiama stiprinti ES civilinę ir karinę parengtį ir pasirengimą būsimoms krizėms, kad visi būtų pasirengę ir pajėgūs greitai ir veiksmingai reaguoti, jei to prireiktų. Pagal šią strategiją bus padedama imtis nacionalinių pasirengimo priemonių, gerinant veiksmų pagal esamas strategijas koordinavimą ir efektyvumą ir puoselėjant atsparumo visokioms ateities krizėms kultūrą.

Strategijoje pripažįstama, kad su klimatu susijusi rizika yra bendro pagrindinių krizių konteksto dalis. Joje pabrėžiama numatymo ir prevencijos svarba ir poreikis visapusiškai spręsti rizikos ir grėsmių problemas, atsižvelgiant į tai, kaip jos tarpusavyje sąveikauja ir sukelia kaskadinį poveikį. Siekiant šio pagrindinio tikslo, pagal strategiją įsipareigojama parengti išsamų įvairius sektorius apimantį ES lygmens rizikos ir grėsmių vertinimą. Strategijoje taip pat aiškiai nurodoma **į visas ES politikos kryptis ir veiksmus įtraukti integruotojo atsparumo klimato kaitai ir integruotosios parengties principus**. Naudojant bendrus klimato atskaitos scenarijus, taip būtų užtikrinamas geresnis politikos pritaikymas prie klimato kaitos, kad būtų užkertamas kelias būsimoms krizėms ir stiprinamas proaktyvus su klimatu, aplinka ir vandens ištekliais susijusios rizikos valdymas visoje ES.

2024 m. dėmesys sutelktas į darbą, pradedamą kuriant **integruotą atsparumo klimato kaitai didinimo sistemą**, įskaitant viešą kvietimą teikti informaciją. Europos aplinkos agentūra vadovavo rengiant antrąjį Europos klimato rizikos vertinimą. Integruota sistema bus siekiama užtikrinti, kad planuojant visas investicijas, kurios yra neatsparios

[59] Europos Komisija, 2024. Europos 2040 m. klimato srities tikslas ir siekis iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą kuriant tvarią, teisingą ir klestinčią visuomenę.

klimato kaitos poveikiui, būtų numatoma, kaip bus įveikta su klimatu susijusi rizika, galinti kilti per tų investicijų gyvavimo laikotarpį (integruotojo atsparumo principas).

Su minėta politika visiškai dera tai, kad **Konkurencingumo kelrodžio** komunikate ES ir valstybių narių prašoma reguliariai atnaujinti klimato rizikos vertinimus ir tobulinti ypatingos svarbos infrastruktūrą, remiantis integruotojo atsparumo principu. Pagal konkurencingumo kelrodį numatyti galimi būdai išvengti tiekimo grandinių ir gamybos vietų veiklos sutrikimų dėl pavojingų reiškinių; tai apima atsparumo klimato kaitai integravimo į urbanistinį planavimą veiksmus, gamtinių sprendimų diegimą, taip pat gamtos kreditų kūrimą ir prisitaikymą žemės ūkyje, kartu išlaikant apsirūpinimo maistu saugumą.

ES žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje apibūdinamas ekstremalių meteorologinių reiškinių ir kintančių kritulių režimų poveikis ūkininkams. Siekiant mažinti ūkininkų pažeidžiamumą ir jų patiriamą riziką, bus didinamos paskatos finansuoti prisitaikymą ūkių lygmeniu ir rizikos pasidalijimą per gamintojų organizacijas ar kooperatyvus. Pagal šią strategiją ateityje bendroje žemės ūkio politikoje bus tikslingiau remiamos priemonės ir investicijos, kuriomis bus didinamas žemės ūkio sektoriaus atsparumas kintančioms sąlygoms. Ten, kur dabartinė gamyba nėra tvari ilguoju laikotarpiu, reikės didesnio užmojo transformacinių pokyčių, pasitelkiant, pavyzdžiui, naujas vietos strategijas, tyrimus ir inovacijas.

Kaip pabrėžiama **hidrologinio atsparumo strategijoje**, dar vienas svarbus ES atsparumo stiprinimo aspektas yra parama valdžios institucijoms, įmonėms ir visuomenei rengiantis ateities rizikai, susijusiai su klimatu. Tai gali apimti paramą skaitmeninių priemonių naudojimui ES tikralaikio ankstyvojo perspėjimo ir stebėsenos sistemų tikslais. Strategijoje raginama imtis veiksmų, kad žmonės ir bendruomenės įgytų galios prisitaikyti prie rizikos ir nuo jos apsisaugoti. Pirmas žingsnis stiprinant visuomenės atsparumą – užtikrinti, kad informacija apie konkrečią riziką žmonėms, įmonėms, žemei ir infrastruktūrai būtų plačiai prieinama. Nors jau gali egzistuoti daug priemonių gyventojams nuo su klimatu susijusių nelaimių apsaugoti arba jų poveikiui sušvelninti, tos priemonės ne visada yra pakankamai žinomos ar naudojamos. Todėl ES ir valstybės narės turi stiprinti sąsajas tarp esamų rizikos valdymo priemonių Europos lygmeniu (pvz., ankstyvojo perspėjimo priemonių, taikomų teikiant „Copernicus“ ekstremaliųjų situacijų valdymo paslaugą) ir nacionaliniu bei vietos lygmenimis prieinamų priemonių.

Siekiant stiprinti atsparumą, taip pat labai svarbu į su klimatu susijusią riziką iš esmės atsižvelgti fiskalinėje politikoje. Kadangi ekonominės ir fiskalinės išlaidos dėl klimato kaitos didėja ir vis intensyviau dedamos pastangos vykdyti su klimato kaita susijusią pertvarką, klimato kaitos makroekonominio ir fiskalinio poveikio vertinimas ir integravimas į nacionalines biudžeto sistemas tampa būtinas. 2024 m. reikšminga pažanga padaryta **Direktyvos dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms** pakeitimais, kurie priimti kaip peržiūrėtos ES ekonomikos valdymo sistemos dalis. Nuo 2026 m. visos ES valstybės narės privalo, kiek tik įmanoma, vertinti ir nurodyti savo biudžeto dokumentuose šiuos dalykus: kaip dėl klimato kaitos kylanti makroekonominė

ir fiskalinė rizika gali paveikti vidutinio laikotarpio ir ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą; su gaivalinėmis nelaimėmis ir klimatu siejamus neapibrėžtuosius įsipareigojimus; dėl gaivalinių nelaimių ir su klimatu susijusių sukrėtimų patiriamas fiskalines išlaidas. Šiomis nuostatomis siekiama gerinti su klimatu susijusio fiskalinio poveikio supratimą ir valdymą, skatinti proaktyvesnę ir rizika grindžiamą biudžeto sudarymo praktiką ir remti įrodymais grindžiamus politikos bei investavimo sprendimus.

6.3 Su atsparumo klimato kaitai didinimo ir prisitaikymo prie jos politika bei teisės aktais susijusi pažanga valstybėse narėse

Bendra atsparumo klimato kaitai didinimo ir prisitaikymo prie jos politikos aplinka ir sistemos visoje Europoje yra gerai išvystytos[60]. Valstybės narės naudoja įvairias politikos priemones su klimatu susijusiai rizikai mažinti ir siekia stiprinti atsparumą klimato kaitai bei prisitaikymo prie jos priemones, tokias kaip:

- specialūs prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymai;
- nacionaliniai klimato įstatymai ir kiti teisės aktai su prisitaikymo prie klimato kaitos nuostatomis;
- nacionalinės prisitaikymo strategijos ir planai, taip pat
- sektoriniai ir regioniniai prisitaikymo prie klimato kaitos planai.

Vokietija yra priėmusi specialų, **atskirą prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymą**, o Lietuva šiuo metu tokį įstatymą rengia. Vis daugiau šalių į nacionalinius klimato įstatymus įtraukia **nuostatas dėl prisitaikymo prie klimato kaitos**, kad prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmai įgytų didesnę teisinę galią. Taip 13 valstybių narių prisitaikymui prie klimato kaitos suteikia visapusišką teisinę galią.

Nacionalinis prisitaikymo prie klimato kaitos planavimas ir atnaujinami klimato rizikos vertinimai yra būtini politikai įgyvendinti. Pagal ES teisę valstybės narės privalo priimti ir įgyvendinti nacionalines prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas ir planus. Šioje srityje jau padaryta pažanga. **2025 m. visos ES šalys jau turi prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją arba planą** (žr. 22 pav.). 2023–2025 m. laikotarpiu 11 valstybių narių priėmė arba atnaujino savo strategiją arba planą.

ES šalys daro pažangą rengdamos **nacionalinius klimato rizikos vertinimus**. Jos imasi veiksmų siekdamos kurti ir atnaujinti žinias apie su klimatu susijusius pavojus, pažeidžiamumą, poveikį ir riziką, stiprindamos pastangas formuoti įrodymais grindžiamą prisitaikymo prie klimato kaitos politiką. Beveik visos valstybės narės viena ar kita forma sprendžia su klimatu susijusios rizikos klausimus – nuo teminių ar sektorinių analizių iki daugialypę riziką ir daugelį sektorių apimančių išsamių klimato rizikos vertinimų.

Šešios valstybės narės pranešė užbaigusios savo naują arba atnaujintą nacionalinį klimato rizikos vertinimą, atliktą 2023–2025 m. laikotarpiu. Valstybių narių, kuriose jau

[60] Nuo prisitaikymo prie veiksmų: įžvalgos apie pažangą ir iššūkius Europoje. Europos aplinkos agentūra, 2025.

yra atliktas išsamus ir nacionalinio lygmens vertinimas, skaičius išaugo iki 21. 13 valstybių narių praneša, kad nauji nacionaliniai, išsamūs vertinimai yra suplanuoti arba jau vykdomi.

Mažiausiai trečdalis valstybių narių yra atlikusios naujus **teminius arba sektorinius klimato rizikos vertinimus**. **Dauguma valstybių narių jau turi bent tam tikrą sektorinį ar teminį su klimato kaita susijusios rizikos ar pažeidžiamumo vertinimą.**

Nors pasirengimas valstybių narių politikoje nacionaliniu lygmeniu nuosekliai didėja, **reikia nuoseklesnių politikos formavimo ir stebėsenos, ataskaitų teikimo ir vertinimo sistemų** visais lygmenimis. Šiuo metu neturima nuoseklių duomenų apie prisitaikymo prie klimato kaitos politikos įgyvendinimą visose valstybėse narėse, tačiau naujausi vertinimai rodo, kad atsiliekama ją įgyvendinant ir diegiant metodus prisitaikymo prie klimato kaitos efektyvumui bei veiksmingumui vertinti. Labai svarbu, kad **prisitaikymas prie klimato kaitos būtų integruojamas į konkrečių sektorių politiką**. Nors sektorinių ir teminių prisitaikymo prie klimato kaitos politikos priemonių nacionaliniu lygmeniu daugėja, reikia imtis daugiau veiksmų dėl konkrečių sektorių politikos, pavyzdžiui, sveikatos sektoriuje.

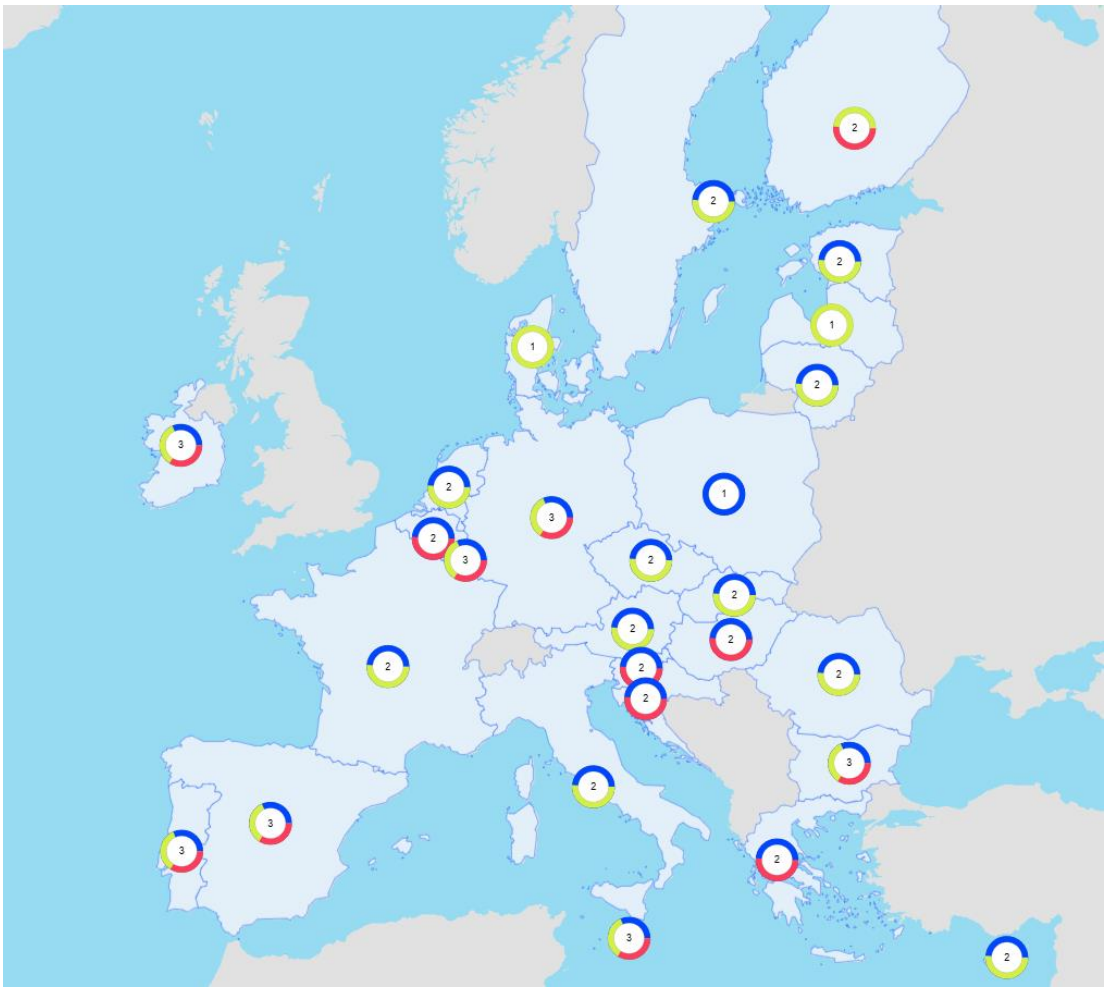
Nacionalinė, regioninė ir vietos valdžia vis dažniau į savo prisitaikymo prie klimato kaitos politikos formavimą ir planavimą įtraukia teisingumo aspektą. Teisingumo vis labiau paisoma ir regioniniu bei vietos lygmenimis planuojant miestų prisitaikymą prie klimato kaitos. Įtraukaus dalyvavimo procesai yra naudojami politikai pagrįsti – Europoje esama daug tokių iniciatyvų pavyzdžių. Vis dėlto dar reikia skirti dėmesio pažeidžiamų grupių įtraukčiai ir teisingumo užtikrinimui (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 11 skyriuje).

Pirmiau aprašyta raida atitinka Komisijos rekomendacijas ir valstybių narių pateiktus atsakymus į jas. Komisija savo vertinime, atliktame 2023 m. rugsėjo mėn., nustatė, kad valstybių narių priemones dažnai reikia tobulinti, kad jos labiau derėtų su ES ir tarptautinių susitarimų tikslais užtikrinti nuolatinę pažangą didinant gebėjimą prisitaikyti, stiprinant atsparumą ir mažinant pažeidžiamumą dėl klimato kaitos. Po šio vertinimo Komisija 26 valstybėms narėms pateikė tikslinių rekomendacijų, apimančių labai įvairius viso politikos ciklo aspektus (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 11 skyriuje).

Daugiau informacijos apie atsparumą klimato kaitai ir prisitaikymą prie jos, įskaitant šalių profilius, atvejų tyrimus, gaires, duomenis ir leidinius, galite rasti CLIMATE-ADAPT portale.

22 pav. Prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos, planai ir klimato įstatymai su prisitaikymo prie klimato kaitos nuostatomis Europos Sąjungoje

Legenda: Nacionalinė prisitaikymo prie klimato kaitos strategija; Nacionalinis prisitaikymo prie klimato kaitos planas; Nacionalinis arba federalinis klimato įstatymas su prisitaikymo prie klimato kaitos nuostatomis

6.4 Veiksmai regionų ir vietos lygmenimis [61]

Visoje ES regionai ir miestai stiprina pastangas didinti atsparumą klimato kaitai ir prie jos prisitaikyti. Juose daroma pažanga dviem kryptimis:

- **teisiniai reikalavimai.** Vis daugiau valstybių narių įpareigoja regionų ir vietos valdžios institucijas parengti ir įgyvendinti prisitaikymo prie klimato kaitos planus. Tokius teisinius reikalavimus turinčios šalys dažnai yra parengusios strategijas arba integruoja atsparumo klimato kaitai didinimą ir prisitaikymą prie

[61] 2025 m. Valdymo reglamento duomenų rinkinio preliminarus vertinimas: subnacionalinis prisitaikymas prie klimato kaitos.

jos į sektorių programas, politiką bei taisykles ir diegia priemones vadovaudamosi daugiapakopiu koordinavimu.

- **Savanoriški veiksmai.** Šalyse, kuriose teisinių reikalavimų nėra, regionai ir miestai vis dažniau imasi savanoriškų veiksmų, dažnai remdamiesi nacionaliniais prisitaikymo prie klimato kaitos planais arba ES tarpvalstybinėmis programomis. Valdžia dažnai remia tai paskatomis, gairėmis ir bendromis iniciatyvomis.

Daugiapakopiai institucionalizuoti tinklai tampa vis labiau paplitę – jie padeda vietos, regionų ir nacionalinėms institucijoms dalytis žiniomis ir derinti politiką. ES lėšomis padedama regionams ir savivaldybėms finansuoti atsparumo klimato kaitai didinimo ir prisitaikymo prie jos projektus (daugiau informacijos rasite 7 skyriuje).

Pagal 2008 m. pradėtą **Merų pakto iniciatyvą**, remiamą Europos Komisijos, suburiama tūkstančiai vietos valdžios institucijų, siekiančių užtikrinti geresnę savo piliečių ateitį. Vietos valdžios institucijos, prisijungdamos prie šios iniciatyvos, savanoriškai įsipareigoja įgyvendinti ES klimato ir energetikos uždavinius. Ši iniciatyva – svarbi priemonė, įgalinanti vietos lygmeniu planuoti prisitaikymą prie klimato kaitos visoje Europoje, pagal ją teikiama priemonių, galimybių dalyvauti tinkluose ir tarpusavio paramos. Daugiau kaip 10 000 vietos valdžios institucijų yra įsipareigojusios imtis veiksmų pagal tris pamatinius šio pakto ramsčius, įskaitant atsparumo stiprinimą ir energijos nepritekliaus mažinimą.

7. Investicijos į klimato srities veiksmus

Pagrindiniai akcentai

- Investuodami šiandien, sutaupysime rytoj. Nuo 1980 m. iki 2023 m. su klimatu susiję ekstremalūs reiškiniai ES padarė 738 mlrd. EUR ekonominių nuostolių, iš kurių net 162 mlrd. EUR patirta 2021–2023 m. Sparčiau darant žaliąsias investicijas mažėja būsimos išlaidos, kuriamos darbo vietos, didinamas Europos atsparumas ir energetinis saugumas.
- ES klimato ir energetikos tikslams pasiekti reikia didelių investicijų. Metinės investicijos į ES energetikos sistemą 2021–2030 m. laikotarpiu turi būti daugiau kaip du kartus didesnės nei 2011–2020 m. – jos turi būti padidintos iki maždaug 565 mlrd. EUR per metus.
- Vykdomai pertvarkai labai svarbu privatus kapitalas. Pagal ES tvaraus finansavimo sistemą telkiamos didelės privačios investicijos į tvarią veiklą, o žaliųjų obligacijų emisija ES 2024 m. pasiekė rekordinę 314 mlrd. EUR sumą.
- ES biudžete klimato srities veiksmai integruojami į visas programas. Apie 662 mlrd. EUR (34 % 2021–2027 m. biudžeto) skiriama klimato srities tikslams pagal tokias programas kaip Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, sanglaudos politika, „InvestEU“ ir „Europos horizontas“.

7.1 Investicijų poreikiai

Įvertinta, kad nuo 1980 m. iki 2023 m. dėl su klimatu susijusių ekstremalių reiškinių visoje ES patirta apie 738 mlrd. EUR ekonominių nuostolių. Ypač pažymėtina, kad vien 2021–2023 m. prarasta 162 mlrd. EUR (22 % visų nuostolių)[62]. Šios didėjančios išlaidos rodo, kaip skubu ir svarbu imtis veiksmų siekiant kovoti su klimato kaita, mažinti išmetamą ŠESD kiekį ir rengtis didėjančiam klimato kaitos poveikiui. Klimato srities veiksmais ne vien mažinamas poveikis klimatui – jie teikia ir daugiau ekonominės bei socialinės naudos. Tokia nauda yra, be kita ko, švaresnis oras, geresnė visuomenės sveikata ir mažesnės sveikatos priežiūros išlaidos. Tai taip pat yra investicija į ES strateginę nepriklausomybę – taip ne tik taupomi pinigai, bet ir mažinama ES priklausomybė nuo importuojamos energijos ir pažeidžiamumas sukrėtimams. Pereidama prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos ES galėtų 2031–2050 m. laikotarpiu 2,8 trln. EUR sumažinti išlaidas importuojamam iškastiniam kurui, palyginti su 2011–2020 m. vidurkiu[63].

Būsimi poreikiai

Svarbu investuoti tiek į veiksmus, kuriais mažinamas išmetamas ŠESD kiekis, tiek į mūsų atsparumo didinimą, kad suvaldytume didėjantį klimato kaitos poveikį.

[62] European Environment Agency (2024). *Economic losses from weather- and climate-related extremes in Europe*.
[63] 2040 m. tikslo poveikio vertinimas (SWD(2024) 63 *final*).

Siekiant riboti klimato kaitą ir pasiekti ES 2030 m. klimato ir energetikos tikslus, investicijos į ES energetikos sistemą laikotarpiu nuo 2021 m. iki 2030 m. turi būti reikšmingai padidintos iki maždaug 565 mlrd. EUR per metus, palyginti su 250 mlrd. EUR investicijomis per metus, darytomis praėjusį dešimtmetį[64]. Šis skaičius neapima transporto sektoriaus dekarbonizacijai reikalingų investicijų.

Siekiant atsisakyti iškastinio kuro ir tenkinti didėjančią elektros energijos paklausą, reikės didelių investicijų į sustiprintas ir modernizuotas mažataršes elektros energijos sistemas. Investicijos į naujus elektros energijos gamybos pajėgumus – daugiausia vėjo ir saulės energijos – ir į esamų elektrinių modernizavimą turės padidėti daugiau nei dvigubai, nuo maždaug 45 mlrd. EUR iki 90 mlrd. EUR per metus.

Pasiūlos pusėje daugiausia reikia didinti investicijas į elektros tinklus. Investicijos į elektros perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą turi patrigubėti, kad būtų užtikrintas patikimas ir efektyvus elektros energijos tiekimas.

Investicijas paklausos pusėje taip pat būtina padidinti daugiau kaip dvigubai. Didžiausi investicijų poreikiai absoliučiaisiais dydžiais yra būsto sektoriuje – įvertinta, kad pastatams renovuoti ir šildymo sistemoms bei prietaisams keisti reikės 215 mlrd. EUR per metus. Tai beveik dvigubai daugiau nei vidutinės 2011–2020 m. darytos investicijos.

Didžiausias santykinis investicijų padidėjimas yra reikalingas pramonėje. Nors joje metiniai investicijų poreikiai absoliučiąja išraiška yra mažesni, įvertinti apie 40 mlrd. EUR, vis dėlto tai yra šešis kartus daugiau nei praėjusį dešimtmetį. Investicijos ypač reikalingos intensyviai energiją vartojantiems sektoriams, tokiems kaip plieno, cemento ir chemijos pramonė, modernizuoti ir dekarbonizuoti.

Norint įvertinti prisitaikymo prie klimato kaitos investicijų spragą reikia įdėti daugiau darbo. Šiuo metu darant daugelį investicijų remiamasi prielaida, kad ankstesnės klimato sąlygos išliks ir ateityje. Reikia vadovautis požiūriu, pagal kurį būtų tinkamai atsižvelgiama į būsimų klimato pokyčių poveikį visoms investicijoms, su kuriomis siejama fizinė rizika (tai yra integruotojo atsparumo klimato kaitai principas, kaip paaiškinta 6.2 skirsnyje).

3 lentelė. Vidutiniai metiniai investicijų į energetikos sistemą poreikiai (mlrd. EUR, 2023 m. kainomis)

Sektorius	2011–2020 m.	2021–2030 m.
Energijos pasiūlos pusė	80	200
Elektros tinklai	20	60
Elektrinės	45	90
Kita	20	45
Energijos paklausos pusė	170	365
Pramonės sektorius	5	40

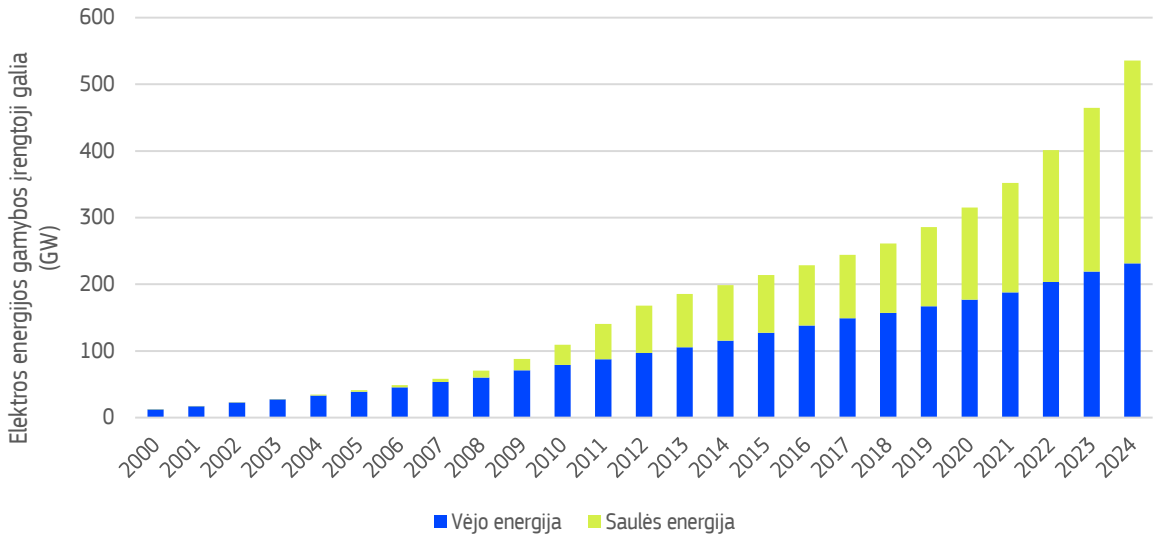
[64] Visi skaičiai pagrįsti 2040 m. tikslo poveikio vertinimu (SWD(2024) 63 *final*) ir Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės akto poveikio vertinimu (SWD(2023) 68 *final*).

Būsto sektorius	115	215
Paslaugos	30	80
Žemės ūkis	15	30
Iš viso	**250**	**565**

Padaryta pažanga

Žvelgiant į pastarojo meto tendencijas, matyti teigiamų ženklų, kad investicijos į su klimatu susijusią ir energetikos pertvarką didėja. Bendra vėjo ir saulės energijos gamybos įrengtoji galia 2010–2024 m. padidėjo beveik penkis kartus, o 2020–2024 m. – 70 %. Sparčiai mažėjanti fotovoltinių plokščių kaina lėmė, kad saulės energijos gamybos įrengtosios galios didėjimas 2022–2024 m. buvo didesnis kaip 20 %, o vėjo elektrinių įrengtoji galia tuo pačiu laikotarpiu augo kasmet po 15 %. 2024 m. bendra saulės ir vėjo energijos gamybos įrengtoji galia siekė 535 gigavatus ir sudarė apie 47 % visos elektros energijos gamybos įrengtosios galios.

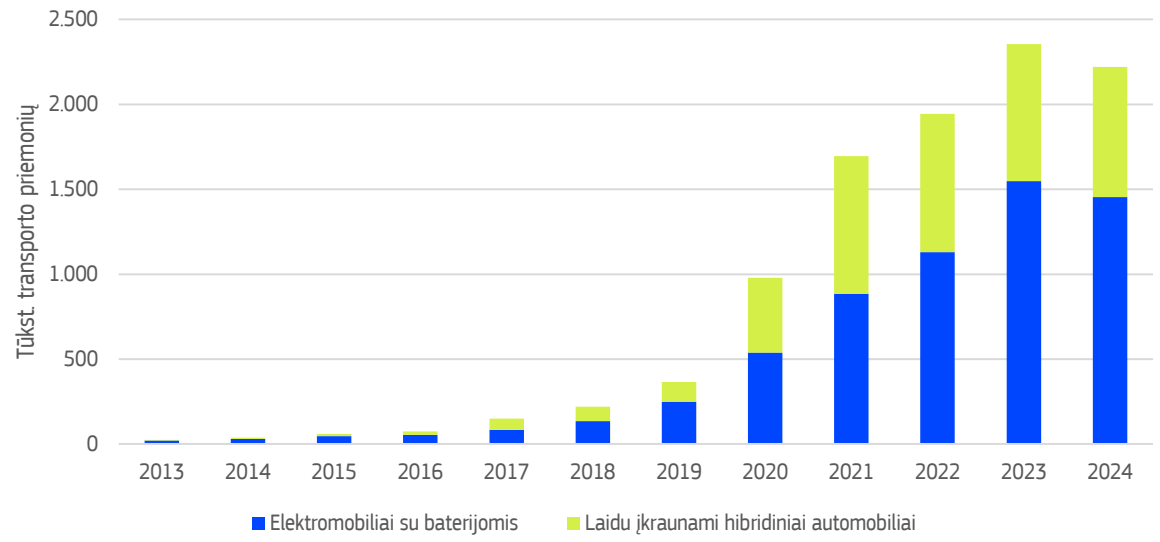
23 pav. Vėjo ir saulės energijos gamybos įrengtoji galia

Šaltinis – Eurostatas (IRENA, 2024 m.)

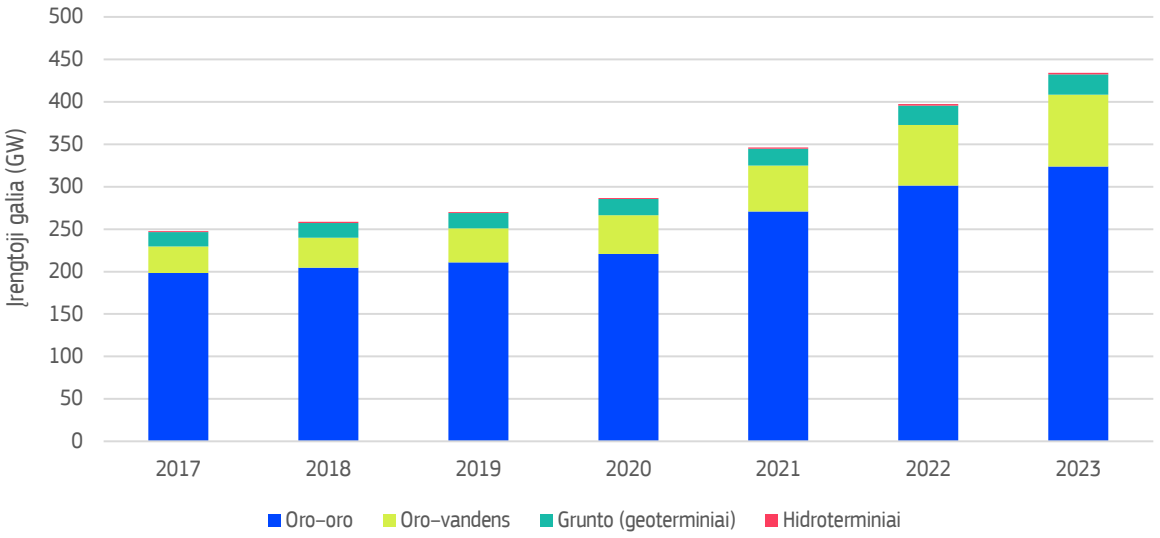
Naujai registruojamų **elektromobilių su baterijomis ir laidu įkraunamų hibridinių automobilių pastaraisiais keleriais metais taip pat labai padaugėjo** – 2024 m. jų skaičius atitinkamai pasiekė 1,5 mln. ir 0,8 mln. Investicijos į šilumos siurblius per pastaruosius kelerius metus taip pat įgavo pagreitį, nors jų augimas nėra toks spartus kaip investicijų į saulės ir vėjo energijos gamybą, nes, be kita ko, tebėra su priimtinumu vartotojams ir įrengimo pajėgumais susijusių kliūčių.

24 pav. Naujų automobilių (elektromobilių su baterijomis ir laidu įkraunamų hibridinių automobilių) registravimas

Šaltinis – Eurostatas.

25 pav. Šilumos siurblių įrengtoji galia

Šaltinis – Eurostatas.

7.2 Privačiojo sektoriaus investicijų telkimas

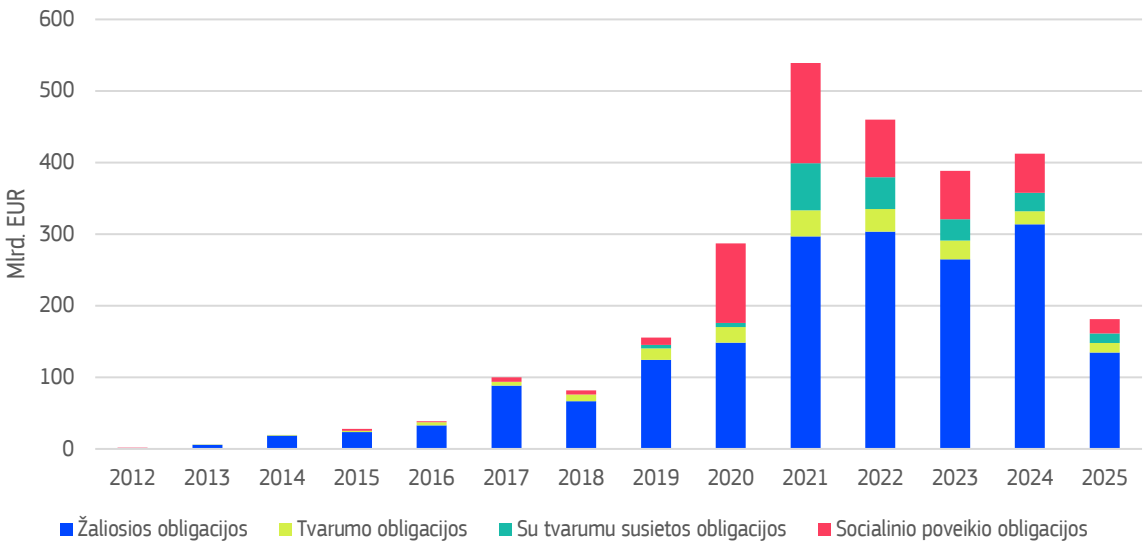
Atsižvelgiant į investicijų poreikių mastą, privačiojo sektoriaus indėlis finansuojant tiek atsparumo klimato kaitai didinimą, tiek klimato kaitos švelninimą turi būti reikšmingas. Todėl **ES parengė politikos sistemą, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas privačiojo sektoriaus investicijoms į tvarią veiklą**. Tvaraus finansavimo sistemoje investuotojams pateikiamos griežtos „tvarios veiklos“ apibrėžtys (ES taksonomija) ir reikalaujama, kad įmonės ir bankai atskleistų informaciją apie savo poveikį aplinkai ir klimatui (Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva, Su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamentas). **Tvaraus finansavimo taisyklės šiuo**

metu paprastinamos siekiant sumažinti administracinę naštą įmonėms, kartu padidinant sistemos funkcionalumą ir poveikį. 2025 m. vasario mėn. Komisija pateikė pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama sumažinti tvarumo ataskaitų apimtį ir įmonių, privalančių teikti šią informaciją, skaičių. Komisija svarsto ir kitas galimas supaprastinimo priemones.

Per pastaruosius kelerius metus įmonių ir finansų sektoriai skyrė daug išteklių žaliesiems tikslams ES pasiekti. Pavyzdžiui, naujausios Tvaraus finansavimo platformos ataskaitos duomenimis, **didelių biržinių Europos bendrovių kapitalo sąnaudos, atitinkančios taksonomijos kriterijus, 2023 m. pasiekė 250 mlrd. EUR**[65].

Finansų sektoriuje tam tikros priemonės tapo esminiu privataus kapitalo telkimo įrankiu. 26 pav. parodytos metinės **ASV (aplinkosauginių, socialinio poveikio ar įmonių valdymo) obligacijų sumos ES** iki 2025 m. birželio mėn. pirmosios pusės. ASV rinkoje ir toliau dominuoja žaliosios obligacijos (t. y. obligacijos, kuriomis finansuojami žalieji projektai). **Naujų žaliųjų obligacijų emisijos** apimtis **2024 m. siekė 314 mlrd. EUR** – didžiausia nuo pirmos žaliosios obligacijos išleidimo 2007 m. Kita vertus, su tvarumu susietų obligacijų (t. y. obligacijų, kurių emitentai moka didesnes palūkanas, jei nepasiekia iš anksto nustatytų tvarumo tikslų) ir toliau mažėja – 2024 m. jų vertė sudarė tik 26 mlrd. EUR, palyginti su 66 mlrd. EUR 2021 m. ir 45 mlrd. EUR 2022 m. Šis mažėjimas atspindi griežtesnį investuotojų požiūrį į tvarumą. Panašiai sumažėjo ir socialinio poveikio obligacijų (t. y. obligacijų, kuriomis finansuojami socialiniai projektai) bei tvarumo obligacijų (t. y. obligacijų, kuriomis finansuojamas žaliųjų ir socialinių projektų derinimas), o dėl to žaliosios obligacijos dar labiau įsigalėjo.

26 pav. Metinės ASV obligacijų emisijų ES apimtys

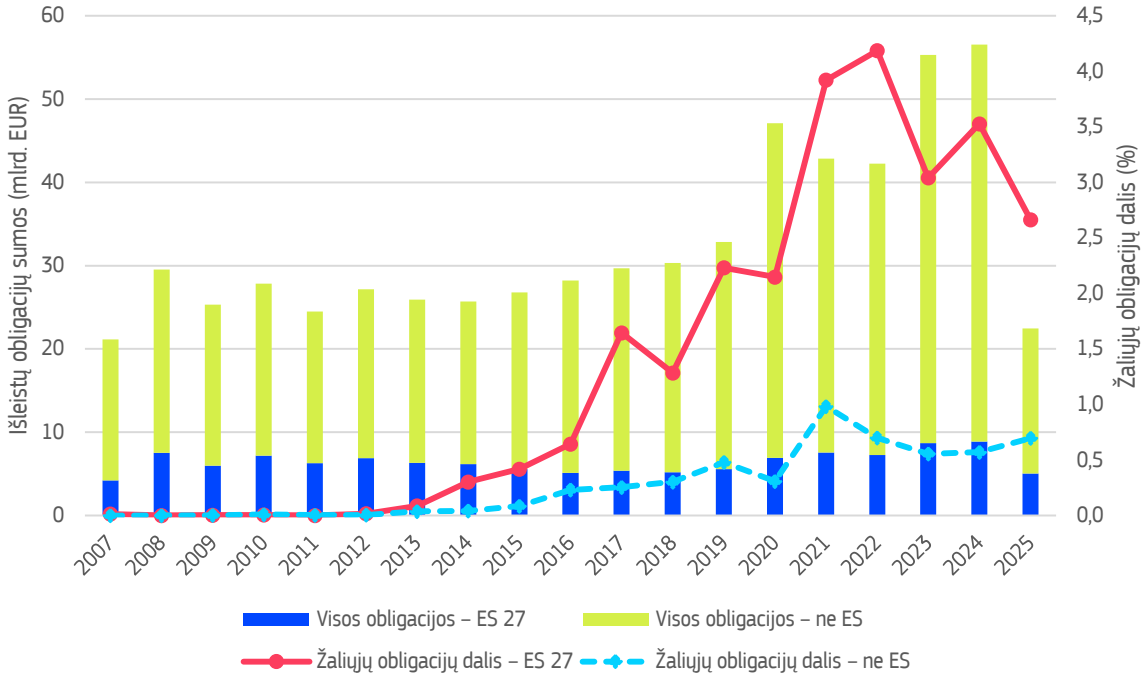
Šaltinis – LSEG, Jungtinio tyrimų centro skaičiavimai. 2025 m. birželio 15 d. padėties duomenys.

[65] Tvaraus finansavimo platformos ataskaita: kapitalo srautų tvarioms investicijoms stebėsena.

ES yra pasaulinė **žaliųjų obligacijų** rinkos lyderė (žr. 27 pav.). ES žaliosios obligacijos kiekvienais 2021–2024 m. laikotarpio metais sudarė daugiau kaip 3 % visų obligacijų emisijų (o 2025 m. viduryje jau pasiekė 2,7 %), o tai kur kas daugiau negu ne ES šalių žaliųjų obligacijų dalis, kuri yra mažesnė nei 0,5 %.

Siekdama didinti šių finansinių priemonių skaidrumą ir patikimumą ES nuo 2024 m. gruodžio mėn. pradėjo taikyti Europos žaliųjų obligacijų reglamentą – savanorišką sistemą emitentams, norintiems savo obligacijas vadinti Europos žaliosiomis obligacijomis. Šis standartas grindžiamas išsamiais ES taksonomijos kriterijais, pagal kuriuos apibrėžiama žalioji ekonominė veikla, užtikrinant skaidrumo lygį, atitinkantį geriausią rinkos praktiką. Pagal jį taip pat numatyta įmonių, atliekančių vertinimus prieš emisiją ir po emisijos, priežiūra Europos lygmeniu.

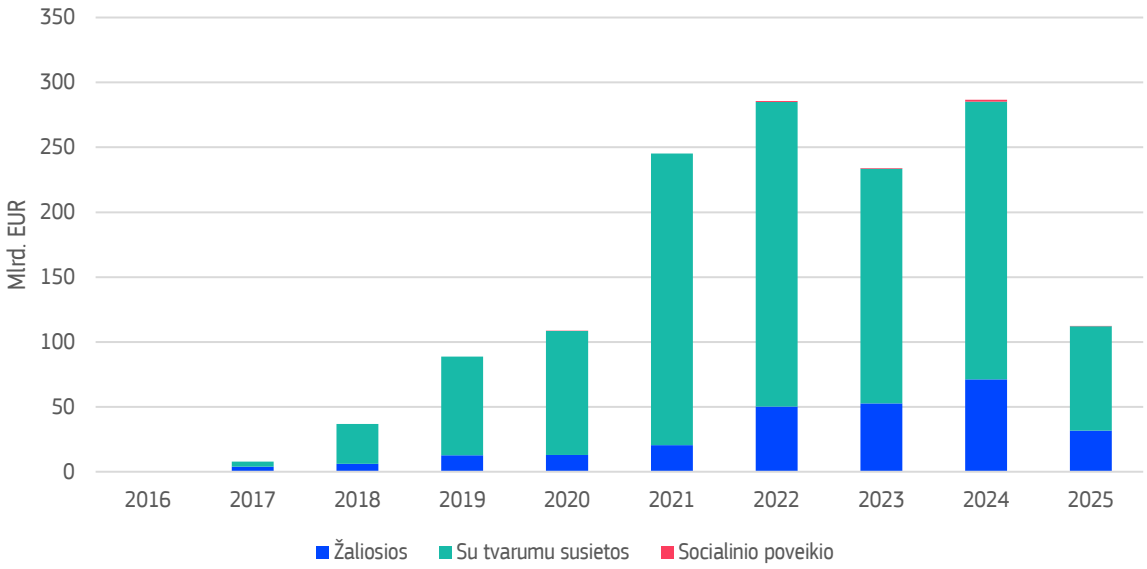
27 pav. Metinės emisijų apimtys ir žaliųjų obligacijų dalis – visų rūšių obligacijos

Šaltinis – LSEG, Jungtinio tyrimų centro skaičiavimai. 2025 m. birželio 15 d. padėties duomenys.

ASV paskolų (apibrėžiamų kaip klubiniai sandoriai, sindikuotosios paskolos arba dvišaliai sandoriai) rinka įprastai yra mažiau apibrėžta negu ASV obligacijų rinka ir ES nereguliuojama. Žaliųjų paskolų emisijos nuo 2016 m. nuosekliai auga ir **2024 m. pasiekė 71 mlrd. EUR**, o tai daugiau nei 53 mlrd. EUR 2023 m. (žr. 28 pav.).

28 pav. Metinis ASV paskolų suteikimas ES

Šaltinis – LSEG, Jungtinio tyrimų centro skaičiavimai. 2025 m. birželio 16 d. padėties duomenys.

Siekdama palengvinti ir paspartinti įmonių perėjimą prie nulinio grynojo išmetamo ŠESD kiekio, Komisija taip pat parengs konkrečių sektorių pertvarkos trajektorijas, tiesiogiai įtraukdama pagrindines pramonės šakas. Šios trajektorijos turėtų sudaryti sąlygas priimti labiau pagrįstus investavimo sprendimus ir padėti sutelkti daugiau kapitalo pertvarkai.

Būsima integruota atsparumo klimato kaitai didinimo sistema apims veiksmus, kuriais bus telkiamas atsparumo klimato kaitai finansavimas siekiant užtikrinti, kad planuojant visas investicijas, kurios yra neatsparios klimato kaitos poveikiui, būtų atsižvelgiama į su klimatu susijusią riziką, galinčią kilti per tų investicijų gyvavimo laikotarpį (integruotojo atsparumo principas).

7.3 Finansavimas iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos gautomis lėšomis

Trys fondai naudoja iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos gautas pajamas švarioms technologijoms, atsinaujinančiųjų išteklių energijai ir energijos vartojimo efektyvumui remti. Jie yra:

- Inovacijų fondas,
- Modernizavimo fondas ir
- Socialinis klimato fondas.

Be to, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė iš dalies finansuojama ATLPS pajamomis.

Inovacijų fondas

Inovacijų fondas yra viena didžiausių pasaulyje finansavimo programų, skirtų mažo anglies dioksido pėdsako technologijų diegimui remti. Jo tikslas – padėti naujoms švarios energijos ir pramonės technologijoms pasiekti rinką, kad ES galėtų mažinti išmetamų teršalų kiekį, pasiekti poveikio klimatui neutralumą ir išlikti konkurencinga. Fondo preliminarus biudžetas 2020–2030 m. laikotarpiui – **40 mlrd. EUR** (remiantis anglies dioksido kaina 75 EUR už toną). Paramos iš šio fondo galima prašyti ES, Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos projektams.

Nuo 2020 m. Komisija paskelbė 11 kvietimų teikti pasiūlymus, įskaitant du aukcionus pagal Europos vandenilio banko iniciatyvą. Šiuo metu Inovacijų fondo lėšomis remiama apie 190 vykdomų didelio ir nedidelio masto projektų; jų finansavimas sudaro iš viso apie 10,8 mlrd. EUR.

2024 m. kvietimai teikti pasiūlymus

Komisija 2024 m. gruodžio mėn. paskelbė tris kvietimus teikti pasiūlymus, kurių biudžetas – 4,6 mlrd. EUR.

- **Nulinio ŠESD balanso technologijos.** Šio kvietimo teikti pasiūlymus biudžetas buvo 2,4 mlrd. EUR, o iki jo pabaigos 2025 m. balandžio mėn. gauti 359 pasiūlymai iš 28 šalių. Komisija ką tik paskelbė vertinimo rezultatus ir projektų, preliminariai atrinktų dotacijų susitarimams rengti, sąrašą.
- **Baterijos.** Pagal šį kvietimą teikti pasiūlymus bus pirmą kartą remiama elektrinių transporto priemonių baterijų elementų gamyba. Kvietimo biudžetas buvo 1 mlrd. EUR, o 2025 m. balandžio mėn. buvo gauta 14 pasiūlymų iš 8 šalių. 2025 m. liepos mėn. paskelbta, kad **finansavimas skirtas šešiems projektams: po du Prancūzijos ir Vokietijos projektus ir po vieną Švedijos ir Lenkijos projektą (jiems iš viso skirta 852 mln. EUR parama)**. Baterijų gamybos pajėgumai pagal šiuos projektus kartu sudarys apie 56 gigavatvalandes (GWh) elektrinių transporto priemonių baterijų elementų per metus.
- **Vandenilio aukcionas.** Šis kvietimas teikti pasiūlymus buvo skirtas Europos vandenilio banko aukciono, organizuojamo dėl vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybos, antrajam etapui. Tam skirtas biudžetas buvo 1,2 mlrd. EUR, įskaitant naują 200 mln. EUR asignavimą specialiai jūrų sektoriaus projektams. Aukcionas užbaigtas 2025 m. vasario mėn., sulaukus 66 pasiūlymų iš 11 šalių, o parama skirta 15 projektų 5 šalyse. Pagal šiuos projektus tikimasi per 10 metų **pagaminti beveik 2,2 mln. tonų vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių** ir taip pasiekti, kad nebūtų išmesta daugiau kaip 15 mln. tonų CO_2.

Kaip paskelbta Komunikate dėl švarios pramonės kurso, 2025 m. pabaigoje Inovacijų fondas paskelbs naują kvietimą teikti pasiūlymus dėl paramos švarioms technologijoms, baterijų gamybai ir vandeniliui iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Jis

taip pat pradės naują aukcioną dėl šilumos dekarbonizacijos pramoniniuose procesuose.

Visus projektus, šalių aprašus ir interaktyvias rodiklių suvestines galima rasti Inovacijų fondo projektų rinkinyje.

Inovacijų fondo paslaugos

Inovacijų fondas teikia keletą paslaugų, kurios teikia galimybę gauti finansavimą papildomiems projektams net ir po to, kai pradinis kvietimo teikti pasiūlymus biudžetas jau paskirstytas.

Vokietija, Austrija ir Ispanija prisidėjo pagal **paslauginių aukcionų** mechanizmą, skirdamos iki 836 mln. EUR perspektyviems projektams, kuriems negauta finansavimo per praėjusį vandenilio aukcioną, remti.

Komisija dirba siekdama sukurti analogišką priemonę reguliariems kvietimams teikti pasiūlymus, vadinamą **paslauginėmis dotacijomis** (angl**.** *grants-as-a-service*).

Abi priemonės teikia valstybėms narėms galimybę naudotis Inovacijų fondo vertinimo procedūromis ir išvengti nereikalingos administracinės bei finansinės naštos, kuri susidarytų kuriant ir taikant naujas paramos toms pačioms technologijoms sistemas.

Inovacijų fondo parama neapsiriboja viešuoju finansavimu. Visų pirma, nedidelės apimties projektams arba mažesnių pajamų šalių projektams galima gauti **projekto plėtojimo pagalbą**. Europos investicijų bankas teikia pritaikytas techninės ir finansines konsultacijas, kad būtų padidinta novatoriškų projektų branda ir užtikrintas subalansuotas Inovacijų fondo paramos paskirstymas regionams ir sektoriams.

Modernizavimo fondas

Modernizavimo fondas naudoja pajamas iš ES ATLPS tam, kad padėtų mažesnių pajamų valstybėms narėms pasiekti savo 2030 m. klimato ir energetikos tikslus. Šia parama gali naudotis 13 valstybių narių: Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija.

Šis fondas finansuoja atsinaujinančiuosius energijos išteklius, energetikos tinklų modernizavimą ir energijos vartojimo efektyvumą pastatuose ir pramonėje. Šios investicijos spartina perėjimą prie švarios energijos ir padeda išlaikyti visos ES konkurencingumą.

Įvertintas modernizavimo fondo biudžetas 2021–2030 m. laikotarpiui – 57 mlrd. EUR (darant prielaidą, kad vidutinė anglies dioksido kaina bus 75 EUR už toną CO_2). Nuo 2021 m. jau išmokėta 19,1 mlrd. EUR lėšų 12 valstybių narių gavėjų.

Naujausios išmokos apima 2,7 mlrd. EUR 2024 m. gruodžio mėn. ir 3,7 mlrd. EUR 2025 m. birželio mėn. Pastaroji yra didžiausia išmoka nuo šio fondo įsteigimo. Šių neseniai padarytų išmokų lėšos pirmą kartą investuotos Slovėnijoje (2024 m. gruodžio mėn.) ir Graikijoje (2025 m. birželio mėn.).

Socialinis klimato fondas

Socialinis klimato fondas įsteigtas kartu su ATLPS 2 (žr. 2 skyrių) – ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, taikoma pastatuose, kelių transporte ir smulkiojoje pramonėje naudojamam kurui. Pagrindinis jo tikslas – padėti sumažinti šios naujos

sistemos socialinį ir ekonominį poveikį, teikiant pagalbą labiausiai jos paveiktiems žmonėms, ypač namų ūkiams ir labai mažoms įmonėms, patiriantiems didesnes energijos ir transporto išlaidas. Kartu su privalomu valstybių narių įnašu jis turėtų teikti ne mažiau kaip 87 mlrd. EUR viešąją paramą 2026–2032 m. laikotarpiu, užtikrinant, kad pereinant prie švaresnės ekonomikos niekas nebūtų paliktas nuošalyje.

Aprašymas, kaip bus išleistos iš Socialinio klimato fondo gautos lėšos, pateikiamas socialiniuose klimato planuose, kuriuos turi priimti valstybės narės ir kuriuos Komisija turi teigiamai įvertinti. Šiuose planuose turi būti nustatytos pažeidžiamiausios grupės energijos ir transporto galimybių nepritekliaus bei ATLPS 2 poveikio atžvilgiais ir aprašytos priemonės bei investicijos joms remti. Rengdamos savo planus valstybės narės turi surengti viešas konsultacijas, įtraukdamos jose dalyvauti įvairias (plačiai apibrėžtas) suinteresuotąsias šalis: regionų ir vietos valdžios institucijas, ekonominių ir socialinių partnerių atstovus, atitinkamas pilietinės visuomenės organizacijas, jaunimo organizacijas ir kt. Plane taip pat turėtų būti pateikta konsultacijų santrauka ir paaiškinimas, kaip į gautus atsiliepimus buvo atsižvelgta. Regionų ir vietos subjektai toliau dalyvauja įgyvendinant investicijas vietoje ir per visą fondo veiklos laikotarpį, siekiant užtikrinti, kad veiksmai būtų pritaikyti pagal poreikius ir veiksmingi.

Švedija ir Latvija jau yra pateikusios Komisijai savo socialinių klimato planų projektus. Europos Komisija pradėjo šių planų vertinimą, o galutinį sprendimą tikimasi priimti per teisiškai nustatytą penkių mėnesių terminą nuo jų pateikimo. Komisija taip pat palaiko glaudžius ryšius su likusiomis valstybėmis narėmis, kad padėtų užbaigti ir pateikti visus planus.

Jei valstybės narės planas įvertinamas palankiai, finansavimas gali būti pradėtas 2026 m. sausio 1 d. Tačiau naudotis šio fondo lėšomis galės tik tos šalys, kurios visiškai perkels ATLPS 2 į savo nacionalinę teisę.

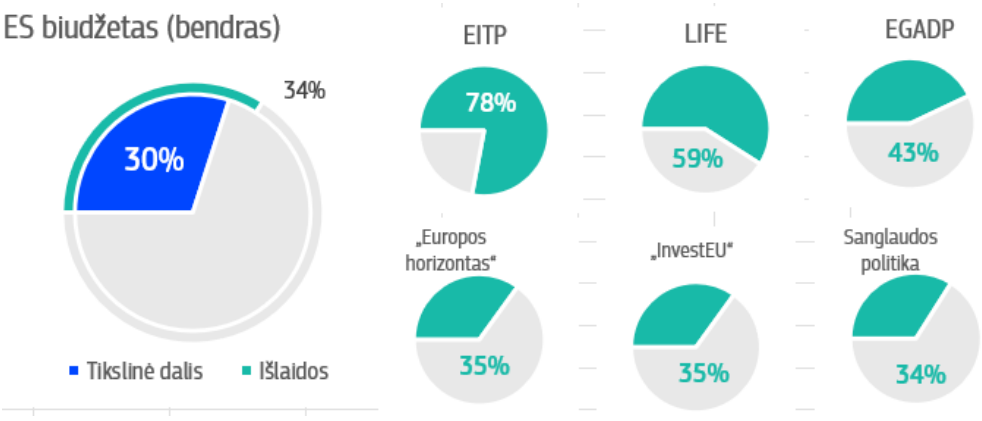
7.4 Klimatui skirtos išlaidos ES biudžete

ES biudžetas – tiek 2021–2027 m. laikotarpio ES daugiametė finansinė programa, tiek ekonomikos gaivinimo po COVID-19 pandemijos priemonė „NextGenerationEU“ – yra viena pagrindinių žaliosios pertvarkos varomųjų jėgų.

Iš dabartinių biudžetinių įsipareigojimų galima spręsti, kad 2021–2027 m. laikotarpiu ES klimato srities veiksmams išleis apie 662 mlrd. EUR. Tai sudaro 34 % viso ES biudžeto ir viršija 30 % tikslinį išlaidų dydį.

Europos infrastruktūros tinklų priemonė (EITP), kurios 78 % biudžeto skiriama klimatui, yra viena iš ES programų, kurių išlaidų, skirtų klimatui, dalis yra didžiausia. Programos LIFE ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) biudžetų didelė dalis taip pat skiriama klimato srities projektams (žr. 29 pav.).

29 pav. Numatoma ES biudžeto ir pasirinktų fondų bei politikos dalis, kurią sudaro klimatui skirtos išlaidos (%, 2021–2027 m.)

Šaltinis – biudžetiniai įsipareigojimai klimato srityje. Klimato aspekto integravimas – Europos Komisija.

Visų šių lėšų naudojimas duoda apčiuopiamų rezultatų. Pavyzdžiui:

- įvertinta, kad dėl energijos vartojimo efektyvumo didinimo privačiuose ir viešuosiuose pastatuose kasmet sutaupoma 45 gigavatvalandžių energijos;
- kasmet neišmetama 98 mln. tonų anglies dioksido ekvivalento – daugiau kaip pusė šio kiekio pasiekta priemonės „NextGenerationEU“ investicijomis į žaliąsias obligacijas. Be to, Inovacijų fondo pirmųjų 10 metų veikla tikimasi pasiekti papildomą anglies dioksido kiekio sumažinimą 452 mln. tonų;
- įrengta papildomų atsinaujinančiųjų išteklių energijos 543 gigavatvalandžių gamybos pajėgumų.

Komisijos 2025 m. liepos mėn. pasiūlymuose dėl 2028–2034 m. daugiametės finansinės programos numatytas tikslinis 35 % išlaidų klimato ir aplinkos tikslams dydis. Taip būtų sutelkta daugiau kaip 700 mlrd. EUR lėšų žaliosioms investicijoms remti. Pasiūlyme taip pat numatoma taikyti reikšmingos žalos nedarymo principą visam biudžetui, kad būtų užtikrinta, jog ES finansavimas neprieštarautų ES klimato ir aplinkos tikslams. Pasiūlyme numatytas ir integruotojo atsparumo klimato kaitai principas; jis būtų pirmą kartą taikomas ES finansavimui.

Europos infrastruktūros tinklų priemonė

Europos infrastruktūros tinklų priemonė (EITP) yra ES transporto, energetikos ir skaitmeninės infrastruktūros finansavimo sistema. Bendras šios priemonės biudžetas – 33 mlrd. EUR, iš kurių 60 % skiriama klimato srities veiksmams. Šis tikslinis lygis lengvai viršijamas: su klimatu susijusioms investicijoms, kaip antai elektros energijos perdavimo sistemos modernizavimui, alternatyviųjų degalų tiekimo punktams ir naujoms ar patobulintoms geležinkelio linijoms, skiriama 78 % biudžeto, beveik 26 mlrd. EUR.

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė yra laikinas fondas ir pagrindinė „NextGenerationEU“ – ES atsigavimo po pastarojo meto krizių (COVID-19 pandemijos ir energetikos krizės, kilusios dėl Rusijos invazijos į Ukrainą) plano – dalis. Jos biudžetas siekia iki 650 mlrd. EUR ir ja valstybėms narėms suteikiama galimybė reikšmingai padidinti su klimatu susijusias investicijas[66].

Visos valstybės narės įsipareigojo klimato srities tikslams išleisti didesnę nei privalomą 37 % lėšų dalį, o kai kurios valstybės narės numato veiksmams klimato kaitos srityje išleisti kur kas daugiau nei pusę joms skirtų lėšų. Vertinant bendrai, valstybės narės planuoja 42,5 % joms skirtų lėšų (276 mlrd. EUR) išleisti klimato reikmėms. Iki 2025 m. rugsėjo mėn. su klimatu susijusios išmokos pasiekė 62 mlrd. EUR.

Padaryta didelė pažanga, jau matyti ir konkrečių sėkmės pavyzdžių vietoje. Vis dėlto, kadangi EGADP yra nustatyti terminai, iki kada turi būti išleistos šio laikino fondo lėšos (visos išmokos turi būti atliktos iki 2026 m. pabaigos), bus itin svarbu paspartinti ir užbaigti įgyvendinimą per ateinančius metus.

Programa „InvestEU“

Pagal programą „InvestEU“, siekiant padėti tarptautiniams ir nacionaliniams skatinamojo finansavimo bankams finansuoti tvarias investicijas, inovacijas ir darbo vietų kūrimą, naudojama ES biudžeto garantija. Viena iš keturių prioritetinių politikos linijų yra tvari infrastruktūra, kuria palaikomas netaršus transportas, atsinaujinančiųjų išteklių energetika, energijos vartojimo efektyvumas ir kitų švarių technologijų naudojimas.

Šia programa siekiama paskatinti 372 mlrd. EUR investicijų, iš kurių bent 30 % būtų skirta klimato srities veiksmams. Iki 2024 m. pabaigos pagal ją jau sutelkta 300 mlrd. EUR lėšų, iš kurių 38 % skirta su klimatu susijusiai veiklai. 2021–2027 m. laikotarpiu pagal šią programą numatoma į klimato srities projektus investuoti 110 mlrd. EUR – tai sudarytų maždaug 35 % visų investicijų.

Programa „Europos horizontas“

Bendroji programa „Europos horizontas“ – tai pagrindinė ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programa. Pagal ją kovojama su klimato kaita, padedama siekti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, stiprinamas ES konkurencingumas ir ekonomikos augimas.

[66] 2023 ir 2024 m. valstybės narės, reaguodamos į Rusijos invazijos į Ukrainą sukeltą energetikos krizę, savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus papildė naujais skyriais „REPowerEU“. Valstybėse narėse vykdomos naujos arba didesnio masto reformos ir investicijos, kuriomis siekiama padėti laipsniškai panaikinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro ir paspartinti perėjimą prie švarios energijos, remiamos papildomais finansiniais pajėgumais (19 mlrd. EUR naujų dotacijų, pervedimai iš kitų fondų ir likusių „NextGenerationEU“ paskolų panaudojimas).

Programos „Europos horizontas“ bendras biudžetas visam 2021–2027 m. laikotarpiui yra 95,5 mlrd. EUR. Ne mažiau kaip 35 % išlaidų pagal programą turi būti skirta klimato srities tikslams – tai atitinkantis finansavimas 2021–2027 m. laikotarpiu siekia 34,8 mlrd. EUR.

Atsižvelgiant į 2021–2024 m. klimatui skirtą biudžetą ir į 2025–2027 m. sąmatas, galima teigti, kad bendrasis įsipareigojimas skirti klimatui 35 % lėšų pagal šią programą yra sėkmingai vykdomas. Iki 2024 m. pabaigos jau beveik 20 mlrd. EUR skirta mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklai, kuria prisidedama prie klimato srities veiksmų[67]. Tai rodo pasiryžimą pagal šią programą kovoti su klimato kaita ir siekti tvarumo tikslų.

Pagal programą „Europos horizontas“ remiama su klimatu susijusių mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla tokiose srityse kaip klimato mokslas ir prisitaikymas prie klimato kaitos, atsinaujinančiųjų išteklių energija ir energijos kaupimas, pramonės dekarbonizacija, žiediškumas, darnus judumas, pastatų atnaujinimas ir biologiniai sprendimai.

Į programą „Europos horizontas“ įtrauktos kelios per nustatytą laiką įvykdytinos misijos, kuriomis siekiama spręsti pagrindinius uždavinius, kaip antai prisitaikyti prie klimato kaitos, gerinti dirvožemio būklę ir kurti neutralaus poveikio klimatui miestus. Viena iš šių misijų – prisitaikymo prie klimato kaitos misija – siekiama, kad iki 2030 m. mažiausiai 150 Europos regionų ir bendruomenių taptų atsparūs klimato kaitai. Iki šiol pagal ją jau skirta 517 mln. EUR lėšų 61 projektui. Per šią misiją perduodant išteklius ir sprendimų priėmimo galią vietos ir regionų organizacijoms, paspartinami veiksmai, skatinamos inovacijos ir skatinama rinktis gamtinius, skaitmeninius bei kitus sisteminius sprendimus. Per neutralaus poveikio klimatui miestų misiją 92 miestams suteikta parama sudarant sutartis, kurios apima tiek įsipareigojimą, tiek veiksmų ir investicijų planą.

Programa LIFE

Programa LIFE yra aplinkai, energetikai ir klimatui skirtas ES fondas. Per programos LIFE projektus dėmesys skiriamas novatoriškiems išmetamo ŠESD kiekio mažinimo pramonėje sprendimams, anglies dioksido absorbavimui žemės ūkyje ir miškuose, prisitaikymui prie klimato kaitos miesto ir kaimo vietovėse ir geresniam pasirengimui ekstremaliems meteorologiniams reiškiniams. Atskira programos LIFE, kurios bendras 2021–2027 m. biudžetas yra 5,4 mlrd. EUR, paprogramė yra skirta klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prie jos.

Klimato srities veiksmams turėtų būti išleidžiama 61 % viso biudžeto. Įgyvendinant programą šiuo metu šiek tiek atsiliekama nuo šio tikslo – pasiekta 59 %.

Nuo programavimo ciklo pradžios 2021 m. pagal klimato paprogramę finansuota 117 projektų, jiems skirta 367 mln. EUR lėšų. Per 2024 m. kvietimus teikti pasiūlymus

[67] Preliminarūs duomenys.

finansavimas pagal šią paprogramę – iš viso 25 mln. EUR – skirtas 23 projektams, įskaitant du strateginius integruotuosius projektus.

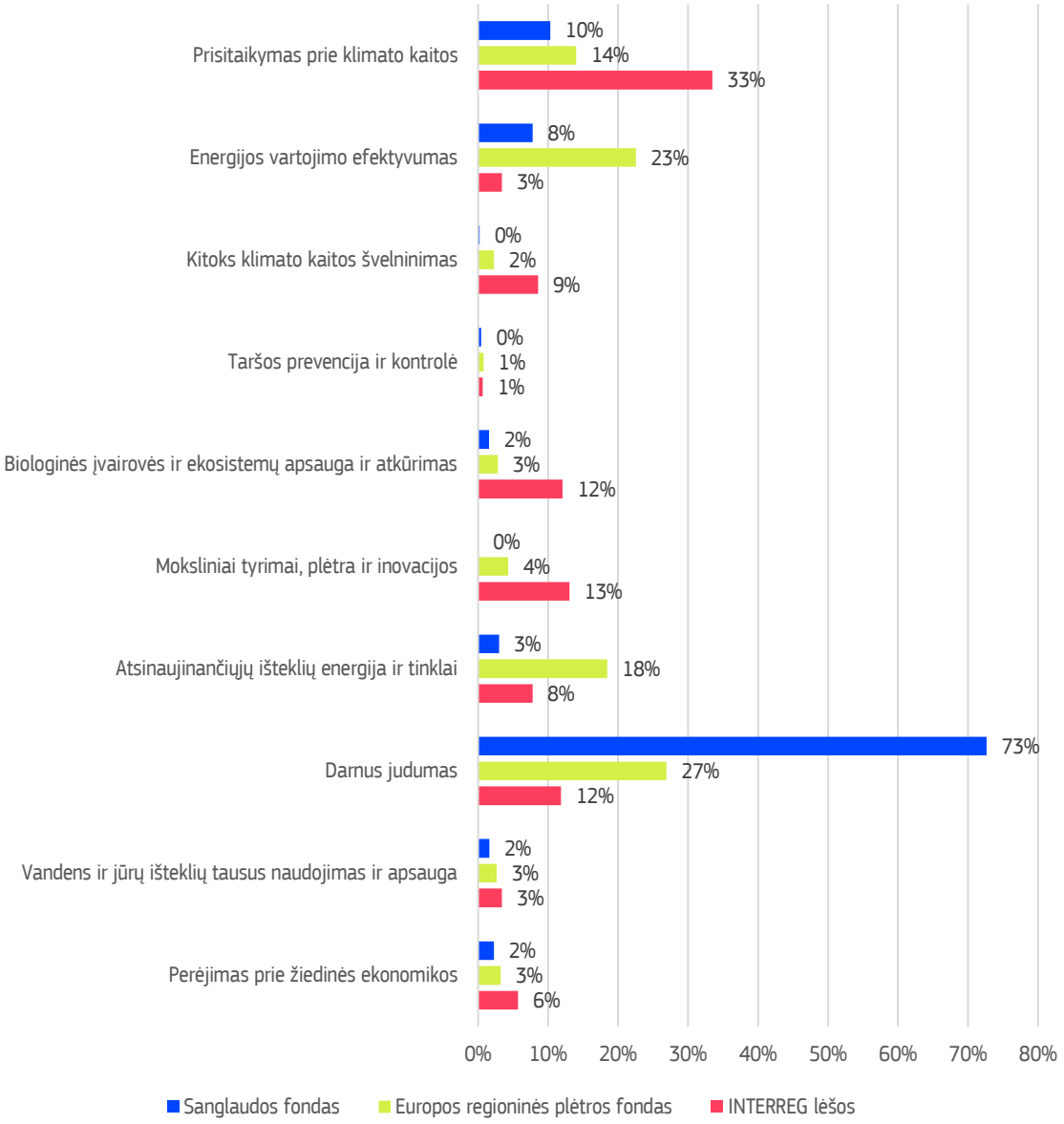
Sanglaudos politika

Sanglaudos politika yra subalansuoto ir teisingo ES regionų vystymosi pagrindas. Pagrindinis jos tikslas – užtikrinti, kad kiekvienas asmuo, nesvarbu, kur jis gyvena, turėtų vienodas galimybes siekti sėkmės. Tai svarbu, nes tai padeda kurti sąžiningas galimybes ir mažina nelygybę visoje ES.

Sanglaudos politika skatinami veiksmai ir klimato kaitos srityje. Pagal ją finansuojami projektai, kuriais mažinamas energijos suvartojimas, stiprinama atsinaujinančiųjų išteklių energetika, gerinamas viešasis transportas, saugoma gamta, stiprinamas vietos ir regionų atsparumas ekstremaliems meteorologiniams reiškiniams. Susiejant regionų augimą su netaršiais ir žaliaisiais sprendimais, sanglaudos politika padedama pasiekti ES klimato srities tikslus, kartu užtikrinant, kad nė vienas regionas nebūtų paliktas nuošalyje.

2025 m. rugsėjo mėn., remiantis Komisijos atlikta laikotarpio vidurio peržiūra, priimtos naujos taisyklės, kad valstybėms narėms būtų lengviau remti ES strateginius prioritetus. Pavyzdžiui, pagal naująsias taisykles Europos regioninės plėtros fondas galėtų finansuoti dideles įmones tokiose svarbiose srityse kaip dekarbonizacija ar strateginės technologijos.

30 pav. Sanglaudos politikos lėšų, skiriamų klimato srities veiksmams, dalis pagal temines sritis

Visi duomenys, interaktyvios diagramos ir pasakojimai iš praktikos apie sanglaudos politiką yra prieinami per sanglaudos atvirųjų duomenų platformą.

Europos regioninės plėtros fondas, Sanglaudos fondas ir INTERREG

Valstybės narės klimato srities veiksmams skyrė apie 57 % (22,29 mlrd. EUR) savo asignavimų iš Sanglaudos fondo ir 33 % (70,63 mlrd. EUR) iš Europos regioninės plėtros fondo. Papildomai su klimatu susijusioms priemonėms remti numatoma skirti apie 24,5 % iš 10,7 mlrd. EUR lėšų pagal Europos regioniniam bendradarbiavimui skirtas programas, finansuojamas ES (INTERREG lėšos). Bendrai šiomis investicijomis bus ne tik reikšmingai sumažintas išmetamas ŠESD kiekis ir skatinamas prisitaikymas prie klimato kaitos, bet ir kuriamos darbo vietos, didinamas konkurencingumas, gerinamas

judumas ir palaikomas subalansuotas regionų vystymasis visoje ES. 30 pav. parodytas klimatui reikšmingoms politikos sritims skiriamas finansavimas, kaip visų Europos regioninės plėtros fondo, Sanglaudos fondo ir INTERREG išlaidų klimato srities veiksmams dalis.

Iki 2025 m. birželio 30 d. konkretiems projektams jau paskirstyta apie 45 % 2021–2027 m. laikotarpio Europos regioninės plėtros fondo ir 61 % Sanglaudos fondo lėšų.

Teisingos pertvarkos fondas

Iš Teisingos pertvarkos fondo 19,7 mlrd. EUR skiriama pagalbai žmonėms ir regionams, kuriuos labiausiai paveikia perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, pavyzdžiui, vietovėse, kuriose uždaromos anglių kasyklos arba pertvarkoma sunkioji pramonė. Šiuo metu jo lėšomis remiami 96 anglių pramonės ir daug anglies dioksido išmetantys regionai, kuriems parengti teisingos pertvarkos planai: pavyzdžiui, remiamas vietos ekonomikos įvairinimas ir žmonėms padedama įgyti naujų įgūdžių. Bedarbių, kuriems bus naudinga ši priemonė, skaičius sieks iki 120 000, taip pat beveik 200 000 asmenų įgis naujų įgūdžių.

Teisingos pertvarkos fondo veikloje daroma pažanga: iki 2025 m. birželio mėn. projektams jau paskirstyta 47 % fondo lėšų (prieš metus ši dalis buvo 22 %). Vis dėlto pažangos tempai reikšmingai skiriasi. Estija ir Malta jau atrinko visus projektus, o Liuksemburgas, Švedija ir Nyderlandai yra atrinkę beveik visus finansuotinus projektus. Kita vertus, Belgija, Vengrija ir Bulgarija yra paskirsčiusios mažiau nei 10 % viso biudžeto.

Europos socialinis fondas

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu iš „Europos socialinio fondo +“ 5,7 mlrd. EUR skiriama investicijoms į žaliuosius įgūdžius ir darbo vietas, taip pat priemonėms ir reformoms, kuriomis remiama žalioji ekonomika. Tai apima darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, paramą atleistiems darbuotojams arba tiems, kurie dirba žaliosios pertvarkos paveiktose įmonėse, taip pat dirbančių asmenų ir bedarbių žaliųjų įgūdžių ugdymą.

8. Tarptautiniai veiksmai klimato kaitos srityje

Pagrindiniai akcentai

- ES atliko svarbų vaidmenį Azerbaidžane vykusioje 29-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje siekiant susitarti dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto kovos su klimato kaita finansavimo tikslo laikotarpiui po 2025 m. ir dėl galutinių Paryžiaus susitarimo taisyklių dėl tarptautinių anglies dioksido rinkų.
- 2024 m. lapkričio mėn. ES pateikė pirmąją dvimetę skaidrumo ataskaitą, taip parodydama sektiną pavyzdį pagal Paryžiaus susitarimo patobulintą skaidrumo užtikrinimo sistemą ir įgyvendinant didelio užmojo veiksmus klimato kaitos srityje.
- ES klimato ministrai, rengiantis 30-ajai UNFCCC šalių konferencijai, susitarė dėl ES nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų, kad būtų nustatytas orientacinis 2035 m. tikslas grynąjį išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 66,25–72,5 %, palyginti su 1990 m. lygiu.
- ES sustiprino savo dialogą klimato klausimais su svarbiausiomis pasaulio šalimis, įskaitant Kiniją, Braziliją, Indiją, Pietų Afriką ir Kanadą.
- 2024 m. Komisija įsipareigojo skirti 4,6 mlrd. EUR kovai su klimato kaita finansuoti. Iš šios sumos 27 % skirta prisitaikymui prie klimato kaitos, 46 % – klimato kaitos švelninimui ir 27 % – kompleksiniams veiksmams, apimantiems tiek klimato kaitos švelninimo, tiek prisitaikymo prie jos prioritetus.

Veikdama tiek tarptautiniu, tiek dvišaliu lygmeniu ES atlieka svarbų vaidmenį skatinant pasaulinius veiksmus, kad Paryžiaus susitarimo tikslai būtų pasiekti. Jos įtaka apima finansinę paramą, derybas pagal Jungtinių Tautų bendrąją klimato kaitos konvenciją (UNFCCC) ir Paryžiaus susitarimą, diplomatinį angažavimąsi, pajėgumų stiprinimą ir lyderystę reguliavimo srityje.

8.1 Daugiašalis bendradarbiavimas

Praėjusiais metais ES dalyvavo keliuose **aukšto lygio ir techniniuose tarptautiniuose susitikimuose**, siekdama, kad būtų padidintas pasaulinių klimato srities derybų užmojų lygis, didinamas skaidrumas, telkiami ištekliai ir dalijamasi žiniomis apie klimato srities veiksmus tokiu metu, kai geopolitinė aplinka tampa vis nestabilesnė.

2025 m. spalio mėn. Komisija ir vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai pristatė tarptautinę strategiją, kaip Europai užsitikrinti vietą pasaulinėse rinkose. Šioje naujoje ES pasaulinėje klimato ir energetikos vizijoje pristatomas ES pasiūlymas pasauliui: naudoti diplomatiją pagrindiniams mūsų interesams apsaugoti, skatinti sąžiningos pertvarkos standartus padedant mūsų partneriams kurti savuosius, taip pat įveikti naujas saugumo grėsmes ir iššūkius, kurie kelia pavojų tiek Europos, tiek mūsų partnerių interesams.

Paryžiaus susitarimo įgyvendinimas

ES konstruktyviai dirbo Azerbaidžane vykusioje 29-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje siekdama, kad būtų įvykdyti pagrindiniai įgaliojimai, numatyti tai konferencijai. Šalys susitarė dėl naujo **kolektyvinio kiekybiškai įvertinto** kovos su klimato kaita finansavimo **tikslo** laikotarpiui po 2025 m., pagal kurį numatoma, kad išsivysčiusios šalys imsis lyderystės teikiant ir telkiant mažiausiai 300 mlrd. JAV dolerių per metus finansavimą besivystančioms šalims iki 2035 m. tam, kad būtų imamasi klimato srities veiksmų, tam naudojant lėšas iš įvairių šaltinių, o besivystančios šalys raginamos prie to prisidėti savanoriškais įnašais. Naująjį tikslą papildo raginimas visiems dalyviams bendradarbiauti, kad besivystančioms šalims skiriamą finansavimą iš visų viešųjų ir privačiųjų šaltinių būtų galima padidinti iki bent 1,3 trln. JAV dolerių per metus.

Kitas svarbus rezultatas buvo **anglies dioksido rinkų taisyklių rinkinio** (pagal Paryžiaus susitarimo 6 straipsnį) rengimo užbaigimas. Šiomis taisyklėmis bus skatinamas skaidrus ir didelio patikimumo bendradarbiavimas, taip šalims padedant didinti ir pasiekti savo klimato srities tikslus.

2024 m. lapkričio 21 d. ES pateikė savo **pirmąją dvimetę skaidrumo ataskaitą**. Toje ataskaitoje išsamiai apibūdinama pažanga, padaryta siekiant 2030 m. tikslo, ir pažanga vertinant ES klimato politikos ir priemonių poveikį mažinant išmetamą ŠESD kiekį ir didinant atsparumą klimato kaitai. Joje taip pat aprašomas indėlis į tarptautinį pajėgumų stiprinimą ir kovos su klimato kaita finansavimą. Išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 5 skyriuje.

Dvimetė skaidrumo ataskaita yra paskelbta UNFCCC svetainėje.

Pagal UNFCCC **klimato kaitos švelninimo darbo programą** ES pasidalijo geriausios praktikos pavyzdžiais ir klimato kaitos švelninimo sprendimais pastatų ir urbanistinių sistemų srityje (4-asis pasaulinis dialogas ir investicijoms skirti renginiai 2024 m. spalio mėn.) ir miškų sektoriuje (5-asis pasaulinis dialogas ir investicijoms skirti renginiai 2025 m. gegužės mėn.). ES, kaip **Teisingos pertvarkos darbo programos** dalyvė, dalyvavo dviejuose dialoguose dėl teisingos pertvarkos, juose dalydamasi patirtimi bei gerosios praktikos pavyzdžiais dėl teisingo atsparumo klimato kaitai užtikrinimo ir teisingų energetikos pertvarkos trajektorijų.

Prisitaikymo prie klimato kaitos srityje ES aktyviai bendradarbiavo su kitomis šalimis siekdama pažangos pagal JAE ir Beleno darbo programą dėl prisitaikymo prie klimato kaitos rodiklių. To reikia siekiant įgyvendinti 2023 m. 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje priimtą **JAE pasaulinio atsparumo klimato kaitai programą** ir pasiekti visuotinį prisitaikymo prie klimato kaitos tikslą.

Rengiantis 2025 m. lapkričio mėn. Belene vyksiančiai 30-ajai UNFCCC šalių konferencijai, ES konstruktyviai siekia, kad derybose būtų sėkmingai priimti sprendimai dėl įgaliojimuose numatytų rezultatų. Tai apima rodiklių, skirtų pažangai siekiant **visuotinio prisitaikymo prie klimato kaitos tikslo** stebėti, įgyvendinimą, susitarimą

dėl **lyčių lygybės veiksmų plano** ir aktyvų dalyvavimą diskusijose dėl **veiksmų gairių „Nuo Baku iki Beleno“** siekiant sutelkti 1,3 trln. JAV dolerių – taip siekiama padidinti kovos su klimato kaita finansavimo srautus į besivystančias šalis. ES taip pat toliau dalyvauja įsteigtų organų, skirtų paramai šalims ir tarpvyriausybiniam procesui pagal UNFCCC, darbe, kad būtų pasiekti įgaliojimuose numatyti rezultatai.

Pirmojo bendros pažangos įvertinimo rezultatų ir ES nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų įgyvendinimas

Remdamasi pirmojo bendros pažangos įvertinimo rezultatais ir siekdama išlaikyti pažangos spartą po labai reikšmingo kolektyvinio susitarimo dėl energetikos pertvarkos, ES ėmėsi lyderystės 2025 m. sausio mėn. pradedant **pasaulinio energetikos pertvarkos forumo** darbą. Šis forumas suburia vadovus, ministrus ir suinteresuotųjų subjektų grupes ir siekia užtikrinti, kad į kitą nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų etapą būtų įtraukti įsipareigojimai paspartinti perėjimą prie švarios energijos, tris kartus padidinant atsinaujinančiųjų išteklių energetikos pajėgumus ir du kartus padidinant energijos vartojimo efektyvumą.

ES taip pat susitarė iki 30-osios UNFCCC šalių konferencijos pristatyti savo nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus, iškeldama orientacinį 2035 m. tikslą – 66,25–72,5 % sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu.

Dalyvavimas kituose daugiašaliuose ir keliašaliuose forumuose

ES bendradarbiavimu su Jungtinėmis Tautomis ir jų agentūromis toliau skatinamas perėjimas prie švarios energijos ir dideli klimato srities užmojai. **Pakto dėl ateities priėmimas** 79-ojoje Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesijoje dar kartą patvirtino, kad reikia imtis ryžtingesnių kovos su klimato kaita veiksmų. Per 80-ąją Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesiją ES akcentavo savo klimato srities įsipareigojimus ir užmojus vadovų aukšto lygio renginyje dėl klimato srities veiksmų ir Pasauliniame aukščiausiojo lygio susitikime dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių pasidalijo savo vizija dėl atsinaujinančiųjų išteklių energetikos diegimo.

ES tebėra viena iš **Didžiojo septyneto (G7) ir Didžiojo dvidešimtuko (G20)** lyderių, siekianti, kad būtų imamasi tolesnių veiksmų klimato kaitos srityje. Nepaisant geopolitinio spaudimo, praėjusiais metais šiuose forumuose buvo padaryta pažanga. Didysis septynetas ragino sparčiai ir iš esmės sumažinti išmetamą ŠESD kiekį didžiosiose ekonomikose, be kita ko, šio amžiaus 4-ojo dešimtmečio pirmojoje pusėje laipsniškai atsisakant tokio anglių naudojimo energetikoje, kai nesiimama teršalų mažinimo priemonių; Didysis dvidešimtukas pritarė **padidinto užmojo darbotvarkei** siekiant išlaikyti 1,5 °C tikslą pasiekiamą. ES ragino abiejuose forumuose susitarti dėl konkrečių veiksmų, kad būtų įgyvendinamas Paryžiaus susitarimas ir atliktas bendros pažangos įvertinimas.

ES ir toliau aktyviai veikia pramonės dekarbonizacijos aukšto lygio forume – **Klimato klube**. Klimato klubo veikloje daugiausia dėmesio skiriama plieno ir cemento gamybos

dekarbonizacijai. 2024 m. pradėjo veikti Klimato klubo sukurta Pasaulinė derinimo platforma siekiant paspartinti daug teršalų išmetančių pramonės sektorių besiformuojančios ir besivystančios rinkos ekonomikos šalyse dekarbonizaciją, tuo tikslu suteikiant galimybių rinktis techninius ir finansinius sprendimus.

ES taip pat bendradarbiavo su **EBPO**, kad jos šalyse narėse ir šalyse kandidatėse būtų tęsiami kovos su klimato kaita veiksmai. Ji dalyvavo kelių organų, tokių kaip Aplinkos politikos komitetas ir darbo grupės dėl klimato kaitos ir dėl finansų bei investicijų aplinkosaugos tikslams, darbe, susijusiame su klimato kaita. Ji taip pat įsitraukė į Įtraukiojo anglies dioksido mažinimo priemonių forumo ir Anglies dioksido rinkos platformos (kuri sukurta prie EBPO kaip forumas, kuriame galima laisvai diskutuoti klimato kaitos švelninimo politikos ir anglies dioksido apmokestinimo bei rinkų politikos temomis) veiklą.

Ministrų forume švarios energijos klausimams Komisija pradėjo kampaniją, kuria siekiama skatinti darnią gyvenseną ir socialinį teisingumą mažinant išmetamųjų teršalų kiekį; ši iniciatyva apima aukšto lygio deklaraciją, kuriai pritarė kelios šalys, tokios kaip Kinija, Indija ir Brazilija.

ES ir toliau investuoja į iniciatyvas, kuriomis siekiama kovoti su klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo padariniais, dėl kurių didėja grėsmės taikai, stabilumui, saugumui ir kyla rizika Europos gynybai. 2025 m. ES paskelbė ataskaitą dėl pažangos įgyvendinant Bendrą komunikatą dėl klimato ir saugumo. Toje ataskaitoje nurodoma, be kita ko, kaip aplinkos būklės blogėjimo ir klimato kaitos poveikis taikai, saugumui ir gynybai dabar yra tapęs svarbia tema dialoguose su ES nepriklausančiomis šalimis, regioninėmis organizacijomis ir tokiomis organizacijomis kaip NATO, ir kaip šis naujas dėmesys skatina realias iniciatyvas.

8.2 Dvišalis bendradarbiavimas

Dvišalis bendradarbiavimas atveria galimybių palaikyti dialogus su trečiosiomis valstybėmis apie tai, kaip kartu siekiame Paryžiaus susitarimo tikslų, dalytis žiniomis ir patirtimi klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos srityse ir teikti techninių įžvalgų, pagrįstų didele ES patirtimi klimato politikos srityje, įskaitant anglies dioksido apmokestinimą. Klimato ir saugumo klausimai taip pat yra ES dvišalio bendradarbiavimo ir nuolatinių ryšių su regioniniais ir pilietinės visuomenės partneriais dalis.

2024 ir 2025 m. dvišalis bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis buvo sutelktas į didelio užmojo **naujų nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų** pristatymą iki **30-osios UNFCCC šalių konferencijos**, kuri įvyko 2025 m. lapkričio mėn. Lotynų Amerikoje, Azijoje ir Afrikoje surengta keletas renginių siekiant su valstybių suinteresuotaisiais subjektais ir valdžia pasikeisti nuomonėmis ir informacija dėl modeliavimo ir nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų užmojų.

Anglies dioksido apmokestinimas yra vienas iš ES klimato politikos pagrindų ir ES klimato diplomatijos šerdis. Remdamasi savo patirtimi, ES bendradarbiauja su

partneriais siekdama, kad būtų plėtojama anglies dioksido apmokestinimo politika, kaip antai apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos ar anglies dioksido mokesčiai.

29-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje baigus rengti **anglies dioksido rinkų taisyklių rinkinį**, ES taip pat siekia glaudžiai bendradarbiauti su šalimis partnerėmis, kad būtų išnaudojama sąžiningų tarptautinių anglies dioksido rinkų nauda.

ES inicijavo bendradarbiavimą su tokiomis šalimis kaip **Brazilija**, kuri 2024 m. gruodžio mėn. priėmė jos anglies dioksido rinką reglamentuojančius teisės aktus, taip pat su Indija, Pietryčių Azijos valstybių asociacijos šalimis ir t. t. Tai papildo jau esamą bendradarbiavimą su tokiomis šalimis kaip Kinija ir Kanada, kuriose anglies dioksido apmokestinimo sistemos jau yra įdiegtos.

ES taip pat bendradarbiauja su **šalimis, kurios yra kandidatės tapti ES narėmis**, siekdama užtikrinti, kad jos greitai prisiderintų prie ES klimato teisės aktų. Ypač daug dėmesio skiriama pažangai anglies dioksido apmokestinimo srityje ir prisiderinimui prie ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos taisyklių. ES plėtros procesas vyksta sparčiau nei bet kada per pastaruosius 15 metų. 2025 m. rugsėjo mėn. ES oficialiai pradėjo stojimo derybas su Albanija dėl žaliojo ir darnaus junglumo politikos, apimančios aplinkos ir klimato sritis. Ataskaitiniu laikotarpiu ES taip pat peržiūrėjo Moldovos ir Ukrainos teisės aktus, siekdama patikrinti, kiek šios šalys pasirengusios laikytis ES klimato teisės aktų.

Taip pat padaryta pažanga įgyvendinant **esamus žaliuosius aljansus** (su Japonija, Norvegija ir Kanada) ir **žaliąją partnerystę** (su Maroku ir Pietų Korėja), sustiprinus dialogą ir bendradarbiavimą žaliajai pertvarkai svarbiose srityse. 2024 m. sausio mėn. Pietų Korėjoje pradėta ketverių metų ES ir Korėjos žaliosios partnerystės programa. Programos tikslas – stiprinti ES žaliąją diplomatiją ir skatinti dvišalį bendradarbiavimą, remiant žaliosios partnerystės įgyvendinimą. Panaši programa – Žaliojo aljanso priemonė – taip pat nuo 2024 m. liepos mėn. vykdoma Japonijoje.

Per ES ir Kinijos aukšto lygio dialogą aplinkos ir klimato klausimais ES pasikeitė nuomonėmis su **Kinija** apie įvairias politikos priemones, skirtas žaliajai pertvarkai spartinti, įskaitant Kinijos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (įkvėptą ES sistemos), išmetamųjų teršalų ir klimato kaitos poveikio modeliavimą, išmetamo metano kiekio matavimą bei kontrolę ir finansavimo, skirto atsparumui didinti, skatinimą. Vykdydama klimato diplomatiją – nuo aukščiausio politinio iki techninio lygmens – ES ragino Kiniją prisidėti remiant pasaulinius veiksmus klimato kaitos srityje. Po 2025 m. liepos mėn. ES ir Kinijos aukščiausiojo lygio susitikimo paskelbta bendra deklaracija dėl klimato.

2025 m. pavasarį įvykusiu Komisijos narių kolegijos vizitu ES sustiprino santykius su **Indija**. Po to 2025 m. rugsėjo mėn. paskelbta nauja **strateginė ES ir Indijos darbotvarkė**, kurioje, be kita ko, daug dėmesio skiriama žaliajai pertvarkai, švarioms technologijoms ir atsparumui klimato kaitai. Taip pat plėtojamas techninis bendradarbiavimas anglies dioksido apmokestinimo ir klimato modeliavimo srityse.

2025 m. rugsėjo mėn. įvyko pirmasis ES ir Pietryčių Azijos valstybių asociacijos **ministrų** dialogas klimato ir aplinkos klausimais. Šiuo dialogu patvirtintas bendras įsipareigojimas laikytis daugiašalės darbotvarkės dėl klimato ir tvirtas politinis angažavimasis bendradarbiauti didelio užmojo klimato srities veiksmų tikslais.

Bendradarbiavimo finansavimo tikslais mechanizmo – **Teisingos energetikos pertvarkos partnerystės** – įgyvendinimas Indonezijoje įsibėgėja. Šios partnerystės forma – 20 mlrd. JAV dolerių vertės susitarimas dėl nuo anglių kuro priklausomos Indonezijos ekonomikos dekarbonizacijos. Iki šiol jau patvirtinta apie 1,2 mlrd. JAV dolerių vertės paskolų ir dotacijų, įskaitant paramą 60 MW galios plūdriajai saulės elektrinei Vakarų Javoje.

ES palaiko tokią pačią partnerystę su Senegalu, Pietų Afrika ir Vietnamu. Vietnamas pagal savo 15 mlrd. JAV dolerių vertės partnerystės iniciatyvą taip pat daro pažangą imdamasis veiksmų klimato kaitos srityje, jau artėjama prie didelio masto atsinaujinančiųjų išteklių energetikos projektų patvirtinimo etapo.

Pagal ES **strategiją „Global Gateway“** klimatas ir energetika yra svarbūs prioritetai Afrikoje. Požiūris, kuriuo vadovaujasi ES, jau duoda konkrečių rezultatų. 2025 m. kovo mėn. ES pristatė 4,4 mlrd. EUR vertės investicinių priemonių rinkinį švarios energetikos projektams Pietų Afrikoje remti. ES taip pat pradėjo derybas dėl naujo tipo prekybos ir klimato srities susitarimo su Pietų Afrika – **švarios prekybos ir investicijų partnerystės**. Šios iniciatyvos padės ES įmonėms diversifikuoti savo žaliąsias tiekimo grandines, stiprinti ES konkurencingumą ir padėti Pietų Afrikai mažinti išmetamųjų teršalų kiekį.

2025 m. rugsėjo mėn. **antrajame Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime klimato klausimais** pademonstruotas ES įsipareigojimas bendradarbiauti su Afrikos partneriais siekiant Paryžiaus susitarimo tikslų ir teikti paramą Afrikos žaliajai pertvarkai ir atsparumui klimato kaitai. Jis paruošė dirvą ES ir Afrikos Sąjungos aukščiausiojo lygio susitikimui, kuris vyks 2025 m. lapkričio mėn. Angoloje.

Raginimai glaudžiau bendradarbiauti, kad būtų intensyvinami veiksmai klimato kaitos srityje, atsispindi visų ES dvišalių aukščiausiojo lygio susitikimų su trečiosiomis šalimis, kaip antai ES ir Kanados, ES ir Japonijos, ES ir Vidurinės Azijos 2025 m. aukščiausiojo lygio susitikimų, darbotvarkėse ir rezultatuose.

ES **dialogų klimato klausimais programa** yra svarbi priemonė skatinant ES politikos dialogą ir bendradarbiavimą klimato politikos klausimais su ES nepriklausančių šalių vyriausybių, verslo, akademinės bendruomenės, socialinių ir ekonominių organizacijų atstovais, siekiant galutinio tikslo, kad būtų įvykdyti įsipareigojimai pagal Paryžiaus susitarimą. 2025 m. sausio mėn. pradėtas naujas, 30 mln. EUR vertės programos etapas, kuris tęsis iki 2029 m. vidurio; šiuo etapu bus remiamos klimato politikos derybos 26 prioritetinėse šalyse.

8.3 Kovos su klimato kaita finansavimas ir tarptautinis bendradarbiavimas

Tarptautinis viešasis kovos su klimato kaita finansavimas kartu su kovos su klimato kaita finansavimu iš privačių išteklių atlieka svarbią funkciją padedant besivystančioms šalims įgyvendinti Paryžiaus susitarimą.

Apskritai ES kartu su savo valstybėmis narėmis ir finansų įstaigomis yra pagrindinė paramos vystymuisi teikėja ir didžiausia pasaulyje kovos su klimato kaita finansuotoja, teikianti maždaug trečdalį pasaulio viešojo kovos su klimato kaita finansavimo. 2024 m. ES ir jos valstybės narės skyrė 31,7 mlrd. EUR kovos su klimato kaita finansavimui iš viešųjų išteklių ir papildomai sutelkė 11,0 mlrd. EUR privačių lėšų, kad padėtų besivystančioms šalims mažinti išmetamą ŠESD kiekį ir prisitaikyti prie klimato kaitos poveikio (finansavimas lygiomis dalimis – po 50 % – skirtas klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prie jos). Du trečdaliai finansinės paramos, ES tiesiogiai teikiamos kitoms šalims, buvo suteikta specialiomis, palankesnėmis sąlygomis, o beveik ketvirtadalis šios paramos teko mažiausiai išsivysčiusioms šalims.

2024 m. Komisija įsipareigojo skirti 4,6 mlrd. EUR kovai su klimato kaita finansuoti. Iš šios sumos 27 % skirta prisitaikymui prie klimato kaitos, 46 % – klimato kaitos švelninimui ir 27 % – kompleksiniams veiksmams, apimantiems tiek klimato kaitos švelninimo, tiek prisitaikymo prie jos prioritetus (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Įsipareigotos skirti lėšos kovai su klimato kaita finansuoti (2024 m.)

	Įsipareigojimų suma (mln. EUR)	Visų įsipareigojimų % dalis
Prisitaikymas	1 221	27 %
Kompleksiniai veiksmai	1 252	27 %
Švelninimas	2 087	46 %
Iš viso	4 560	**100 %**

Komisija savo finansavimo priemonėmis toliau teikia paramą šalims partnerėms. Pavyzdžiui, pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę (KVTBP) „Globali Europa“ ne mažiau kaip 30 % lėšų skiriama klimato srities veiksmams. Tai apima veiksmus nestabilioje, konfliktų paveiktoje aplinkoje, pripažįstant sudėtingus tarpusavio priklausomybės ryšius, saistančius klimato kaitą, aplinkos būklės blogėjimą, pažeidžiamumą ir konfliktus.

„Global Gateway“ – 300 mlrd. EUR vertės strategija, kuria siekiama skatinti plėtoti pažangią, švarią ir saugią infrastruktūrą šalyse partnerėse, daugiausia dėmesio skiriant skaitmeninei, klimato, energetikos ir transporto sritims. Pagal ją taip pat investuojama į žmones, švietimą, mokslinius tyrimus ir sveikatą. Vienas konkretus pavyzdys –

strategijos „Global Gateway“ dalis EUROCLIMA, pagal kurią stiprinama partnerystė tarp ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų, siekiant skatinti žaliąją ir teisingą pertvarką.

Pagal Pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP III) taip pat nustatytas kovos su klimato kaita išlaidų tikslinis rodiklis – 18 %, o iki 2027 m. jis bus padidintas iki 20 %. Tai – beprecedentė 4 mlrd. EUR investicija į išmetamo ŠESD kiekio mažinimą ir į pagalbą ES šalims kandidatėms stiprinti atsparumą klimato kaitos poveikiui.

Siekdama spręsti mažų besivystančių salų valstybių ir mažiausiai išsivysčiusių šalių problemas, susijusias su kovos su klimato kaita finansavimu, Europos Komisija kartu su Jungtine Karalyste, Prancūzija, Airija ir Ispanija surengė ministrų dialogą Sevilijoje (2025 m. birželio 30 d. – liepos 4 d.) vykusioje Ketvirtojoje vystymosi finansavimo konferencijoje. Ministrai, aukšto rango pareigūnai ir svarbūs partneriai nustatė ilgalaikės partnerystės pagrindus siekiant gerinti tiek kovos su klimato kaita finansavimo apimtį, tiek jo prieinamumą šioms pažeidžiamoms šalims.

ES ir jos valstybės narės taip pat išlieka aktyvios teikiant paramą dėl patiriamų nuostolių ir žalos: jos įsipareigojo skirti daugiau kaip 400 mln. JAV dolerių **Reagavimo į nuostolius ir žalą fondui**; tam daugiau kaip 25 mln. JAV dolerių skiria Europos Komisija. ES taip pat aktyviai dalyvauja realizuojant šį fondą, būdama jo valdybos narė.

Taip pat toliau dedamos pastangos per „Europos darnaus vystymosi fondą +“ (EDVF+) skatinti privatųjį sektorių dalyvauti klimato srities veiksmuose. EDVF+ suteikia visapusišką priemonių rinkinį, įskaitant garantijas, dotacijas ir techninę paramą, kad būtų telkiamos privačiojo sektoriaus investicijos į darnų vystymąsi šalyse partnerėse. Šis fondas, be kita ko, prisideda prie klimato kaitos švelninimo, prisitaikymo prie klimato kaitos, taip pat aplinkos apsaugos ir valdymo. Siūlydamas įvairių rizikos pasidalijimo priemonių, kurių vertė siekia iki 40 mlrd. EUR, EDVF+ gali sutelkti daugiau kaip pusę trilijono eurų investicijų 2021–2027 m. laikotarpiu, daugiausia iš privačiojo sektoriaus.

Komisija tęsia bendradarbiavimą tvarios aviacijos srityje, teikdama tikslinę paramą tvarių aviacinių degalų naudojimo galimybių ir verslo įgyvendinimo studijoms keliose Afrikos šalyse ir Indijoje. Be to, Komisija ir toliau remia daugelį Afrikos ir Lotynų Amerikos šalių, kad būtų daroma pažanga siekiant netaršaus judumo miestuose, įskaitant netaršių ir efektyvių transporto technologijų (geležinkelių ir autobusų transporto) skatinimą. ES taip pat remia laivybos sektoriaus pajėgumų stiprinimą pagal Tarptautinės jūrų organizacijos nulinio ŠESD balanso („Net-Zero“) sistemą ir remia žaliųjų jūrų koridorių kūrimą bei galimybių gaminti ir naudoti atsinaujinančiųjų išteklių ir mažo anglies dioksido pėdsako kurą šiame sektoriuje tyrimą.